

Извештај

за спроведувањето на Препораката CM/Rec(2010)5
на Комитетот на министри на Советот на Европа
за мерките за борба против дискриминацијата врз основа на
сексуална ориентација и родов идентитет во Република Македонија

© Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија – ЛГБТИ
Центар за поддршка, Скопје, Македонија, 2012

SHADOWREPORT

2012

Издавач

Хелсиншки комитет за човекови права
на Република Македонија
ЛГБТИ Центар за поддршка

Проектен координатор

Кочо Андоновски

Правен експерт

Неда Чаловска

Дизајн

Image Plus

Печатење

Kontura

Оваа публикација беше изготвена во рамките на проектот:

„Спроведување на Препораката на Советот на Европа во однос на ЛГБТ правата“ поддржана од Фондот за документирање на прекршувања на човековите права на ИЛГА Европа. Овој проект е финансиски поддржан од Холандската Влада, од Одделот за родова и ЛГБТ еманципација при Министерството за образование, наука и култура.

Печатењето на оваа публикација беше финансиски поддржано од Фондацијата „Фридрих Еберт“ – Скопје. Ставовите изнесени во овој документ не ги одразуваат официјалните ставови на ИЛГА Европа и Фондацијата „Фридрих Еберт“ – Скопје

Авторите на извештајот изразуваат голема благодарност до Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“ за дозволата за користење на дел од нивната документација и истражувања, до невладината организација ЕГАЛ, за дадените информации за дискриминација во однос на домувањето и до г-н Најџел Ворнер за неговата помош при изготвувањето на овој извештај.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

316.647.82-055.3(497.7)(047)
342.726-055.3(497.7)(047)

ИЗВЕШТАЈ за спроведувањето на препораката CM/Rec(2010)5 на Комитетот на министри на Советот на Европа за мерките за борба против дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација и родов идентитет во Република Македонија. - Скопје : Хелсиншки комитет за човекови права на РМ, 2013. - 85, 74 стр. ; 25 см

Насл. стр. на припечатениот текст: Report on implementation of the recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of ministers of the Council of Europe on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity by the Republic of Macedonia. - Обата текста печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и англ. јазик. - Публикацијата е во рамките на проектот: „Спроведување на препораката на Советот на Европа во однос на ЛГБТ правата“

ISBN 978-608-65216-2-2

а) Дискриминација на лица со различна сексуална ориентација -
Спечување - Македонија - Извештаи
COBISS.MK-ID 93407242

Содржина

I. Извршно резиме	5
II. Препораки до Владата на Република Македонија за преземање на приоритетни дејства кон спроведувањето на Препораката на КМСЕ.....	7
III. Вовед	8
IV. Наоди	10
A. За Препораката	10
B. Прилог кон Препораката CM/Rec(2010)5	11
I. Право на живот, безбедност и заштита од насилство	11
„Злосторства од омраза“ и други инциденти предизвикани од омраза	11
„Говор на омраза“	12
II. Слобода на здружување	13
III. Слобода на изразување и мирно собирање	14
IV. Почитување на приватниот и семејниот живот (дел кој не ги опфаќа прашањата во однос на трансродовите лица) (Дел IV, став 18, 19 и 23 од Прилогот)	16
V. Почитување на приватниот и семејниот живот и пристап до здравствена заштита – (дел кој ги опфаќа прашањата во однос на трансродовите лица)	17
VI. Вработување	18
VII. Образование	20
VIII. Здравје	21
IX. Домување	21
X. Спорт	22
XI. Право на барање азил	23
XII. Национални структури за човекови права	24

Прилог I. Препорака CM/Rec(2010)5 на Комитетот на министри до земјите-членки за мерките за борба против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет	25
--	----

Прилог II. Поимник	34
--------------------------	----

Прилог III. Извештај за усогласеност	36
--	----

A. Препорака CM/Rec(2010)5	36
----------------------------------	----

B. Прилог кон Препораката CM/Rec(2010)5	42
---	----

I. Право на живот, безбедност и заштита од насилство	42
--	----

A. „Злосторства од омраза“ и други инциденти мотивирани од омраза	42
---	----

B. „Говор на омраза“	48
----------------------------	----

II. Слобода на здружување	52
III. Слобода на изразување и мирно собирање	55
IV. Право на почитување на приватниот и семејниот живот	59
V. Вработување	66
VI. Образование	69
VII. Здравје	71
VIII. Домување	75
IX. Спорт	77
X. Право на барање на азил	79
XI. Национални структури за човекови права	81
За Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија	83
За ЛГБТИ Центарот за поддршка	84

I. Извршно резиме

Македонските власти не презедоа никакви чекори за спроведување на Препораката на Советот на Европа. Препораката не беше ниту преведена на македонски јазик, а образложението на Министерството за надворешни работи е дека препораките на Советот на Европа не се обврзувачки за земјите-членки. Воедно, Препораката не беше доставена до надлежните институции, невладини организации и самата ЛГБТИ заедница. Македонскиот Хелсиншки Комитет достави примероци од Препораката до сите надлежни институции за време на спроведувањето на овој проект. Преведената Препорака и нејзините додатоци беа доставени и до сите пратеници во Собранието на Република Македонија.

Во Законот за спречување и заштита од дискриминација, кој беше донесен во 2010, сексуалната ориентација не беше вклучена како посебен основ за заштита од дискриминација. Родовиот идентитет, пак, како посебен основ за дискриминација не беше ниту земен предвид при изготвувањето на законот. Интересите и потребите на ЛГБТ заедницата не беа земени предвид при изготвувањето и усвојувањето на Националната стратегија за еднаквост и недискриминација, која опфаќа само четири основи: етничка припадност, возраст, ментална и телесна попреченост и пол.

Властите, кои според Препораката треба да промовираат толеранција и да го осудуваат говорот на омраза, го прават токму спротивното. Имено, во медиумите постојано се креира негативна слика за ЛГБТ луѓето од страна на претставници на Владата, притоа истакнувајќи го фактот дека тие се демохристијанска партија и дека друга форма на заедница освен онаа меѓу маж и жена нема да биде признаена. Со тоа уште повеќе се поттикнува говорот на омраза во медиумите кон ЛГБТ луѓето.

Горенаведеното води кон загрозување на слободата на изразување на ЛГБТ лицата во однос на прашањата и областите кои ги засегаат, а особено води кон загрозување на слободата на мирно собирање, поради што ЛГБТ заедницата не се чувствува доволно силна за да организира Поворка на гордоста или слични настани.

На 17-ти ноември 2012 година, Македонскиот Хелсиншки Комитет го организираше Маршот на толеранција, чија цел беше да се промовира толеранција кон ЛГБТ луѓето и да повика на прекин на хомофобичните и трансфобичните кампањи. За време на Маршот, двајца активисти беа нападнати и повредени. Негативната слика за ЛГБТ луѓето, промовирана од страна на властите, има неизбежен негативен ефект и ја зголемува веројатноста за ваквите напади. Иако имаше добра соработка со полицијата и Маршот беше обезбедуван, сепак се докажа дека поддршката, разбирањето и толеранцијата од страна на полициските службеници се навистина потребни за ЛГБТ луѓето да можат да го уживаат своето право на мирно собирање. Се забележува слобода на здружување за ЛГБТ луѓето преку формирање на ЛГБТ организации, но истите немаат влијание врз процесот креирање и донесување одлуки за усвојување и изменување на законите и националните стратегии или политики.

Истополовите двојки се дискриминирани во Законот за семејство во однос на двојките со партнери од различен пол, но надлежните органи не преземаат мерки за да го решат овој проблем. Истополовите парови не се заштитени ниту од семејно насилство во рамките на Законот за семејство.

Не постојат точно утврдени и јасни постапки за промена на матичниот број, кое нешто е неопходно за законско признавање на промената на полот во случај на трансродово лице, поради што се создава конфузија во постапувањето на државните службеници, но и кај самите трансродови лица.

И покрај тоа што, државата нуди ендокринолошки и психолошки третман кој им е потребен на трансродовите лица, истите не се ефективни, ниту соодветни, од причина што не постои практика, ниту обуки за професионалните здравствени работници во случаи на трансродови лица, односно во процесот на промена на полот. Државата не нуди хируршки интервенции за промена на полот и нема докази за рефундирање на средства од Фондот за здравствено осигурување, дури ниту во случаи кога лицата ја извршиле операцијата во друга држава, со сопствени средства.

Може да се каже дека државата постигна определен напредок во борбата против дискриминацијата и го донесе Законот за спречување и заштита од дискриминација, кој се применува во областа на работата и работните односи, образование, наука и спорт, социјална сигурност, вклучувајќи го и подрачјето на социјална заштита, пензиско и инвалидско осигурување, здравствено осигурување и здравствена заштита, правосудство и управа, домување, јавно информирање и медиуми, пристап до добра и услуги. Сепак, сексуалната ориентација и родовиот идентитет не беа вклучени како посебни основи за дискриминација во овој закон, со што ЛГБТ луѓето остануваат надвор од правната рамка за заштита во случај на дискриминација.

Во областа на спортот, државните органи не сторија апсолутно ништо за да ја надминат дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, како и говорот на омраза.

Во здравството, освен превентивните програми и бихејвиорални студии во рамките на Глобалниот фонд за борба против ХИВ/СИДА, маларија и туберкулоза, не постојат други програми и услуги кои им се достапни на ЛГБТ луѓето. Иако во нашата класификација на болести сексуалната ориентација не претставува болест, во учебниците за средно и високо образование, без разлика на сексуалната ориентација, авторите користат толкувања, ставови и класификации кои не се базираат на современата научна мисла и не се во согласност со постоечките официјални документи за класификација на болести / пореметувања.

Во Законот за азил и привремена заштита, сексуалната ориентација и родовиот идентитет на определено лице не се наведени како посебни причини поради кои одредено лице може да бара азил, но истите можат да бидат основа за да се додели статус на бегалец според одредбата „припадност на одредена општествена група“. Сепак, нема примери или документирани случаи кои би докажале дека бил доделен статус на бегалец поради сексуалната ориентација или родовиот идентитет на одредено лице.

Во Република Македонија, Уставниот суд, Постојаната анкетната комисија за заштита на слободите и правата на граѓаните при Собранието на Република Македонија, Народниот правобранител, Комисијата за заштита од дискриминација и судовите се државните органи за човекови права кои имаат јасен мандат за справување со дискриминацијата воопшто. Во пракса, структурите за човекови права не преземаат мерки во однос на сексуалната ориентација и родовиот идентитет.

II. Препораки до Владата на Република Македонија за преземање на приоритетни дејства кон спроведувањето на Препораката на КМСЕ

1. Сексуалната ориентација и родовиот идентитет да бидат внесени како посебни основи за дискриминација во Кривичниот законик и Законот за спречување и заштита од дискриминација
2. Родовиот идентитет да биде внесен во листата на основи за дискриминација во Законот за работни односи на Република Македонија
3. Сексуалната ориентација и родовиот идентитет да бидат внесени во Кривичниот законик, како основи за злосторства/кривични дела од омраза и говор на омраза
4. Властите да промовираат толеранција кон ЛГБТ луѓето и да го осудуваат хомофобичниот и трансфобичниот говор и насилството кое може да се квалификува како злосторство од омраза поради сексуалната ориентација или родовиот идентитет на определено лице
5. Членот 94-б, став 3 од Законот за семејство (овој член ги дефинира блиските лични односи како односи меѓу лица од различен пол кои се или биле во врска, но не живеат во вонбрачна заедница и ја уживаат посебната заштита од семејно насилство) да биде изменет на начин што ќе ги опфаќа и ќе се однесува и на истополовите парови
6. Министерството за здравство да преземе мерки (да започне постапка и да одржува обуки за здравствените работници) кои ќе овозможат ефективен пристап до соодветни услуги во процесот на промена на полот за трансродовите лица, вклучувајќи и хируршки интервенции
7. Министерството за здравство експлицитно да утврди дека средствата потребни во постапката за промена на полот ќе бидат надоместени од страна државата
8. Властите да утврдат процедури преку кои ќе го регулираат признавањето на промената на полот без да се бара доказ дека од страна на лицето-барател (трансродовото лице) била извршена хируршка интервенција за промена на полот
9. Министерството за образование и наука да ги ревидира и отстрани учебниците за средно образование и Медицинскиот Факултет при Универзитетот Св. Кирил и Методиј да ги ревидира и отстрани учебниците за високо образование кои ја опишуваат хомосексуалноста или бисексуалноста како болест, ментално пореметување, сексуална перверзија итн.
10. Да биде овозможен пристап на НВО кои работат со ЛГБТ прашања да учествуваат во подигањето на свеста на учениците од основните и средните училишта, како и универзитетите, но и да одржуваат обуки за образовниот кадар
11. Темите за сексуална ориентација и родов идентитет да се вклучат во почетните и понатамошните обуки за судиите, јавните обвинители и останатите лица кои работат во областа на правото, како и во обуките за полициските службеници.
12. Да се земат предвид проектите на ЛГБТ организациите при аплицирање за јавни фондови, што би значело промовирање на разноликоста во општеството и поддршка на маргинализираните групи
13. Законот за извршување на санкции да биде изменет со цел да биде возможно Министерот за правда да донесува регулативи со кои ќе биде обезбедено почитување на родовиот идентитет на осудените лица, особено во однос на сместувањето во машки или женски затвор
14. Да се усвои среднорочен / долгорочен план за спроведување на другите аспекти од Препораката.

III. Вовед

Заднина

На 31-ви март 2010 година, Комитетот на Министри на Советот на Европа усвои Препорака за земјите-членки во однос на „мерките за борба против дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет“.

Тоа беше историски момент. Препораката, како што изјави Генералниот Секретар на Советот на Европа, Торбјорн Јагланд, е првиот меѓународен правен инструмент кој се занимава специфично со дискриминацијата по овие основи, која ја опиша како „една од најдолготрајните и најтешките форми на дискриминација со која може да се соочиме“.

Општо земено, Препораката ги прави следниве три нешта:

- Го истакнува клучниот принцип, дека човековите права се универзални и важат за сите поединци, а според тоа ги опфаќаат и ЛГБТ лицата;
- Ја признава вековната и се уште присутна дискриминација на ЛГБТ луѓето поради нивната сексуална ориентација или родов идентитет;
- Истакнува дека се потребни одредени дејства за да се обезбеди сигурност дека ЛГБТ луѓето во целост ги уживаат човековите права и ги поставува мерките кои се бараат од владите на земјите-членки.

Препораката беше едногласно прифатена од сите 47 земји-членки на Советот на Европа. Иако, од причина што е Препорака, а не е Конвенција, не е правно обврзувачка, сепак има цврста основа произлезена од правно обврзувачките меѓународни и европски обврски во однос на човековите права, чии главни елементи земјите-членки имаат јасна должност да ги спроведат.

Препораката има три дела: прво, преамбула, која ја поставува заднината на нејзиното усвојување и клучните принципи по кои се води; второ, оперативен дел на Препораката, кој е многу краток и ги наведува општите мерки кои треба да се преземат; и трето, Прилог кој дава специфични мерки за да обезбеди уживање на човековите права и борба против прекршувањето на истите во голем број области, вклучително и злосторства од омраза, говор на омраза, слобода на здружување, изразување и собирање, право на почитување на приватниот и семејниот живот, вработување, образование, здравје и домување, спорт, правото на барање азил и дискриминација по повеќе основи. Исто така вклучува и дел за улогата на националните структури за човекови права.

Меморандумот за појаснување, кој ги документира меѓународните инструменти за човекови права и правните преседани на кои се базираат поединечните мерки во Препораката и Прилогот, ја поддржува препораката.

Функцијата на овој извештај

Функцијата на овој извештај е да направи проценка на напредокот на македонските власти во спроведувањето на Препораката и да ги истакне областите каде што е потребно да се преземат уште мерки. Преку документирање на мерките кои досега се преземени и мерките кои сеуште не се спроведени, извештајот претставува основа за проценка на напредокот во спроведувањето на Препораката во следните години.

Овој извештај има две основни целни групи. Прво, на национално ниво, политичките лидери, владините претставници, државните и јавните службеници кои се одговорни за спроведувањето на Препораката и второ, Комитетот на Министри на Советот на Европа, кој при усвојувањето на Препораката се согласи да изврши ревизија на напредокот во март 2013. Намерата е овој извештај да придонесе кон таа ревизија.

Методологија

Проценката на напредокот во овој извештај се базира на табела за проверка која содржи одредени детални мерки кои треба да се спроведат, согласно Препораката. Листата на мерки произлегува од текстот на Препораката и нејзиниот Прилог, дополнета од деталите дадени во Меморандумот за појаснување.

Оваа табела за проверка и податоците кои Македонскиот Хелсиншки Комитет ги собра со цел да го оцени напредокот на спроведувањето на поединечните мерки предвидени со Препораката, се дадени во Прилогот III на овој извештај, именуван како Извештај за усогласеност.

Податоците користени за оценка на напредокот во спроведувањето се добиени од повеќе извори:

- Одговори од поединечни министерства, тела во министерствата и други државни органи на писмата, претходно испратени од Македонскиот Хелсиншки Комитет, кои содржат листа на релевантните прашања од табелата за проверка и во кои се бараат коментари за дејствата преземени со цел да се спроведат потребните мерки.
- Информации чиј извор се публикации
- Истражувања и документација собрани од страна на Македонскиот Хелсиншки Комитет и други невладини организации
- Информации достапни преку македонските медиуми и интернетот.

IV. Наоди

За Препораката

Оперативниот текст на препораката содржи четири главни чекори: Ревизија на постоечките мерки за елиминирање на секаков вид дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, воведување на ефективни мерки за борба против ваквата дискриминација, сигурност дека жртвите имаат пристап до ефективни правни лекови и сигурност дека препораката е преведена и распределена колку што е можно пошироко. Исто така се бара земјите-членки да се водат според принципите и мерките дадени во Прилогот кон Препораката.

Доказите дадени во Извештајот за усогласеност покажуваат дека државните власти не го извршиле ниту наједноставното, преведувањето и распределбата на Препораката и покрај барањата до Министерството за надворешни работи од страна на Македонскиот Хелсиншки Комитет. Државните власти не организираа никаква дебата за информирање на општата јавност за постоењето на Препораката и нејзиниот Прилог. Македонскиот Хелсиншки Комитет ја преведе Препораката и нејзиниот Прилог на македонски јазик, ја постави на својата веб-страница¹ и го испрати преведениот текст до сите надлежни институции, министерства, како и до пратениците во Собранието на Република Македонија. Освен Советот за радиодифузија², ниту еден друг државен орган не ја постави Препораката на својата веб-страница.

Сексуалната ориентација и родовиот идентитет не беа вклучени како основи за дискриминација во Законот за спречување и заштита од дискриминација. Исто така, сексуалната ориентација и родовиот идентитет не беа вклучени ниту во Националната стратегија за еднаквост и недискриминација. Лицето за контакт за ЛГБТ прашања од Македонскиот Хелсиншки Комитет беше дел од работната група која ја развиваше оваа Стратегија, но не можеше да внесе измени во рамката на Стратегијата од причина што уште пред работната група да започне со работа, Владата веќе имаше одлучено дека Стратегијата ќе важи само за четири основи: пол, возраст, ментална и физичка попреченост и етничка припадност. На крајот на процесот, Стратегијата беше донесена за периодот од 2012-2015 и во неа беа вклучени единствено претходно предложените основи: пол, возраст, ментална и физичка попреченост и етничка припадност.

Не постои доказ дека Владата има намера да идентификува и да ги вклучи сексуалната ориентација и родовиот идентитет како основи за дискриминација во кој било стратешки или национален план, да предложи измена или донесување на закон или да преземе други мерки за борба против дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Не најдовме ниту еден пример во кој Владата промовира толеранција кон ЛГБТ луѓето и презема мерки за борба против дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Напротив, Министерот за труд и социјална политика често ја потсетува јавноста дека нема да има промени во законодавството за истополовите парови да бидат признаени како партнери, ниту пак законски ќе им биде овозможено да посвојуваат деца. Со тоа се создаваат негативни реакции и уште повеќе се поттикнува говорот на омраза во медиумите кон ЛГБТ луѓето.

Исто така, до денеска единствено Ивон Величковски, пратеник од опозициската Либерална партија, се обиде да ја подигне свеста на јавните власти и институциите за оградување од говорот на омраза и дискриминаторскиот говор, преку поднесување Декларација³ за осудување на говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето во Собранието. Но, Собранието не ја усвои предложената Декларација⁴ затоа што истата не беше поддржана од мнозинството пратеници на владејачката коалиција.

1 Македонски Хелсиншки Комитет <http://www.mhc.org.mk/>

2 Совет за радиодифузија http://www.srd.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=490%3A-cmrec20105-----&catid=50%3Aevropska-legislative&Itemid=80&lang=mk

3 Либерална партија <http://www.lp.org.mk>

4 Собрание на Република Македонија <http://www.sobranie.mk/ext/sessiondetails1.aspx?id=28adf593-733f-4c22-961e-b723cc6996dd>

Прилог кон Препораката CM/Rec(2010)5

I. Право на живот, безбедност и заштита од насилство

A. „Злосторства од омраза“ и други инциденти предизвикани од омраза

Клучните препораки во делот I. A од Прилогот се однесуваат на обука на полициските службеници, вработените во судовите и затворите, воведување на независно тело за истрага при злосторства од омраза сторени од страна на полицијата и вработените во затворите, како и друга легислатива и мерки за борба против „злосторства од омраза“ и инциденти предизвикани од омраза врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, вклучително и легислатива за злосторства од омраза. Од земјите-членки исто така се бара да собираат и анализираат податоци за вршењето и карактерот на дискриминацијата во оваа област. Идентификувани се вкупно 17 мерки од оваа област во Извештајот за усогласеност.

Одговорите на нашите прашања од страна на Министерството за внатрешни работи, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, орган во рамките на Министерството за внатрешни работи, Центарот за обуки при Министерството за внатрешни работи и Академијата за судии и јавни обвинители, Управата за извршување на санкции, дадени во Извештајот за усогласеност, во делот „Злосторства од омраза и други инциденти предизвикани од омраза“, покажува дека Македонија не е усогласена со барањата од Прилогот на Препораката на КМСЕ во речиси ниту еден аспект.

Кривичниот законик препознава злосторства од омраза само доколку имаат национална, расна или верска основа, но сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се вклучени во Кривичниот законик. Исто така, според одредбите во Кривичниот законик, сексуалната ориентација и родовиот идентитет не можат да се земат како отежнувачки фактор при одредувањето санкции за направено кривично дело и досега немаме информации дали постои судски преседан по оваа основа.

Полициските службеници, вработените во затворите и судовите немаат посетено обуки за идентификување на каков било вид на кривично дело во кое сексуалната ориентација и родовиот идентитет се сметаат за мотив. Исто така, немаат посебни обуки за сексуална ориентација и родов идентитет како основи за дискриминација. Обуките кои ги посетуваат се однесуваат на општите, односно основните прашања за дискриминацијата, но истото не е доволно за да можеме да констатираме дека ова се ефективни обуки кои ќе овозможат заштита од вознемирување и дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Единствено кај Факултетот за безбедност – Скопје беше утврдено определено напредување во делот на обуките кои ги спроведуваат, поради тоа што посебно внимание се обрнува на сексуалните малцинства и дискриминацијата кон ЛГБТ лица во предметот Полиција и човекови права и предметот Недискриминација и ранливи групи.

Не постојат собрани податоци во однос на ваквите злосторства од омраза и други инциденти предизвикани од омраза, ниту постојат податоци во однос на дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Оттука, може да се констатира дека властите немаат донесено политики за борба против таквите злосторства.

Исто така, не постојат подзаконски акти кои го регулираат сместувањето на осудени трансродови лица во затворите. Случајот на Андреа, трансродово лице кое се' уште го нема променето матичниот број, на која судот, поради неплаќање на издршка за децата, и изрече условна осуда со која е утврдена казна затвор во траење од шест месеци, предизвика конфузија кај надлежните органи. Управата за извршување санкции за овој случај изјави дека поради тоа што ова е прв случај од ваков вид, ќе изнајдат решение за тоа дали Андреа ќе биде сместена во машки или женски затвор, доколку истече условниот период и казната стане ефективна⁵.

5 Погледнете на <http://www.vest.com.mk/default.asp?ItemID=913B332F0FF0B74D9ECEB68CE2A43CBA> <http://www.time>

На 23-ти октомври 2012 година, Македонскиот Хелсиншки Комитет отвори Центар за поддршка на ЛГБТИ заедницата во Република Македонија, место каде ЛГБТИ луѓето можат да се изразат себеси и да разменуваат информации⁶. По крајот на настанот, во периодот околу 3 часот и 30 минути по полноќ, објектот беше оштетен од непознати сторители, односно стаклото на влезот на Центарот беше искршено⁷. Настанот беше веднаш пријавен во полиција, која изврши преглед на местото на настанот, врз основа на што е поведена истрага за откривање на непознатите сторители. Иако полицијата соработува со ЛГБТИ Центарот и особено придонесува кон смирување на ситуацијата со локалната заедница, сепак мора да се напомене дека ваквото насилство не беше осудено од страна на владините претставници.

Уште еден напад врз ЛГБТИ Центарот беше извршен на 17-ти декември 2012, од страна на непознати сторители кои се обиделе истиот да го запалат. На металната ролетна на Центарот, сторителите нацртаа кукаст крст и оставиле порака „Тремита“⁸.

Еден од последните примери за злосторство од омраза насочено кон ЛГБТ заедницата е нападот на двајца активисти на градскиот плоштад за време на Маршот на толеранција, посветен против говорот на омраза кон жените и ЛГБТ луѓето, а кој се одржа на 17ти ноември и беше организиран од Македонскиот Хелсиншки Комитет и ЛГБТИ Центарот за поддршка. Ова беше кривично дело предизвикано од омраза кон ЛГБТ луѓето, но од причина што државата не препознава злосторства од омраза врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, напаѓачот ќе биде обвинет само за насилство.

Б. „Говор на омраза“

Делот I. Б. Од Прилогот бара мерки за борба против „говорот на омраза“ врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, вклучително и закони според кои ваквиот „говор на омраза“ се казнува, промоција на добри практики во медиумите и давателите на интернет услуги, јавно оградување од ваков говор од страна на владините претставници, како и водич за владините функционери да се воздржат од ваков говор и навистина да промовираат почит кон човековите права на ЛГБТ луѓето. Идентификувани се вкупно девет мерки од оваа област во Извештајот за усогласеност.

Доказите дадени во Извештајот за усогласеност покажуваат речиси целосна неусогласеност со овие барања од Прилогот. Во македонскиот правен систем постојат казни за „говор на омраза“ во повеќе закони, како и во Кривичниот Законик, но тие го опфаќаат „говорот на омраза“ врз основа на национална, политичка, етничка, расна или верска припадност. Овие мерки не го опфаќаат трансфобичниот и хомофобичниот „говор на омраза“. Државните претставници и политичките лидери не ги осудуваат хомофобичните или трансфобичните изјави, а постојат примери на хомофобичен или трансфобичен јавен говор.

Напротив, Министерот за труд и социјална политика секогаш ја потсетува јавноста за владиниот став кон ЛГБТ правата, особено задржувајќи се на тоа дека тие се против истополови бракови и посвојување на деца од истополови парови. Ваквиот пристап го поттикнува говорот на омраза во медиумите и социјалните мрежи. Оваа хомофобична кампања промовирана од Владата во 2012 беше поддржана од повеќе медиуми, особено од дневниот весник „Вечер“ и даде свој придонес кон нападот на двајца активисти на градскиот плоштад, за време на Маршот на толеранција кој беше посветен на спротивставувањето на говорот на омраза против жените и ЛГБТ лицата, а се одржа на 17-ти ноември и беше организиран од

mk/read/3cee1efc8e/9d86846033/index.html

6 Погледнете на <http://tocka.com.mk/1/78376/helsinski-komitet-go-otvori-privot-centar-za-poddrska-na-lgbti-zaednicata-vo-makedonija> <http://www.karmakasha.mk/rubriki/vesti/item/6809-lgbti-centar-makedonija>

7 Погледнете на <http://press24.mk/story/za-poddrshka/foto-kamenuvan-noviot-lgbt-centar-za-poddrshka-eve-kako-izgleda> <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=DBC7FF4AAC2C544E8E47EBD07A3F68DE>

8 Тремити е архипелаг каде што Бенито Мусолини испраќал стотици хомосексуалци за време на фашистичкиот режим

Македонскиот Хелсиншки Комитет и ЛГБТИ Центарот за поддршка. Освен Министерката за внатрешни работи и партијата Демократска Обнова на Македонија, која е дел од владејачката коалиција⁹, никој друг не го осуди овој напад. Министерот за труд и социјална политика дури изјави и дека не се чувствува одговорен за ситуацијата на ЛГБТ заедницата, затоа што тој зборувал само за истополовите бракови, а според него, ЛГБТ луѓето уживаат многу права во Македонија¹⁰.

Единствениот придонес за промоција на толеранција и осудување на говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето беше предложената Декларација¹¹ за осудување на говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето во Собранието на Република Македонија, поднесена од Ивон Величковски, пратеник од опозициската Либерална партија. Но, Собранието не ја усвои предложената Декларација за осудување на говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето.¹²

Дополнително, постои и недостаток од добри практики за спречување на ширењето на хомофобични и трансфобични материјали, закани и навреди од страна на медиумите и давателите на интернет услуги. Сепак, Советот за радиодифузија имаше позитивна реакција и ја постави оваа Препорака и нејзиниот Прилог на својата веб-страница.

Хомофобичната кампања која Владата ја водеше во 2012 година беше поддржана од повеќе медиуми, особено од дневниот весник „Вечер“, поради што неколку невладини организации, вклучително и Македонскиот Хелсиншки Комитет, испратија заедничка претставка до Комисијата за заштита од дискриминација, против дневниот весник „Вечер“ и главната и одговорна уредничка Ивона Талевска, за дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Во периодот од 13ти до 17ти октомври, дневниот весник „Вечер“ континуирано објавуваше статии и фотографии на насловната страна, кои имаа дискриминирачка содржина која вознемируваше и создаваше ирационален страв од ЛГБТ заедницата, што претставува дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Насловите на овие статии беа: „Сакаме внуци, а не педерлуци“¹³, „Децата посвоени од хомосексуалци се жртви на педофилија“¹⁴, „Моми со кондоми“¹⁵, „Нема да има геј бракови во Македонија“¹⁶

II. Слобода на здружување

Вториот дел од Прилогот бара од земјите-членки да преземат соодветни мерки за да се осигураат дека ЛГБТ организациите можат официјално да се регистрираат, дека можат слободно да работат, дека на партнерска основа се вклучени во процесите на креирање и спроведување на јавни политики кои влијаат на ЛГБТ луѓето и дека имаат пристап до јавни фондови наменети за НВО без дискриминација; исто така, дека ЛГБТ организациите за човекови права се ефективно заштитени од непријателско однесување и агресија.

Не постои дискриминација во правната рамка и практиката. Регистрирани се неколку организации кои работат со ЛГБТ правата.

Иако ЛГБТ организациите работат слободно, можеме да констатираме дека се игнорирани од страна на државата. ЛГБТ активистите често се вклучени во работните групи одговорни за изготвување на

9 Изјава до јавноста од страна на партијата Демократска обнова на Македонија <http://www.time.mk/read/NONE/48a9ff94dc/index.html>

10 Изјавата на Министерот за труд и социјална политика <http://www.time.mk/read/NONE/5d650954da/index.html>

11 Либерална партија <http://www.lp.org.mk>

12 Собрание на Република Македонија <http://www.sobranie.mk/ext/sessiondetails1.aspx?id=28adf593-733f-4c22-961e-b723cc6996dd>

13 Дневен весник „Вечер“ <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=FD32A31036253E45A91FC75BFE441ECE>

14 Дневен весник „Вечер“ <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=0CBFC61E03485140879688B1BCA9CBE2>

15 Дневен весник „Вечер“ <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=35CB0BF2F31A9B4590D5921185428452>

16 Дневен весник „Вечер“ <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=152A7482AD070B469C627C73A2D62BF2>

антидискриминациони политики, но ова е само формално затоа што рамките на политиките се обично однапред поставени и предлозите на членовите на НВО ретко се спроведуваат. На пример, лицето за контакт за ЛГБТ прашања од Македонскиот Хелсиншки Комитет и ЛГБТИ Центарот за поддршка беше дел од работната група која ја развиваше Стратегијата за еднаквост и недискриминација против дискриминација, но не можеше да внесе измени во рамката на Стратегијата од причина што уште пред работната група да започне со работа, Владата веќе имаше одлучено дека Стратегијата ќе важи само за четири основи: пол, возраст, ментална и физичка попреченост и етничка припадност.

Проектите поврзани со правата на ЛГБТ луѓето досега не биле поддржани од државата, односно немаат добиено средства од јавните фондови. Во претходните години, била поднесена апликација од страна на МАСО (ЛГБТ организација која повеќе не постои), но никогаш не добиле средства од државата.

Иако државата нема систематски пристап за ефективни мерки за заштита од непријателско однесување и агресија или промовирање и заштита на работата на ЛГБТ организациите, важно е да се напомене дека по нападот на ЛГБТИ Центарот за поддршка, само осум часови по официјалното отворање на Центарот на 23-ти октомври 2012, кога беше скршено стаклото на влезот, полициската станица “Бит Пазар”, која е најблиску до Центарот, изврши активна улога во заштитата, но и во смирувањето на локалната заедница.

III. Слобода на изразување и мирно собирање (Дел III од Прилогот)

Овој дел од прилогот бара од земјите-членки да ја гарантираат слободата на изразување и мирно собирање на ЛГБТ луѓето, обезбедувајќи слобода да примаат и пренесуваат информации и идеи за сексуалната ориентација и родовиот идентитет, поттикнувајќи плурализам и недискриминација во медиумите, заштита на мирните собири и јавно осудување на секое нарушување на слободата на изразување и мирно собирање од страна на ЛГБТ луѓето.

Уставот на Република Македонија, во член 16, гарантира слобода на изразување преку која е гарантирана и слободата на изразување и на примање и пренесување информации и идеи на ЛГБТ луѓето, но во практиката многу малку медиуми ги опфаќаат ЛГБТ прашањата и активностите, а обично пишуваат и ги претставуваат ЛГБТ темите на сензационалистички начин.

Уставот на Република Македонија, во член 21, гарантира слобода на мирно собирање а со членот 22 гарантира право на мирен протест. Исто така, овие права се заштитени со Законот за јавни собири и истите се однесуваат и на ЛГБТ луѓето.

Но поради непријателски настроената околина, ЛГБТ заедницата сè уште не е доволно видлива и зајакната за да може да организира ваков тип на настани.

Слобода на изразување

Уставот на Република Македонија, во член 16, гарантира слобода на изразување на општо ниво, вклучително слобода на изразување и на примање и пренесување информации и идеи на ЛГБТ луѓето, но во практиката многу малку медиуми опфаќаат ЛГБТ прашања и активности.

Нема поставени забрани на слободата на изразување. Сепак, многу малку медиуми известуваат за ЛГБТ прашањата и често објавуваат лажни или погрешни информации. Постојат медиуми кои очигледно ги поддржуваат ставовите на Владата во поглед на ЛГБТ прашањата и постојано промовираат хомофобични и трансфобични ставови.

Кога еден од претставниците на владејачката партија изјави дека сè додека се на власт, истополовите парови никогаш нема да бидат законски признаени во оваа држава, медиумите постојано објавуваат

вести на оваа тема. Повеќето медиуми ги објавуваат само негативните истражувања за хомосексуалноста, пишувајќи без новинарска етика и полнеж ги своите страници со омраза кон ЛГБТ луѓето. Само неколку медиуми, пред сè оние кои ги објавуваат своите статии само на интернет, ја истакнаа очигледната хомофобија и владината стратегија на напаѓање на ЛГБТ луѓето. Недостигот од медиуми кои информираат без да бидат под влијание на партиите е најголемиот проблем што се однесува до слободата на изразување во Македонија воопшто, а посебно кога се работи за ЛГБТ прашањата.

Имаше непријателско однесување кое ја наруши слободата на изразување за време на ЛГБТ изложбата “Член 1 и Нестрејт музејот”, организирана од Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“, која се одржуваше од 22.02.2012 до 15.03.2012 во Чифте Амам – Националната галерија на Македонија. Неколку дена пред отворањето на изложбата, хомофобични групи ги кинеа постерите за изложбата, но ваквото однесување повторно не беше осудено од страна на државните функционери.

Слобода на собирање

Уставот на Република Македонија, во член 21, гарантира слобода на мирно собирање, а со членот 22 гарантира право на мирен протест. Исто така, овие права се заштитени со Законот за јавни собири и истите се однесуваат и на ЛГБТ луѓето.

Полицијата соработува и ги заштитува настаните посветени на ЛГБТ прашањата. На пример, Македонскиот Хелсиншки Комитет и ЛГБТИ Центарот за поддршка на 17-ти ноември 2012, по повод Меѓународниот ден на толеранцијата, по четврти пат го организираа Маршот на толеранција кој беше посветен на спротивставување на говорот на омраза кон жените и ЛГБТ луѓето. Мотото на Маршот беше „Стоп за женофобијата, стоп за хомофобијата, стоп за трансфобијата“. Маршот беше поддржан од неколку НВО кои работат со ЛГБТ права, сексуални права и родова еднаквост. Постоеше добра соработка со полицијата и сигурноста на учесниците беше обезбедена. Но, на градскиот плоштад, каде што се поставуваа штандови со материјали, двајца луѓе беа нападнати и повредени. Најпрвин беше нападат Кочо Андоновски, програмски директор на ЛГБТИ Центарот за поддршка и организатор на Маршот на толеранција, познат како првиот човек што јавно ја искажал својата хомосексуална ориентација и излегол во јавноста како припадник на геј заедницата. Кога друг активист се обидел да помогне, бил исто така повреден. Нападачот брзо бил фатен од полицијата и против него ќе биде поднесена кривична пријава за насилство до основното јавно обвинителство.

И покрај ваквите настани, властите сè уште не го осудуваат насилството и говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето. Македонскиот Хелсиншки Комитет и Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“, по нападот на Маршот на толеранција испрати барање¹⁷ преку медиумите до јавните функционери, повикувајќи ги да го осудат ваквото однесување и да ја прекинат негативната кампања кон ЛГБТ луѓето, но освен Министерката за внатрешни работи и партијата Демократска Обнова на Македонија, која е дел од владејачката коалиција¹⁸, никој друг не го осуди овој напад. Министерот за труд и социјална политика дури изјави и дека не се чувствува одговорен за ситуацијата на ЛГБТ заедницата, затоа што тој зборувал само за истополовите бракови, а според него, ЛГБТ луѓето уживаат многу права во Македонија¹⁹.

17 Соопштение до јавноста од Македонскиот Хелсиншки Комитет и Коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници” <http://www.time.mk/read/NONE/64dedf92ad/index.html>

18 Изјава до јавноста од страна на партијата Демократска обнова на Македонија <http://www.time.mk/read/NONE/48a9ff94dc/index.html>

19 Изјавата на Министерот за труд и социјална политика <http://www.time.mk/read/NONE/5d650954da/index.html>

IV. Почитување на приватниот и семејниот живот (дел кој не ги опфаќа прашањата во однос на трансродовите лица) (Дел IV, став 18, 19 и 23 од Прилогот)

Овие ставови од Делот IV од Прилогот се однесуваат на криминализацијата на сексуалните односи меѓу истополови партнери, собирање на лични податоци и дискриминација во пристапот до правата на двојките, како и во родителските права.

Македонија ја декриминализираше хомосексуалноста во 1996, што значи дека оттогаш луѓето се слободни да имаат хомосексуални врски. „Возраста на зрелост“ за согласност за сексуални односи во Македонија е еднаква и за хомосексуалните и за хетеросексуалните односи.

Во Кривичниот законик не постојат одредби кои, поради зборовите кои ги содржат или опсегот кој го имаат, би можеле на дискриминаторски начин да бидат употребени во однос на сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

Од писмениот одговор добиен од Државниот архив на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи и Управата за извршување на санкции, може да се констатира дека не постојат податоци за сексуалната ориентација или родовиот идентитет на лицата, но земајќи ја предвид последната хомофобична кампања во македонското општество, не смее да се исклучи можноста дека такви податоци постојат, но истите се чуваат во тајност.

Истополовите двојки не се препознаени од страна на државата, ниту пак имаат било какви права, согласно важечките законски прописи. Во Законот за семејство се утврдени правата и обврските само на невенчаните хетеросексуални парови, а блиските и лични односи се дефинирани како односи меѓу лица од различен пол кои се или биле во врска, но не живеат во вонбрачна заедница.

Македонскиот Хелсиншки Комитет поднесе иницијатива до Уставниот Суд за оценување на уставноста на членот 94-б став 3 од Законот за семејство кој ги дефинира блиските и лични односи како односи меѓу лица од различен пол, затоа што постои директна дискриминација кон луѓето кои имаат лични односи со лица од ист пол и кои немаат специјална заштита од семејно насилство. Во однос на членот 94-б, став 3 од Законот за семејство, на 28.11.2012 Уставниот Суд на Република Македонија донесе одлука со која поднесената иницијатива беше отфрлена со образложение дека по извршените анализи од страна на Уставниот Суд на Законот за Семејство и членот 94-б од овој закон, истиот заклучил дека ниедна категорија на граѓани кои можат да бидат жртви на семејно насилство не се изземени од заштита од семејно насилство и оттука потенцијалните жртви на семејно насилство (вклучувајќи ги и истополовите парови) можат да бидат лица кои живеат во „заедничко домаќинство“. Според тоа, Уставниот Суд проценил дека Македонскиот Хелсиншки Комитет всушност сакал да ја прошири содржината на одредбата која е предмет на иницијативата, поради што, Уставниот Суд се прогласи за ненадлежен. Сепак, иницијативата на Македонскиот Хелсиншки Комитет не се однесуваше на лицата кои живеат во „заедничко домаќинство“. Иницијативата се однесуваше на дефинирањето на „блиските лични односи“ како односи меѓу лица од различен пол кои се или биле во врска и не живеат во вонбрачна заедница, т.е. не живеат под ист покрив, што претставува категорија поширока од бракот, семејството и вонбрачната заедница и терминот „заедничко домаќинство“ што ги вклучува лицата кои живеат под ист покрив, поради што ова претставува дискриминација кон истополовите парови кои не живеат под ист покрив и ги остава без заштита од семејно насилство, поради што се уште сметаме дека оваа законска одредба е спротивна на Уставот на Република Македонија.

Што се однесува до родителските права, Македонскиот Хелсиншки Комитет не можеше да утврди какви било чекори преземени од властите со кои би се обезбедила сигурност дека одлуките во однос на родителската одговорност и старателство врз дете, посвојување од страна на едно лице или пристап до третман за репродукција, се носат без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или

родов идентитет. Напротив, во еден случај, на личност која јавно се има изјаснето како трансродово лице, Центарот за социјална работа донесе одлука со која и беше одземено правото да ги гледа децата, а одлуката беше потврдена и од страна на второстепениот орган - Министерот за труд и социјална политика.

Властите немаат преземено никакви чекори за решавање на секојдневните проблеми на истополовите парови. Истите сè уште се отворено дискриминирани кога се во прашање имотните права, во споредба со хетеросексуалните парови, а не се преземени мерки за заштита од дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет во ниту во однос на родителските права, посвојувањето и старателството врз дете.

V. Почитување на приватниот и семејниот живот и пристап до здравствена заштита – (дел кој ги опфаќа прашањата во однос на трансродовите лица)

(Дел IV од Прилогот, став 20, 21 и 22 и Дел VII, став 35 и 36)

Став 20, 21 и 22 од Делот IV од Прилогот бараат од земјите-членки да гарантираат целосно законско признавање на промената на полот на лицето на брз, транспарентен и пристапен начин, да ги отстранат предусловите за признавање (вклучително и тие од физичка природа) кои се присилни и да обезбедат сигурност дека по завршувањето на процедурата, трансродовите лица ќе можат да стапат во брак. Став 35 и 36 од Делот VII бараат од земјите-членки да обезбедат пристап на трансродовите лица до соодветни услуги за промена на полот и дека какви било одлуки кои ги ограничуваат трошоците кои ги надоместува здравственото осигурување треба да бидат законски, објективни и пропорционални.

Македонија не обезбедува признавање на промената на полот на брз, транспарентен и пристапен начин. Според Законот за лично име (Службен весник на Република Македонија бр. 8/95, 66/07, 103/08 и 51/11) секој граѓанин има право да го промени своето лично име и презиме.

Меѓутоа, кога станува збор за промена на матичниот број, кој содржи шифра за полот на лицето, не е јасно кој орган е надлежен за неговата промена.

Имајќи ги предвид одговорите на Министерството за внатрешни работи и Управата за водење на матичните книги (надлежна за водење на матичните книги на родени, за документи кои се издаваат за секое дете, со имиња на родителите, матичен број, датум и место на раѓање...) орган во состав на Министерството за правда, можеме да заклучиме дека процедурата за промена на матичниот број не е точно утврдена.

Две трансродови лица, кои треба да бидат третирани еднакво во процесот на промена на матичниот број, под истите услови ја започнаа постапката во различни градови без притоа да имаат извршено хируршки интервенции. На крајот, добија различни резултати. На едниот од нив промената му беше одобрена, а другиот беше одбиен со образложение дека нема доказ за извршена хируршка интервенција за промена на полот.

Согласно овие примери, може да се констатира дека во Македонија не постои точно утврдена постапка или начин да се дознае дали органот ќе го промени матичниот број или ќе прогласи друга институција за надлежна, поради што се создава конфузија во постапувањето на државните службеници.

Во однос на правото на брак, во постоечката легислатива е утврдено дека бракот претставува заедница меѓу маж и жена, регулирана со закон и мажот и жената ги регулираат нивните односи со сопствени одлуки, базирани на еднаквост, заемна почит и помагање. Затоа, може да се заклучи дека по признавањето на промената на полот, нема да има пречки за трансродовото лице да склучи брак со лице од спротивен пол. Но за жал, не постои гаранција, затоа што не добивме никаков одговор од Министерството за правда и Министерството за труд и социјална политика по однос на ова прашање.

Трансродовите лица прават тестови и примаат терапија со цел да добијат мислење за операција и законско признавање на промената на полот.

Иако државата нуди ендокринолошки и психолошки третман кој им е потребен на трансродовите лица, не може да се каже дека тоа е соодветен третман, од причина што не постои практика, ниту обуки за здравствените работници во случаите на промена на полот на лицата.

Во нашата држава не се вршат хируршките интервенции за промена на полот. Сите хируршки интервенции се направени во друга држава, за кои е платено со сопствени средства и нема доказ за рефундирање на средствата од страна на Фондот за здравствено осигурување.

Што се однесува до пристапот до соодветни услуги за промена на полот, Македонија нема преземено никакви мерки. Здравствените работници немаат соодветни квалификации за постапување во вакви случаи, постои недостиг од потребните доктори-специјалисти, а во одредени случаи и навредливо однесување од страна на медицинскиот персонал. Болницата во Тетово ја дискриминала Андреа поради нејзиниот родов идентитет и е и' оневозможувајќи и пристап до болницата за да оди кај својот психијатар. Андреа започна кривична постапка против болницата и е претставувана од Македонскиот Хелсиншки Комитет. Постапката е во тек.

Во однос на рефундирањето на средства дадени за вршење на хируршки интервенции во друга земја, реалноста покажува дека пациентите немаат друга алтернатива освен овие средства да ги платат сами, без притоа да имаат гаранција дека ќе добијат било каков надоместок од страна на државата. Во подзаконските акти за рефундирање на средствата постои член кој вели дека се покриваат 80% од средствата дадени за лекување во странство, но не е јасно дали ова опфаќа операции за промена на полот; судејќи по трансфобичната атмосфера, сметаме дека ова нема да биде толкувано во корист на трансродовите лица.

Не можам да ги видам моите деца и не знам дали некогаш ќе можам да ги видам. Мали се и ќе ги научат дека нешто не е во ред со мене, само затоа што сум трансродово лице, така што ни во иднина нема да можам да ги видам. Во оваа држава нема заштита за нас, трансродовите лица... – трансродово лице од Македонија

VI. Вработување

Делот V од Прилогот бара од земјите-членки да обезбедат ефективна заштита од дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет при вработување, вклучително и легислатива која забранува дискриминација, а и друри мерки за борба против дискриминацијата, како и специфични мерки поврзани со вооружените сили и трансродовите лица. Исто така се бара од земјите-членки да ја заштитат приватноста на трансродовите луѓе при вработување.

Членот 6 од Законот за работни односи забранува дискриминација од страна на работодавачите врз основа на полова „насоченост“, што сметаме дека е дискриминирачки термин затоа што се однесува само на сексуалниот чин, а не ги вклучува сите аспекти на сексуалната ориентација. Имено, сексуалната ориентација се однесува на сексуалноста од сите нејзини аспекти - биолошки, културни, социјални, психолошки, додека половата насоченост се однесува единствено на биолошки ригидна точка (а не на сексуалноста и целата нејзина комплексност). Оваа терминологија досега не е сретната во меѓународната легислатива, теорија или методологија. Со оваа одредба, ЛГБТ луѓето можат да бараат заштита и под можната основа „други лични карактеристики“. Овој член го опфаќа пристапот до вработување, отпуштање, плата, вознемирување и други форми на виктимизација, но во практиката, не сме сретнале случај каде некое лице било заштитено од виктимизација.

Не постојат мерки или програми за борба против дискриминација при вработување, кои целосно и ефективно ги покриваат прашањата на трансродовите лица. Од случајот на Андреа, трансродово лице кое преминува во женски пол, јасно е дека ваквите програми не постојат. Андреа се разведе од нејзината сопруга и судот одлучи да ги довери двете деца на нивната мајка, а Андреа беше обврзана да плаќа по 2000 денари месечно за секое дете. Но, поради тоа што Андреа е невработена и нема финансии, не ја плаќала определената издршка за децата. Според членот 202 од Кривичниот законик, неплаќањето издршка се смета за кривично дело, врз основа што на Андреа и беше изречена условна осуда со која е утврдена казна затвор во траење од шест месеци. Оваа судска одлука сеуште не е правосилна, поради правото на жалба, но овој случај покажува дека судот не зема предвид дека лицето не може да најде работа поради нејзиниот трансродов идентитет. Иако Андреа постојано бара работа, не може да најде затоа што нема програми за вработување на трансродови лица.

Иако Законот за спречување и заштита од дискриминација не го вклучува родовиот идентитет експлицитно како основа за дискриминација, практиката на Комисијата за заштита од дискриминација покажува дека Комисијата постапува по основа на пол и род, по претставките за дискриминација врз основа на родов идентитет, вклучувајќи го во основите пол и род.

Законот за спречување и заштита од дискриминација ја опфаќа дискриминацијата при вработување. Иако во овој закон сексуалната ориентација не е експлицитно наведена како основа за дискриминација, Комисијата за заштита од дискриминација постапувала по претставки за дискриминација врз основа на сексуална ориентација. Со оваа одредба, ЛГБТ луѓето можат да бараат заштита од Комисијата под можната основа „други лични карактеристики“.

Законот за служба во армијата на Република Македонија нема дискриминаторски карактер по однос на сексуалната ориентација, кога станува збор за вработување и напредување во кариерата во вооружените сили. Единствено е важно кандидатот да ги исполнува општите и посебните услови одредени со Законот за служба во армијата. Во процесот на вработување не се поставуваат прашања за сексуалната ориентација или родовиот идентитет на кандидатот. Исто така, член 131 став 16 од Законот за служба во армијата забранува вознемирување врз основа на род и определува дисциплински санкции во случај истото да биде извршено. Министерството за одбрана во доставениот одговор наведе дека овој член се однесува и на заштита врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, но од причина што не постои доказ дека истиот бил применет за вознемирување врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет на определено лице со служба во армијата, не може со сигурност да се констатира дека во практиката овој член ги штити ЛГБТ луѓето од вознемирување во армијата.

Ниту во јавниот ниту во приватниот сектор не се промовираат мерки за борба против дискриминација, малтретирање и виктимизација. Националната стратегија за еднаквост и недискриминација, изготвена од Министерството за труд и социјална политика, содржи само четири основи: пол, возраст, ментална и физичка попреченост и етничка припадност.

Колегите на Митко, кој работел во Министерството за надворешни работи, па дури и Министерот за надворешни работи, дознале за сексуалната ориентација на Митко. По ова, колегите се однесувале непријателски и понижувачко кон него, а тој не можел да добие унапредување ниту да биде назначен како конзул во друга држава. Тој поднел претставка до Комисијата за заштита од дискриминација, но Комисијата не утврдила дека е сторена дискриминација од страна на Министерството за надворешни работи.

VII. Образование

Делот VI од Прилогот бара од земјите-членки да се осигураат дека правото на образование може да се ужива без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, вклучително и мерки за заштита од малтретирање во училиште и социјално исклучување, како што се политики за еднаквост и безбедност, кодекси на однесување и програми за обука на персоналот, како и мерки за промовирање на меѓусебна толеранција и почит во училиштата, вклучително и објективни информации во наставната програма и едукативните материјали, посебни информации и поддршка за ЛГБТ учениците, како и мерки за исполнување на потребите на трансродовите ученици.

Програмата „Образование за животни вештини“ за средните училишта (гимназии, уметничко и техничко образование) вклучува цели кои се однесуваат на човековите права и недискриминацијата по различни основи, вклучително и сексуална ориентација и родов идентитет, како на пример, постоењето на различни групи во општеството, кои се маргинализирани, за стереотипите и предрасудите кои влијаат на односите меѓу различните социјални групи, како и дека секој треба да има еднакви можности и да ужива во своите права. Исто така, постои прирачник за спроведување на оваа програма и обуките и семинарите за наставниците од средните училишта. Сепак, од причина што ова е нова програма, се' уште нема резултати во однос на спроведувањето на оваа програма од страна на наставниците, како и нејзиниот ефект на учениците.

Како што е наведено и во Извештајот за усогласеност, не постои поддршка за започнувањето училишни кампањи и културни настани против хомофобија и трансфобија, ниту покана за ЛГБТ организациите да учествуваат во таквите кампањи, а и не постојат ниту мерки за заштита и поддршка на ЛГБТ ученици.

Во учебникот за средно образование, „Педагогија“, постоеја дискриминаторски елементи поради тоа што хомосексуалноста беше наведена како болест. На 19.05.2011 Комисијата за заштита од дискриминација утврди дискриминација во овој учебник и донесе одлука со која од Министерството за образование и наука побара да го ревидира учебникот. Беа направени промени, но стариот учебник се' уште се користеше и во учебната 2011/2012 година. Ревидираниот учебник е достапен во продавниците. Исто така, постојат дискриминаторски елементи во учебникот „Криминалистичка психологија“ кој е дел од образовната програма на Универзитетот Св. Климент Охридски – Битола – Факултет за безбедност – Скопје, во кој трансродовите лица се именувани како трансвестите, опишувајќи дека тие доживуваат сексуално задоволство преку облекување и однесување како спротивниот пол, дека хомосексуалците носат алишта од спротивниот пол за да ги привлечат оние кои не се сигурни во врска со својата сексуална ориентација и се бисексуалци, а не доживуваат задоволство преку облекувањето такви алишта, дека трансвеститите можат да извршат насилство, ретко, но брутално, насочено кон жени, како чин на одмазда, затоа што природата ги казнила со тоа што не им дала целосно женствен изглед. Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“ поднесе претставка до Комисијата за заштита од дискриминација во врска со ваквите

дискриминирачки наводи, но оттаму одговорот е дека истите не се дискриминаторски, затоа што се работи за научен став добиен со научно истражување.

VIII. Здравје – се однесува на други прашања освен трансродовите²⁰ (Дел VII од Прилогот, став 33, 34)

Според овие ставови од Делот VII на Прилогот од земјите членки се бара да го обезбедат највисокото можно ниво на здравствена заштита, без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Предложените мерки подразбираат земање предвид на специфичните потреби на ЛГБТ луѓето при развивањето на националните планови во областа на здравството, вклучително и мерки за спречување на самоубиства, истражувања од областа на здравјето, наставни програми и обуки, дозвола на пациентите да го одредат својот најблизок без дискриминација, повлекување на медицински учебници и други документи кои ја третираат хомосексуалноста како болест, и сигурност дека никој нема да биде присилно подложен на медицински третман поради нивната сексуална ориентација или родов идентитет.

Освен превентивните програми и студии на однесување во рамките на Глобалниот Фонд за борба против ХИВ, маларија и туберкулоза, националниот план за борба против ХИВ во 2011, сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се земени предвид во здравствениот систем во земјата. Во класификацијата на болестите, сексуалната ориентација не се смета за болест, но во учебниците за средно образование „Педагогија“ и „Етика“, како и во „Медицинска педагогија“, „Психијатрија“ и „Развојна психологија“ на Медицинскиот факултет при Универзитетот Св. Кирил и Методиј, во однос на сексуалната ориентација, авторите користат толкувања, ставови и класификации кои не се базираат на современата научна мисла и не се во согласност со постоечките официјални документи за класификација на болестите и пореметувањата. Учебникот „Педагогија“ беше ревидиран и новото издание се наоѓа во книжарниците. Другите учебници сè уште се во употреба.

Поради фактот што хомосексуалноста не се смета за болест според националната класификација на болести, никој не може да биде подложен на медицински или друг третман поради неговата сексуална ориентација.

Исто така, земајќи предвид дека сексуалната ориентација во рамките на наставната програма или не се споменува, или се третира како медицинска состојба, може да се заклучи дека не постојат програми за обука на медицински работници кои им овозможуваат да обезбедат постигнување на највисокиот можен стандард на здравствена заштита, со целосна почит кон сексуалната ориентација и родовиот идентитет.

Иако Законот за заштита на правата на пациентите експлицитно заштитува од дискриминација врз основа на сексуална ориентација, вклучувајќи и идентификување на свој најблизок, досега не била спроведена позитивна кампања во однос на правата и прашањата поврзани со ЛГБТ луѓето. Исто така, истополовите партнери не се препознаени како блиски лица на определени пациенти од страна на здравствените работници.

Во однос на интерсексуалните лица, не се преземени никакви мерки и не се собрани податоци.

IX. Домување

Во делот VIII од Прилогот се бара домување без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, преку мерки кои забрануваат дискриминација при купопродажба или изнајмување на станбен простор, давање станбени кредити, признавање на правата на партнерот на закупопримачот, како и иселувањето; исто така, при давањето на информации на сопствениците на

²⁰ Погледнете во поглавјето V. погоре

имотот, закуподавателите и станарите, како и мерки за недискриминаторски пристап до засолниште и сместување во итни случаи, како и во однос на ризикот од бездомништво со кој се соочуваат ЛГБТ луѓето, како и младите кои се избркани од нивните семејства.

Во Македонија, Законот за спречување и заштита од дискриминација се однесува и на домувањето. И покрај тоа што сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се вклучени во Законот, Комисијата за заштита од дискриминација може да препознае дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родовиот идентитет во областа на домувањето.

Според последните изјави од Комисијата за заштита од дискриминација, кога претседателот на Комисијата не утврди дискриминација и хомофобија во изјавите на јавните функционери, како и од причина што оваа Комисија често постапува во согласност со ставовите на Владата, не постои гаранција дека Комисијата ќе ја сфати сериозно секоја претставка врз основа на сексуална ориентација во областа на домувањето, а уште помалку врз основа на родовиот идентитет на определено лице.

Нема одговор од властите, ниту докази за усвоени мерки за пристап до засолниште или сместување во итни случаи, поврзани со сексуалната ориентација или родовиот идентитет на лицата. Не постојат ниту информации или практики достапни на сопствениците и закуподавателите на станбен простор, со кои би се спречила ваквата дискриминација.

Судејќи по хомофобичната атмосфера, постои изразена потреба од кампањи за агенциите за недвижности, во однос на антидискриминациони одредби, како и социјални програми, вклучително програми за поддршка, кои се однесуваат на факторите што ја зголемуваат ранливоста и ризикот од бездомништво на ЛГБТ луѓето, децата и младите, вклучително и шеми за поддршка и безбедност во соседството. Но, според информациите со кои располага Македонскиот Хелсиншки Комитет, ниедна од овие мерки не постои во Македонија.

ЕГАЛ е здружение на граѓани кое работи на подобрување на сексуалното и репродуктивно здравје на геј мажите и лезбејките во Македонија. Од причина што ЕГАЛ имаше потреба од нови простории, започна преговори за склучување договор за закуп со сопственик на стан во Скопје, со кој постигнаа устен договор за изнајмување на станот. По договарањето на деталите на договорот, ЕГАЛ беше во завршни подготовки за вселување во станот и потпишување на писмен договор, но тогаш Заедницата на станари, преку претседателот на заедницата испрати писмо со многу дискриминирачка содржина, напоменувајќи дека тој лично не се согласува со писмото, но дека тоа е одлука на мнозинството од Заедницата. Заедницата во писмото го изразува својот став дека не се согласува со тоа членовите на целната група на здружението да се собираат и да ги користат заедничките простории на зградата. Поради областа на работење на здружението, цитирам... „ЛГБТ луѓе и луѓе кои имаат СИДА (пред сè зависници од дрога)“... како и за нивното сопствено здравје, како и здравјето и социјализацијата на нивните деца, заедницата смета дека здружението и целните групи на здружението не треба да ги користат заедничките простории на зградата.“ ЕГАЛ беа револтирани од ваквиот дискриминаторски став на заедницата и од причина што постоеше можност за понатамошна дискриминација кон вработените во здружението и членовите на целните групи со кои работи ова здружение, беа присилени да се откажат од станот и да не потпишат договор за изнајмување.

X. Спорт

Во делот IX од Прилогот се бара од земјите-членки да се борат против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет во спортот, преку мерки кои ќе дејствуваат против и ќе ја казнуваат употребата на дискриминирачки навреди, кодекси на однесување на спортските здруженија, ќе поттикнуваат партнерства меѓу ЛГБТ организациите и спортските клубови, одржување на антидискриминациони кампањи, и ќе стават крај на исклучувањето на трансродовите лица од спортските активности.

Во оваа област не се преземени никакви мерки за спречување на дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

Иако Агенцијата за млади и спорт одговори дека е формирано Национално координативно тело за спречување на непријателско однесување на спортските терени, кое ќе работи на препознавање и утврдување дискриминација на спортските терени по сите основи, вклучително и сексуална ориентација и родов идентитет, не постои конкретен доказ за преземени мерки за заштита на ЛГБТ луѓето од исклучување од учество во спортови или дискриминација на спортски настани. Исто така, некои спортисти зедоа учество во хомофобичната кампања на Министерот за труд и социјална политика, против истополови бракови и посвојување на деца од истополови партнери.

Како што е наведено во Извештајот за усогласеност, не се преземени ефективни мерки за спречување, реакција и казнување на употребата на дискриминирачки говор за време на или во поврзаност со спортски натпревари. Според Кривичениот законик, хомофобичниот или трансфобичниот говор на спортските натпревари не се смета за кривично дело. Во одговорот од Агенцијата за млади и спорт се вели дека Националното координативно тело за заштита од непријателско однесување на спортските терени работи во согласност со Европската Конвенција за насилство и лошо однесување на спортски настани, Европската повелба за спорт и Општата препорака за политики на ЕКРИ, без да спомене општи или конкретни практики кои се применуваат за борба против дискриминирачките навреди врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет ²¹.

XI. Право на барање азил

Во делот X од Прилогот се бара од земјите-членки, кои имаат меѓународни обврски во овој дел, да препознаат основан страв од гонење врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, како оправдана основа за давање статус на бегалец и да се осигураат дека барателите на азил не се праќаат во земја каде нивниот живот или слобода би биле загрозувани или би се соочиле со ризик од мачење, нехуман или деградирачки третман или казнување врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Исто така, барателите на азил треба да бидат заштитени од дискриминирачки политики или практики врз овие основи, а службениците кои ги разгледуваат барањата за азил да добие обука за специфичните проблеми со кои се соочуваат ЛГБТ лицата-баратели на азил.

Одговорот од Одделението за азил при Министерството за правда не даде конкретни информации за ниту едно од овие барања. Според македонското законодавство, Законот за азил и привремена заштита (Службен весник на РМ, бр. 49/03, бр. 66/07, бр.142/08, бр.146/09, и бр.166/12) во член 4 го дефинира статусот на признат бегалец како лице кое не е граѓанин на Република Македонија и ги исполнува условите дадени во Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 и Протоколот за статусот на бегалците од 1967 и кое има основан страв од гонење врз основа на раса, религија, националност, припадност кон одредена општествена група, или политички ставови. Сексуалната ориентација и родовиот идентитет на определено лице, како причини за барање на азил, треба да бидат препознаени во категоријата „припадност кон одредена општествена група“, но ова е оставено на толкување на државните службеници и не постои гаранција дека ваквиот статус ќе биде признат поради овие основи. Македонскиот Хелсиншки Комитет нема податоци за практики или примери за конкретни барања за азил врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

Од причина што во добиениот одговор од страна на Одделението за азил, во состав на Министерството за правда не содржеше конкретни податоци, не можеме да бидеме сигурни дека властите постапуваат

²¹ Погледнете на <http://www.inpress.com.mk/default.asp?ItemID=1875DED48360C2489F50493CB26D821D>

во согласност со обврската да не ги праќаат барателите на азил во земја каде нивниот живот или слобода би биле загрозувани или би се соочиле со ризик од мачење, нехуман или деградирачки третман или казнување поради сексуалната ориентација или родов идентитет.

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема податоци дали се преземени мерки во однос на заштитата на барателите на азил од дискриминаторски политики или практики врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, од причина што Одделението за азил при Министерството за правда не даде конкретен одговор во доставеното писмо ниту по ова прашање.

XII. Национални структури за човекови права

Во делот XI од Прилогот се бара од земјите-членки да се осигураат дека националните структури за човекови права имаат јасен мандат за постапување по дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, и особено треба да можат да даваат препораки за законодавството и политиките, да ја подигаат свеста на општата јавност и, согласно националните закони, да разгледуваат поединечни претставки и да учествуваат на судски рочишта.

Во Република Македонија, Уставниот Суд, Постојаната анкетна комисија за заштита на човековите слободи и права во рамките на Собранието на Република Македонија, судовите, Народниот Правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација се државните органи за човекови права кои имаат јасен мандат за справување со дискриминација.

Комисиите кои работат на прашањата за дискриминацијата, како на пример Комисијата за еднакви можности меѓу жените и мажите во Собранието на РМ или во општините, Постојаната анкетна комисија за заштита на човековите слободи и права во рамките на Собранието на Република Македонија, како и Секторот за еднакви можности во состав на Министерството за труд и социјална политика не работат на прашањата поврзани со сексуалната ориентација и родовиот идентитет, немаат дадено предлог, ниту укажано на потребата од усвојување закони и други регулативи за поцелосна заштита на слободите и правата на ЛГБТ луѓето, ниту имаме добиено информации дали се предложуваат мерки или дали постапувале по случаи на дискриминација во врска со сексуална ориентација или родов идентитет.

Народниот Правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација немаат јасен мандат за постапување по дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Комисијата за заштита од дискриминација со своите одлуки има утврдено дискриминација врз основа на сексуална ориентација и постапува по поднесени претставки за дискриминација врз основа на родов идентитет, опфаќајќи го со основите пол и род.

Иако Комисијата може да препознае дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, не можеме да кажеме дали Комисијата ќе ги толкува случаите непристрасно, затоа што не е целосно независно тело, често постапува во согласност со ставовите на Владата кога станува збор за ЛГБТ, така што ниту ова тело не гарантира заштита од дискриминација на ЛГБТ популацијата.

Андреа, трансродово лице, поднесе жалба до Уставниот Суд, за дискриминација врз основа на пол од страна на јавниот обвинител, но Уставниот Суд сè уште нема донесено одлука по оваа жалба.

Препорака CM/Rec(2010)5 на Комитетот на Министри до земјите-членки за мерките за борба против дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет

*(Усвоена од Комитетот на Министри на 31-ви март 2010 на 1081-вата седница
на замениците-министри)*

Комитетот на министри во согласност со условите дадени во Член 15.6 од Статутот на Советот на Европа,

Со оглед дека целта на Советот на Европа е да се постигне поголемо единство меѓу неговите членови и со оглед дека оваа цел може да се оствари особено преку заедничко делување на полето на човековите права;

Потсетувајќи се дека човековите права се универзални и ќе се применуваат за сите поединци и ако оттука ја нагласиме и неговата заложба за гарантирање на еднаквото достоинство на сите човечки суштества и уживањето на правата и слободите на сите поединци без дискриминација по било која основа како што се пол, раса, боја, јазик, вероисповед, политичко или друго мислење, национално или социјално потекло, припадност кон национално малцинство, имот, раѓање или друг статус во согласност со Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (ЕТС бр. 5) (во понатамошниот текст „Конвенцијата“) и нејзините протоколи;

Согледувајќи дека недискриминирачкиот однос на државните фактори како и, кога е тоа можно, позитивните државни мерки за заштита од дискриминирачки третман вклучително и од недржавните фактори се основните компоненти на меѓународниот систем на заштита на човековите права и основни слободи;

Согледувајќи дека лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица со векови и сè уште се предмет на хомофобија, трансфобија и други форми на нетрпеливост и дискриминација, дури и во рамките на своите семејства – вклучително и криминализација, маргинализација, социјално исклучување и насилство – заради сексуалната ориентација или родовиот идентитет и тоа дека се потребни посебни активности за да се овозможи целосно уживање на човековите права од страна на овие лица;

Земајќи ја во предвид судската пракса на Европскиот суд за човекови права (во понатамошниот текст: „Судот“) и другите меѓународни надлежни тела кои ја сметаат сексуалната ориентација за забранета основа за дискриминација и придонесуваат за унапредување на заштитата на правата на трансродовите лица;

Потсетувајќи дека во согласност со судската пракса на Судот, каква било разлика во односот, со цел да не биде дискриминирачки, мора да биде објективна и разумно оправдана, односно да води кон легитимна цел и да се користат средства коишто се разумно пропорционални на целта на саканата цел кон;

Со оглед на принципот дека не смееме да се повикуваме на никакви културни, традиционални или религиозни вредности ниту правила на „доминантната култура“ како оправдување за говор на омраза или каква било друга форма на дискриминација, вклучително и по основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет;

Земајќи ја предвид пораката од Комитетот на министри до управните комитети и другите комитети вклучени во меѓу-владината соработка во Советот на Европа во однос на еднаквите права и достоинството на сите луѓе вклучително и лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица, усвоена на 2 јули 2008 година и неговите релевантни препораки;

Земајќи ги предвид препораките усвоени од 1981 од страна на Парламентарното собрание на Советот на Европа во врска со дискриминацијата по основа на сексуална ориентација или родов идентитет како и Препораката 211 (2007) на Конгресот на локални и регионални власти на Советот на Европа во врска со „Слободата за здружување и изразување за лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица“;

Ценејќи ја улогата на Комесарот за човекови права во следењето на ситуацијата со лезбејките, хомосексуалците, бисексуалците и трансродовите лица во земјите-членки што се однесува до дискриминацијата врз основ на сексуална ориентација или родов идентитет;

Земајќи ја предвид заедничката изјава дадена на 18 декември 2008 од страна на 66 држави на Генералното собрание на Обединетите нации, со која се осудуваат повредите на човековите права засновани на сексуалната ориентација и родовиот идентитет, како што се убиства, мачење, самоволни апсења и „лишување од економските, социјалните и културните права, вклучително и правото на здравје“;

Нагласувајќи дека дискриминацијата и социјалното исклучување на сметка на сексуална ориентација или родов идентитет најдобро можат да се надминат со мерки коишто се насочени како кон оние коишто се предмет на таквата дискриминација или исклучување така и кон општото население, препорачува земјите-членки:

1. да ги преиспитаат постоечките и други мерки, постојано да се разгледуваат, да се собираат и анализираат релевантните податоци за да се следи и исправи секаква директна или индиректна дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет;
2. да обезбедат, усвојат и ефективно да се применуваат законски и други мерки во борба против дискриминацијата по основ на сексуалната ориентација или родовиот идентитет, за да се обезбеди почитување на човековите права на лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица и за да се промовира трпеливост кон нив;
3. да овозможат жртвите на дискриминација да се свесни за постоењето и да имаат пристап до ефективни правни лекови пред националните власти, а мерките за борба против дискриминацијата да вклучуваат, секаде каде што е тоа можно, санкции за прекршувањата и одредба за соодветно обесштетување на жртвите на дискриминација;
4. во своето законодавство, политики и практики да се водат од принципите и мерките содржани во Прилогот на оваа препорака;
5. да овозможат преку соодветни мерки и дејствија оваа препорака заедно со својот Прилог да бидат преведени и распределени колку што е можно пошироко.

Прилог кон Препораката CM/Rec(2010)5

I. Право на живот, безбедност и заштита од насилство

A. „Злосторства од омраза“ и други инциденти мотивирани од омраза

1. Земјите-членки треба да обезбедат делотворни, брзи и непристрасни истраги за наводни случаи на кривични дела и други инциденти за кои постои разумен сомнеж дека сексуалната ориентација или родовиот идентитет на жртвите биле мотив за сторителот; тие треба дополнително да обезбедат посебно внимание да се посвети на истрагата на таквите кривични дела и инциденти кога наводно се извршени од службени лица на службите на прогонот или од страна на други лица кои се во службено својство, а одговорните за таквите дела ефективно да се изведат пред лицето на правдата, и каде што е потребно да бидат казнети за да се избегне некажливоста.
2. Земјите-членки треба да обезбедат кога ги утврдуваат санкциите, мотивот на пристрасност поврзан со сексуалната ориентација или родовиот идентитет да може да се земе предвид како отежнувачка околност.
3. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за охрабрување на жртвите и сведоците на „злосторствата од омраза“ поврзани со сексуална ориентација или родовиот идентитет и други инциденти мотивирани од омраза да ги пријавуваат овие кривични дела и инциденти; за оваа цел земјите-членки треба да ги преземат сите неопходни чекори за да се обезбеди структурите кои овозможуваат спроведување на законот вклучително и судството да го имаат неопходното знаење и вештини за идентификување на таквите кривични дела и инциденти и да обезбедат соодветна помош и поддршка за жртвите и сведоците.
4. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се обезбеди сигурност и достоинство за сите лица што се во затвор или на друг начин лишени од својата слобода вклучително и лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица, и особено да преземат заштитни мерки против физички напади, силување и други форми на сексуална злоупотреба било да се направени од други затвореници или од персоналот; мерки треба да се преземат за соодветна заштита и почитување на родовиот идентитет на трансродовите лица.
5. Земјите-членки треба да обезбедат да се собираат и анализираат релевантни податоци за појавноста и природата на дискриминацијата и нетрпеливоста врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет и особено во однос на „злосторствата од омраза“ и инциденти мотивирани од омраза поврзани со сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

B. „Говор на омраза“

6. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за борба против сите форми на изразување вклучително и на медиумите и на интернет коишто можат да бидат разумно сфатени како нешто што би можело да предизвика ширење или промовирање на омраза или други форми на дискриминација против лезбејки, геј мажи, бисексуалци и трансродови лица. Таквиот „говор на омраза“ треба да биде забранет и јавно отфрлен секогаш кога ќе се случи. Сите мерки треба да го почитуваат основното право на слобода на изразување во согласност со Член 10 од Конвенцијата и судската пракса на Судот.

7. Земјите-членки треба да ја подигнат свеста кај државните власти и јавните институции на сите нивоа за нивната обврска да се воздржат од изјави, особено во медиумите коишто разумно можат да се сфатат како легитимирање на таквата омраза или дискриминација.

8. Јавните функционери и други државни претставници треба да се охрабруваат да промовираат толеранција и почитување на човековите права на лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица секогаш кога тие ќе стапат во дијалог со клучните претставници на граѓанското општество, вклучително и медиумите и спортските организации, политичките организации и религиозните заедници.

II. Слобода на здружување

9. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се обезбеди во согласност со Членот 11 од Конвенцијата правото на слобода на здружување да може ефективно да се ужива без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; особено треба да се спречат и отстранат дискриминирачките административни процедури вклучително и претерани формалности за регистрирање и практично функционирање на здруженија; мерки треба да се преземат за спречување на злоупотребата на законските и административните одредби како што се оние поврзани со ограничувањата засновани врз јавното здравје, јавниот морал и јавниот ред.

10. Пристапот до јавни финансиски средства достапни за невладините организации треба да се обезбеди без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

11. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за ефективна заштита на борците за човековите права на лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица од непријателството и нападите на кои можеби се изложени, вклучително кога наводно ги вршат владини службеници за да им се овозможи слободно да ги спроведуваат своите активности во согласност со Декларацијата на Комитетот на министри во однос на делувањето на Советот на Европа за подобрување на заштитата на борците за заштита на човековите права и за промоција на нивните активности.

12. Земјите-членки треба да обезбедат невладините организации што ги бранат човековите права на лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица соодветно да се консултираат при усвојувањето и спроведувањето на мерки коишто можат да влијаат на човековите права на овие личности.

III. Слобода на изразување и мирно собирање

13. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да обезбедат во согласност со Член 10 од Конвенцијата правото на слобода на изразување да може ефективно да се ужива без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет вклучително и во однос на слободата да се примаат и даваат информации на теми што се занимаваат со сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

14. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки на национално, регионално и локално ниво за да се овозможи правото на слобода и мирно собирање како што е утврдено со членот 11 од Конвенцијата,

да може ефективно да се ужива без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

15. Земјите-членки треба да обезбедат властите на прогонот да преземат соодветни мерки за заштита на учесниците во мирни демонстрации во поддршка на човековите права на лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица од обидите за незаконско прекинување или спречување на ефективно уживање на нивното право на слобода на изразување и мирно собирање.

16. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за спречување на ограничување на ефективно уживање на правата на слобода на изразување и мирно собирање како резултат на злоупотреба на законски или управни одредби на пример по основ на јавно здравје, јавен морал и јавен ред.

17. Државните власти на сите нивоа треба да се охрабрат јавно да осудат, пред сè во медиумите секако незаконско попречување на правото на поединци и групи на поединци да ја уживаат својата слобода на изразување и мирно собирање, имено кога тоа е поврзано со човековите права на лезбејките, хомосексуалците, бисексуалците и трансродовите лица.

IV. Право на почитување на приватниот и семејниот живот

18. Земјите-членки треба да обезбедат укинување на сите дискриминирачки закони кои ги криминализираат истополовите сексуални односи меѓу согласни возрасни лица, а и да се укинат сите разлики во однос на возраста за согласност за истополови сексуални односи и хетеросексуални односи; тие исто така треба да преземат соодветни мерки за да се овозможи одредбите од Кривичниот Законик кои заради својата формулација можат да доведат до дискриминирачка примена да бидат или укинати, или изменети или да се применуваат на начин што е во согласност со принципот на недискриминација.

19. Земјите-членки треба да овозможат личните податоци коишто се однесуваат на сексуалната ориентација или родовиот идентитет да не се собираат, чуваат или на некој друг начин користат од страна на јавните институции, вклучително и особено во рамките на структурите на службите на прогонот освен кога ова е неопходно за спроведување на специфични, законски и легитимни цели; постоечката евиденција којашто не е во согласност со овие принципи треба да се уништи.

20. Претходни барања, вклучително и во однос на промени од физичка природа, заради законско признавање на промената на полот треба редовно да се разгледуваат за да се отстранат навредливите услови.

21. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за гарантирање на целокупното законско признавање на промената на полот од страна на едно лице во сите сфери на животот и особено со давањето можност да го смени името и полот во службените документи на брз, транспарентен и пристапен начин; Земјите-членки исто така треба да обезбедат секаде каде што тоа е можно соодветно препознавање и промена од страна на недржавни актери во однос на клучните документи како што се потврди за образование или работа.

22. Земјите-членки треба да ги преземат сите потребни мерки за да се обезбеди дека откако ќе се заврши со промената на полот и законски тоа ќе се признае во согласност со горенаведените ставови 20 и 21, правото на трансродовите лица да се венчаат со лице од пол спротивен на нивниот нов пол ефективно да се гарантира.

23. Кога националните закони доделуваат права и обврски за невенчаните парови, земјите-членки треба да овозможат тие да се применуваат на недискриминачки начин како за истополовите така и за различно половите парови, вклучително и во однос на пензиските бенефиции и станарските права на оној што го надживеал својот партнер.

24. Кога националното законодавство признава регистрирани истополови партнерства земјите-членки треба да се погрижат да обезбедат нивниот правен статус и нивните права и обврски да се еквивалентни на оние на хетеросексуалните парови во слични ситуации.

25. Кога националните закони не ги признаваат ниту доделуваат права или обврски на регистрирани истополови партнерства и невенчани парови, земјите-членки се повикуваат да ја земат во предвид можноста за обезбедување без никаква дискриминација вклучително и против паровите од различен пол, истополовите парови со законски или други мерки да ги решат практичните проблеми поврзани со општествената реалност во којашто живеат.

26. Земајќи во предвид дека она што е најдобро за детето треба да биде најважно при одлучувањето во врска со родителската одговорност или старателството за детето земјите-членки треба да обезбедат таквите одлуки да се носат без дискриминација заснована на сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

27. Земајќи предвид дека она што е најдобро за детето треба да е најважно при одлучувањето околу усвојувањето на едно дете земјите-членки чии национални закони дозволуваат сами поединци да усвојуваат деца треба да се обезбеди законот да се применува без дискриминација по основ на сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

28. Кога националните закони дозволуваат потпомогнат репродуктивен третман за жени без партнер, земјите-членки треба да обезбедат пристап до таквиот третман без дискриминација по основ на сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

V. Вработување

29. Земјите-членки треба да обезбедат воспоставување и спроведување на соодветни мерки коишто обезбедуваат ефективна заштита од дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет при вработување или занимање како во јавниот така и во приватниот сектор. Овие мерки треба да ги опфатат условите за пристап до вработување и унапредување, отпуштање, плаќање и други работни услови вклучително и спречување, борба против и казнување на малтретирање или други форми на виктимизација.

30. Посебно внимание треба да се посвети на обезбедувањето на ефективна заштита на правото на приватност на трансродовите лица во контекст на вработувањето, особено во рамките на апликациите за вработување за да се избегне секако нерелевантно обелоденување на нивната родова историја или нивното поранешно име на работодавецот или другите вработени.

VI. Образование

31. Соодветно земајќи ги во предвид нагласените интереси на детето земјите-членки треба да преземат соодветни законски и други мерки насочени кон образовниот персонал и учениците за да се обезбеди правото на образование да може ефективно да се ужива без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет, а ова особено вклучува заштита на правото на децата и младите на образование во безбедно опкружување, ослободено од насилство, малтретирање, социјално исклучување или други форми на дискриминачки и омаловажувачки третман поврзан со сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

32. Соодветно земајќи ги во предвид нагласените интереси на детето земјите-членки треба да преземат соодветни мерки во оваа насока на сите нивоа заради промовирање на заемна толеранција и почитување во училиштата, без разлика на сексуалната ориентација или родовиот идентитет. Ова треба да вклучи обезбедување на објективни информации во однос на сексуалната ориентација или родовиот идентитет на пример во наставните програми и образовните материјали на училиштата и запознавање на учениците со потребните информации, заштита и поддршка за да им се овозможи да живеат во согласност со својата сексуална ориентација или родов идентитет. Исто така, земјите-членки можат да дизајнираат и спроведат политики и акциски планови за еднаквост и безбедност во училиштата и можат да обезбедат пристап до соодветни обуки и наставни средства за борба против дискриминацијата. Таквите мерки треба да ги земат во предвид правата на родителите во врска со образованието на своите деца.

VII. Здравје

33. Земјите-членки треба да преземат соодветни законски и други мерки за да се обезбедат највисоки можни стандарди во однос на здравјето кои ќе можат да се уживаат без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; тие особено треба да ги земат во предвид конкретните потреби на лезбејките, геј мажите, бисексуалците или трансродовите лица во развојот на националните здравствени планови вклучително мерки за спречување на самоубиства, здравствените истражувања, медицински наставни програми, курсеви и материјали за обука, како и при мониторингот и проценката на квалитетот на услугите во здравствена заштита.

34. Соодветни мерки треба да се преземат за да се избегне третирањето на хомосексуалноста како болест во согласност со стандардите на Светската здравствена организација.

35. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се обезбеди трансродовите лица да имаат ефективен пристап до соодветните услуги за промена на полот, вклучително и стручна психолошка, ендокринолошка и хируршка помош во областа на здравствена заштита без од нив да се бараат неразумни услови; ниедно лице не треба да биде подложено на постапки за промена на полот без негова или нејзина согласност.

36. Земјите-членки треба да преземат соодветни законодавни и други мерки за да се обезбеди сите мерки коишто ги ограничуваат трошоците покриени со здравственото осигурување за постапките за менување на родот да бидат законски, објективни и пропорционални.

VIII. Домување

37. Треба да се преземат мерки за да се обезбеди целосниот пристап до соодветно домување за да може ефективно и подеднакво да се ужива од сите лица без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; таквите мерки треба особено да се обидат да обезбедат заштита од дискриминирачки иселувања и да гарантираат еднакви права при стекнување и добивање право на сопственост на земјиште и друг имот.

38. Соодветно внимание треба да се посвети и на ризикот од бездомништво со кои се соочуваат лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица вклучително и младите лица и деца кои можат да бидат особено ранливи на социјално исклучување, вклучително и од нивните сопствени семејства; во оваа насока треба да се обезбедат релевантни социјални услуги врз основа на објективна проценка за потребите на секоја личност без дискриминирање.

IX. Спорт

39. Хомофобија, трансфобија и дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет во спортот исто како и расизмот и другите форми на дискриминација се неприфатливи и треба да се бориме против истите.

40. Спортските активности и објекти треба да бидат отворени за сите без дискриминација врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; особено ефективни мерки треба да се преземат за спречување, спротивставување и казнување на употребата на дискриминирачки навреди со упатувања на сексуалната ориентација или родовиот идентитет за време на и поврзано со спортски настани.

41. Земјите-членки треба да охрабруваат дијалог и поддршка на спортските здруженија и навивачки клубови за развивање на активности за подигнување на свеста во врска со дискриминацијата на лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица.

X. Право на азил

42. Во случаи кога земјите-членки имаат меѓународни обврски во оваа насока тие треба да согледаат дека оправдан страв од прогон заради сексуална ориентација или родов идентитет можат да бидат валидна основа за доделување на статус на бегалец или азил според националниот закон.

43. Земјите-членки треба да обезбедат особено барателите на азил да не се праќаат во земја во која би им биле загрозувани животот или слободата или каде што би биле соочени со ризик од измачување, нечовечко или понижувачко однесување или казнување врз основа на сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

44. Барателите на азил треба да бидат заштитени од секакви дискриминирачки политики или практики по основ на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; соодветни мерки особено треба да се преземат за да се спречат ризици од физичко насилство вклучително и сексуална злоупотреба, вербална агресија или други форми на малтретирање на барателите на азил кои се лишени од слобода и за да им се обезбеди пристап до информации релевантни за нивната конкретна ситуација.

XI. Национални структури што се занимаваат со човековите права

45. Земјите-членки треба да обезбедат националните структури за човекови права да имаат јасен мандат за да се осврнат на дискриминацијата заснована на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; особено треба да можат да дадат препораки во однос на законите и политиките, за да ја подигнат свеста кај општата јавност како и – во согласност со она што го обезбедува националниот закон – да ги провери поединечните жалби во врска со приватниот и јавниот сектор и да иницираат или да учествуваат во судски постапки.

XII. Дискриминација по повеќе основи

46. Земјите-членки се поттикнуваат да преземат мерки за да се овозможи законските одредби во националните закони што забрануваат или спречуваат дискриминација исто така да штитат од дискриминација по повеќе основи, вклучително и основите на сексуалната ориентација или родовиот идентитет; националните структури за човекови права треба да имаат широк мандат за да им се овозможи да се занимаваат со овие прашања.

Поимник

Родовиот идентитет се однесува на личното чувство за родот на поединецот, кое може, но и не мора да одговара со полот назначен при раѓањето, и го вклучува личниот однос кон телото и другите показатели (т.е. „родово изразување“), како на пример облеката, говорот и гестовите. Полот на лицето обично се назначува при раѓањето и оттаму важи за социјален и правен факт. Меѓутоа, некои луѓе не можат да се идентификуваат со полот кој им е назначен при раѓањето – овие лица се нарекуваат „трансродови“ лица. Родовиот идентитет не е исто што и сексуалната ориентација, па оттука трансродовите лица можат да бидат хетеросексуални, бисексуални или хомосексуални.

Третманот за промена на полот опфаќа различни медицински и не-медицински третмани низ кои некои трансродови лица сакаат да поминат. Меѓутоа, некои од овие третмани, како на пример хормонската терапија, хируршките операции (на лице, на гради, на гениталии, хистеректомија), стерилизација (што доведува до неплодност), често се услов за признавање на преферираниот род на лицето. Некои од овие третмани се сметаат и се доживуваат како напад на телесниот интегритет на лицето.

Вознемирувањето содржи дискриминација кога несаканото однесување поврзано со која било забранета основа (вклучително и сексуална ориентација или родов идентитет) се случува со цел да се повреди достоинството на лицето или да се создаде заплашувачка, непријателска, деградирачка, понижувачка или навредлива околина. Вознемирувањето може да биде еден инцидент или повеќе инциденти во одреден временски период. Вознемирувањето може да биде во форма на закани, заплашувања или вербално насилство, несакани забелешки или шегии за сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

Кривични дела од омраза кон ЛГБТ луѓето се однесуваат на кривични дела со мотив предизвикан од предрасуди. Овие дела вклучуваат заплашување, закани, оштетување на имот, физички напад, убиство или кое било друго кривично дело каде жртвата, просториите или целта на нападот се одбираат поради нивната реална или перцепирана поврзаност, поддршка или припадност кон ЛГБТ група. Треба да постои разумен сомнеж дека мотивот на сторителот е сексуалната ориентација или родовиот идентитет на жртвата.

Инциденти мотивирани од омраза се оние инциденти, чинови или изрази на нетолеранција со мотив од предрасуди кои не ја достигнуваат границата на кривични дела од омраза, поради недостиг од докази за кривичното дело или предрасудите како мотив, или затоа што самиот инцидент не претставува кривично дело според државните закони.

Говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето се однесува на јавно изразување кое шири, иницира, промовира или оправдува омраза, дискриминација или непријателски однос кон ЛГБТ луѓето, на пример, изјави дадени од политичките и верски лидери или други водачи на мислења, кои се шират преку печатот или интернетот и имаат за цел да поттикнат омраза.

Хомофобијата се дефинира како ирационален страв и аверзија кон хомосексуалноста и кон лезбејките, геј мажите, бисексуалните и трансродовите лица, врз основа на предрасуди.

Интерсексуалните лица се лица кои се родени со хромозоми, хормонски статус и генитални карактеристики кои не одговараат на дадените стандарди на категориите „машко“ и „женско“ што се однесува до сексуалната и репродуктивната анатомија. Овој збор е замена за терминот „хермафродит“ кој многу се користел меѓу медицинските лица во 18тиот и 19тиот век. Интерсексуалноста постои во различни форми и се однесува на повеќе состојби.

ЛГБТ луѓе или **ЛГБТ лица** е сеопфатен термин за лезбејките, геј мажите, бисексуалците и трансродовите лица. Тоа е хетерогена група која често се јавува како ЛГБТ во општествените и политичките случувања. Понекогаш ЛГБТ се проширува и станува ЛГБТИК за да ги вклучи интерсексуалците и квир лицата.

Дискриминација на повеќе основи значи дискриминација која се врши на неколку основи поединечно.

НВО е кратенка за „невладина организација“.

Сексуалната ориентација е капацитетот на едно лице за длабока емоционална приврзаност и сексуална привлечност кон, како и интимни и сексуални односи со поединци од различен пол (хетеросексуална ориентација), од ист пол (хомосексуална – лезбејки / геј мажи) или повеќе од еден пол (бисексуална).

Трансродовите лица се лица кои имаат родов идентитет различен од полот кој им бил назначен при раѓањето, како и оние луѓе кои сакаат својот родов идентитет да го прикажат различно од полот кој им бил назначен при раѓањето. Тоа се оние луѓе кои чувствуваат дека мораат, преферираат или избираат, преку облека, додатоци, гестови, говор, козметика или физички промени, да се претстават себеси различно од очекувањата за родовата улога која им била назначена при раѓањето. Оваа група ги содржи, меѓу многуте други, лицата кои не се идентификуваат со етикетите „машко“ или „женско“, транссексуалците, трансвеститите и крос-дресерите. Транс маж е лице кое било означено како „женско“ при раѓањето, но кое има родов идентитет на маж или чиј идентитет е во рамките на спектарот на родови идентитети карактеризирани со мажественост. Транс жена е лице кое било означено како „машко“ при раѓањето, но кое има родов идентитет на жена или чиј идентитет е во рамките на спектарот на родови идентитети карактеризирани со женственост. Сексуалната ориентација на трансродовите луѓе се одредува според нивниот родов идентитет, а не според полот кој им бил назначен при раѓањето. Хетеросексуален транс маж, на пример, е транс маж кој го привлекуваат жени. Транс жена која е лезбејка, ја привлекуваат жени. Зборот **трансродовост** се однесува на поседувањето на трансродов идентитет или изразување.

Трансфобијата е феномен сличен на хомофобијата, но се однесува конкретно на стравот и аверзијата кон трансродови луѓе или родова неконформираност. Хомофобијата и трансфобијата се изразуваат преку дискриминација, криминализација, маргинализација, социјално исклучување и насилство врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

Прилог III

**Следење на спроведувањето на препораката
на Советот на Европа за земјите-членки во однос на мерките
за борба против дискриминација врз основа
на сексуална ориентација или родов
идентитет („Препорака од КМСЕ“)**

Извештај за усогласеност – Република Македонија

**Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија
(Македонски Хелсиншки Комитет), Скопје, Македонија, 2012**

Како дел од процесот на следење на имплементацијата на оваа Препорака и нејзиниот Прилог, Македонскиот Хелсиншки Комитет достави прашања до државните органи одговорни за спроведување на различните делови на Препораката, барајќи да дадат коментари за тоа до кој степен сметаат дека ги одговориле прашањата од листата за проверка (соодветни делови од листата за проверка беа ставени во прилог на секое писмо). Нивните одговори се вклучени во извештајот. Прашалниците и секој друг вид на кореспонденција со државните органи беа направени во име на Македонскиот Хелсиншки Комитет.

Државните органи кои одговорија на барањата за информации се следните:

Министерството за правда, Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за надворешни работи, Министерството за одбрана, Министерството за образование и наука; Агенцијата за млади и спорт; Управата за извршување на санкции, во состав на Министерството за правда, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, во состав на Министерството за внатрешни работи; Бирото за развој на образованието; Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија - Одделение за соработка со невладините организации; Народниот правобранител, Министерството за внатрешни работи-Одделение за азил; Академијата за судии и јавни обвинители, Универзитетот Свети Климент Охридски Битола - Факултет за безбедност - Скопје; Советот за радиодифузија, Државниот архив на Република Македонија, Комисијата за заштита од дискриминација.

Копиите на сите писма испратени до државните органи и нивните одговори, употребени во текот на подготовката на овој извештај се достапни на барање.

Препорака

1. **Да се испитаат постоечките закони и други мерки, да им се направи преглед и да се собираат и анализираат релевантните податоци, со цел да се следи и надомести каква било директна или индиректна дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет;**

- i. *Дали е направен преглед на постоечките закони и други мерки што може директно или индиректно да резултираат со дискриминација врз основа на а) сексуална ориентација или б) родов идентитет?*

Министерството за труд и социјална политика, на горенаведеното прашање достави одговор дека тие како министерство имаат направено анализа за усогласеноста на постоечките закони со директивите на Европската Унија (Директива 32000L0043 и директива 32000L0078) во врска со забраната за дискриминација врз основа на пол и правото за еднаков третман. Земајќи го предвид добиениот одговор, може да се каже дека не е спроведен посебен преглед или анализа на постоечките закони кои може да резултираат со директна или индиректна дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

Дури и кога надлежните органи работат на прашања кои се во допир со сексуалната ориентација или родовиот идентитет или предложуваат нови иницијативи кои ја регулираат областа на дискриминацијата, нивниот официјален став е дека сексуалната ориентација и родовиот идентитет нема да бидат вклучени во каква било правна рамка или инструмент. Дополнително, изјавата на Министерот за труд и социјална политика го прикажува ставот и реакцијата на Владата за справување на дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.²²

- ii. *Дали се во тек процесите за да се добие сигурност дека утврдената дискриминација се корегира?*

Сè досега нема знак дека Владата планира да идентификува дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет во каков било стратешки или национален план или закон, ниту пак да подготви или донесе било какви механизми или други мерки за борба против дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет. Спротивно на тоа, во процесот на развивање на Националната стратегија за еднаквост и недискриминација, фокус лицето за ЛГБТ прашања од Македонскиот Хелсиншки Комитет беше член на работната група која ја развиваше стратегијата за борба против дискриминација, но не можеше да интервенира во рамката на стратегијата бидејќи пред да започне со работа оваа работна група, Владата веќе имаше одлучено дека стратегијата ќе се однесува само на четири основи: пол, возраст, интелектуална и физичка попреченост и етничка припадност. На крајот на процесот, стратегијата беше донесена за периодот 2012-2015 и тоа само за основите - пол, возраст, интелектуална и физичка попреченост и етничка припадност.

2. **Да се осигура дека законодавните и други мерки се усвоени и ефективно спроведени за борба против дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, да се осигура почитувањето на човековите права на лезбејките, геј мажите, бисексуалните и трансродовите лица и да се промовира толеранција кон нив;**

- i. *Дали постојат закони против дискриминација врз основа на а) сексуална ориентација б) родов идентитет кои опфаќаат вработување, социјано осигурување и здравствена заштита, образование, пристап и снабдување со стока и услуги, вклучително и домување?*

²² Министерот вели дека Македонија ќе го брани традиционалниот брак <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonian-minister-stands-against-same-sex-marriage>, Балкан Инсајт, 01 јуни 2012; Официјална веб страна на Владата на Република Македонија, изјава на министерот за труд и социјална политика, <http://vlada.mk/node/3309> June 30 2012

Сексуалната ориентација како посебна основа за дискриминација е опфатена само во вработувањето и здравствената заштита, а во образованието, единствено во делот за високо образование и програмите за млади:

1. Закон за јавно здравство (Службен весник на Република Македонија бр. 22 од 15 февруари 2010 година) во делот кој се однесува на постапката на Институтот за Јавно здравство и центрите, член 16 ;
2. Закон за високо образование (Службен весник на Република Македонија бр. 35 од 14 Март 2008 година) во делот кој се однесува на процедурите и барањата за упис на студии, член 108
3. Закон за заштита на правата на пациентите (Службен весник на Република Македонија бр. 82 од 8 Јули 2008 година) во делот за правата на пациентите, Член 5;
4. Закон за семејство (Службен весник на Република Македонија бр. 157/08 од 12 декември 2008 година), во делот за жртвите на трговија со луѓе и нивните семејства, член 177-л;
5. Закон за воспоставување на Национална агенција за образовни програми и мобилност (Службен весник на Република Македонија бр. 113 од 20 септември 2008 година) во делот за програмата млади во акција, член 7 и 8;
6. Закон за работни односи (Службен весник на Република Македонија бр.158 од 09 декември 2010 година) Член 6 забранува дискриминација врз основа на “полова насоченост” што може да се смета како дискриминаторска терминологија која се однесува само на сексуалниот чин, не вклучувајќи ги сите аспекти кои ја сочинуваат сексуалната ориентација (емотивен, романтичен, спиритуален итн.)

Законот за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на Република Македонија бр. 50 од 13 април 2010 година) кој стапи на сила на 1-ви јануари 2011 година ги опфаќа вработувањето, социјалното осигурување и здравствената заштита, образование, пристап и снабдување со стока и услуги, вклучително и домување. Дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација не беше вклучена. Иако Комисијата за заштита од дискриминација во периодот од 2011 и 2012, делуваше и го даде своето мислење во осум жалби за дискриминација врз основа на сексуална ориентација, делувајќи во согласност со Европската конвенција за човекови права, Член 14 и Протоколот 12, сепак постои потреба Законот за спречување и заштита од дискриминација да вклучува и експлицитно да ја признава сексуалната ориентација како основа за дискриминација.

Родовиот идентитет како посебна основа за дискриминација не е вклучен во Законот за спречување и заштита од дискриминација или кој било друг закон, но според одговорот на Комисијата за заштита од дискриминација делува на жалби за дискриминација врз основа на родов идентитет бидејќи родовиот идентитет е опфатен со основата пол и род и оваа практика е во согласност со практиката на Европскиот суд за човекови права. Законот за спречување и заштита од дискриминација штити од дискриминација врз основите наведени како дискриминаторски со ратификувани меѓународни договори. Така, според член 2, став 2 од Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права, родовиот идентитет е признаен како дискриминаторска основа и ги опфаќа трансродовите, транссексуалните и интерсексуалните лица, оттаму може да се констатира дека овој Закон штити и од дискриминација врз основа на родов идентитет²³.

Исто така, ЕУ директивите 2006/54/ЕС и 2004/113/ЕС кои се однесуваат на родова еднаквост во вработувањето и во стоки и услуги, се имплементирани во делот за еднаквост и недискриминација за мажите и жените, но не постојат специфични одредби во овие закони или акциони планови по кои може да се заклучи дека тие исто така се однесуваат и на трансродовите лица. Сепак, освен горенаведениот одговор од Комисијата за заштита од дискриминација, не постојат судски одлуки кои би дале јасна слика за заштитата од дискриминација врз основа на родовиот идентитет.

23 Општ коментар бр. 20: Недискриминација во економски, социјални и културни права (член 2, став 2, од Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права) <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a60961f2.html>

Врз основа на горенаведеното, Андреа, трансродово лице, поднесе барање (уставна жалба) до Уставниот Суд за заштита на слободите и правата, кои се однесуваат на забраната на дискриминација врз основа на пол, сторена од страна на јавен обвинител, затоа што според Член 110 од Уставот на Република Македонија, уставниот суд ги штити луѓето и граѓаните од дискриминација врз основа на пол, раса, религија, национална, социјална или политичка припадност од страна на државните органи и судовите. Уставниот суд се’ уште нема донесено одлука по оваа жалба.

- Дали е имплементирана сеопфатна стратегија, вклучително и долготрајно образование и програми за подигнување на свеста, насочени кон справување со дискриминаторски или пристрасни ставови и однесување во јавноста и менување на предрасудите и стереотипите?

Не постои сеопфатна или каква било друга стратегија за справување со дискриминацијата, стереотипите и предрасудите поврзани со сексуалната ориентација или родовиот идентитет. Напротив, владините претставници со нивните јавни говори ги зголемуваат предрасудите и стереотипите за ЛГБТ луѓето. Министерот за труд и социјална политика го покренал прашањето за истополовите бракови и посвојување на деца од страна на истополови двојки без каква било дебата или барање за овие прашања од страна на ЛГБТ заедницата. Повторно, Министерот јавно ја потврди позицијата на Владата за ЛГБТ луѓето и предизвика ЛГБТ заедницата да биде осудена од јавноста без каква било причина.²⁴

3. Да се осигура дека жртвите на дискриминација се свесни и имаат пристап до ефективни правни лекови пред државен орган и дека мерките за борба против дискриминација вклучуваат, каде што е соодветно, санкции за прекршоци и обезбедување на соодветна репарација за жртвите на дискриминација;

- Дали постојат ефективни правни лекови за жртви на дискриминација врз основа на а)сексуална ориентација б)родов идентитет на национално ниво?
- Дали постојат ефективни процедури за да се информираат жртвите и да имаат пристап до такви лекови дури и таму каде што е направен прекршок од страна на лице во службена должност?
- Дали правните лекови се ефективни, пропорционални и разубедувачки?
- Дали правните лекови, вклучуваат каде што е соодветно, адекватен надомест за жртвите?

Во член 137 од Кривичниот законик, делот “лично својство или околност” може да биде основа за повреда на рамноправноста на граѓаните, во која може и слободата на сексуална ориентација и/или родовиот идентитет да бидат интерпретирани. Според Кривичниот законик, доколку кое било лице ги одземе или ограничи правата на луѓето и граѓаните во овој поглед, ќе биде казнет со затвор од три месеци до три години и доколку служебено лице го стори ова дело тој може да биде казнет со затвор од 24 Погледнете на пример <http://www.youtube.com/watch?v=U3W65DRKy98&feature=plcp>

шест до пет години. Сепак, за овој член да се смета за ефективен лек против дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, истите треба да бидат вклучени како посебни основи за повреда на рамноправноста и за дискриминација.

Андреа, трансродово лице, има поднесено кривична пријава против болницата во Тетово за повреда на еднаквоста поради нејзините лични карактеристики и околности и за тортура, затоа што не и беше дозволено да го посети нејзиниот психијатар и беше нападната од страна на обезбедувањето на болницата. Јавниот обвинител не покренала постапка по службена должност, така што Андреа застапена од страна на Хелсиншкиот комитет започнала судска постапка и процесот е во тек.

Исто така, Законот за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на Република Македонија, бр. 50 од 13ти Април 2010 година) предвидува заштита од дискриминација од страна на Комисијата за заштита од дискриминација и од страна на судовите. Сепак, со оглед на фактот дека дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет не е експлицитно вклучена во овој закон, како и со оглед на фактот дека сексуалната ориентација како основа за дискриминација е опфатена единствено со мал број на закони, не може да се каже дека постојат ефективни правни механизми достапни за жртвите од овој тип на дискриминација.

Врз основа на горенаведеното, може да се заклучи дека не постојат преземени дејствија ниту ефективни процедури со кои жртвите на дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет ќе се информираат за правните механизми или ќе им се овозможи пристап до кој било механизам за заштита од дискриминација.

4. да бидат водени во законодавството, политиките и практиките од принципите и мерките содржани во додатокот на оваа препорака;

5. да се осигура со соодветни средства и дејства дека оваа препорака, вклучително и додатокот, е преведена и распространета колку што е можно пошироко

i. Кои чекори се преземени за да се осигура што е можно поширока распространетост на препораката и нејзиниот додаток?

До денес, средината на ноември 2012, не е организирана дебата за информирање на јавноста за Препораката и нејзиниот Додаток од страна на државните власти. Македонскиот Хелсиншки Комитет ја има преведено Препораката на македонски јазик и ја поставил на веб-страницата²⁵, а преведениот текст го доставил до надлежните органи и пратениците. Освен Советот за Радиодифузија²⁶ ниједен друг државен орган не ја има поставено Препораката и нејзиниот Додаток на нивната веб-страница.

ii. Дали се преведени препораката и нејзиниот додаток?

iii. Дали се распространети:

²⁵ Македонски Хелсиншки Комитет <http://www.mhc.org.mk/>

²⁶ Совет за радиодифузија http://www.srd.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=490%3A-cmrec20105------&catid=50%3Aevropska-legislativa&Itemid=80&lang=mk

- во лезбејските, геј, бисексуалните и трансродовите заедници?
- во државната администрација?
- во структурите за спроведување на законот, вклучително и судскиот и казнено-поправниот систем?
- во националните структури за заштита на човековите права (вклучително и органите за еднаквост)?
- во образовниот систем?
- во здравствениот систем?
- до преставниците на вработените и работодавачите од јавниот и приватниот сектор?
- до медиумите?
- до релевантните невладини организации?

Македонскиот Хелсиншки Комитет испратил писмо до Министерството за надворешни работи со барање за информација дали Препораката и нејзиниот Додаток се преведени на македонски јазик и доставени до други релевантни институции, НВО итн. Министерството за надворешни работи во доставениот одговор (04.07.2012), образложи дека препораките од Советот на Европа (СЕ) се јавни информации кои не се обврзувачки и тие се достапни на веб-страницата на СЕ. Сепак, истите се користени во работата на нашата држава и државните органи. Со оглед на ова, јано е дека Препораката и нејзиниот Додаток не се преведени од страна на државата и не се распространети до други релевантни институции.

Прилог кон Препораката CM/Rec(2010)5

I. Право на живот, безбедност и заштита од насилство

A. “Злосторства од омраза” и други инциденти мотивирани од омраза ²⁷

1. Земјите членки трба да осигурат ефективни, брзи и непристрасни истраги на наводни случаи на злосторства и други инциденти, каде сексуалната ориентација или родовиот идентитет на жртвата разумно се сметаат за мотив на сторителот; тие понатаму треба да осигураат посебно внимание да се посвети за истрага на тие злосторства и инциденти кога наводно се сторени од страна на полицајци или други лица при вршењето на службена должност и дека тие што се одговорни за такви дела се ефективно изведени пред лицето на правдата и каде што е соодветно, казнети за да се избегне неказнивост.

- i. Дали обуката на полицајците осигура дека тие се свесни за потребата да се направат посебни напори за да се истражат ефективно, брзо и непристрасно какви било а) хомофобични или б) трансфобични конотации во злосторства од омраза или инциденти мотивирани од омраза особено каде што имало насилство?

Од одговорите што ги добивме од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, орган во рамките на Министерството за внатрешни работи (31.07.2012) и Центарот за обука при Министерството за внатрешни работи (24.08.2012), може да се констатира дека полицијата нема специфични обуки за истрага на злосторства сторени поради хомофобичност и трансфобичност. Обуки се остваруваат за запознавање со поимот и основата на човековите права. Напредок во обуките и предметите во однос на прашањата за сексуалната ориентација и родовиот идентитет е направен во наставните програми и планови на Факултетот за Безбедност - Скопје. Од одговорот што го добивме од Факултетот (22.08.2012), може да се заклучи дека во рамките на предметот Полиција и човекови права и предметот Недискриминација и ранливи групи, се посветува особено внимание на маргинализираните заедници и дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.

- ii. Дали има независен и ефективен механизам за добивање и истражување пријави на злосторства од омраза или инциденти мотивирани од омраза наводно сторени од страна на полицајци, особено кога сексуалната ориентација или родовиот идентитет се еден од мотивите?

²⁷ Погледнете поимник (Додаток II) или меморандумот за образложение на злосторства од омраза и инциденти мотивирани од омраза <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1570957&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>

Секторот за внатрешна контрола, орган во состав на Министерството за внатрешни работи, работи со пријави и истраги кога има сомневање за незаконито постапување од страна на полициските службеници. Сепак, не можеме да констатираме дека ова е независно и ефективно тело за вакви истраги, затоа што е во состав на Министерството за внатрешни работи. Народниот правобранител е исто така орган кој добива пријави за незаконито постапување сторено од стана на полициските службеници. Сепак, Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за случаи во врска со кривични дела или инциденти мотивирани од омраза, а сторени од страна на службите за спроведување на законот, особено не за кривични дела, односно инциденти мотивирани од омраза поради сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

2. Земјите-членки треба да се осигураат кога се одредуваат санкции, дека мотивот поврзан со сексуалната ориентација или родовиот идентитет може да се земе предвид како отежнувачка околност.

- i. Дали постојат законски мерки за борба против “злосторства од омраза” и други инциденти мотивирани од омраза? Дали тие мерки ја препознаваат а) сексуалната ориентација и б) родовиот идентитет како посебен мотив на такви злосторства или инциденти?
- ii. Дали законот осигура дека мотив на пристрасност поврзан со а) сексуалната ориентација б) родовиот идентитет може да биде земен предвид како отежнувачка околност при одредување на санкции?

Во член 319 од Кривичниот законик се опфатени дејствија и инциденти сторени од омраза само ако и кога тие се сторени поради национална, расна или религиска основа. Сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се вклучени/опфатени со овој член во Кривичниот законик.

Според одредбите на Кривичниот законик, може да кажеме дека сексуалната ориентација и родовиот идентитет не можат да бидат земени како отежнувачка околност во одредувањето на санкции за сторени кривични дела и се досега немаме сознанија за преседан направен од страна на судовите на оваа основа.

3. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се осигураат дека жртвите и сведоците на злосторства или други инциденти мотивирани од омраза врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет се охрабрени да ги пријавуваат овие злосторства и инциденти; за оваа цел земјите-членки треба да ги преземат сите потребни чекори за да се осигураат дека структурите за спроведување на законот вклучително и судските, го имаат потребното знаење и вештини за да идентификуваат такви злосторства и инциденти и да даваат соодветна помош и поддршка за жртвите и сведоците.

- i. Дали едноставна и сеопфатна дефиниција на “злосторства од омраза” која го вклучува мотивот а) сексуална ориентација б) родов идентитет е распространета во јавноста?²⁸

²⁸ На пример преку официјалната веб страна на Министерството за внатрешни работи или преку летоци распределени во заедницата.

Нема специфична дефиниција за “злосторства/кривични дела сторени од омраза” но тие се опфатени со член 319 од Кривичниот законик, кој забранува дејствија сторени од омраза поради национална, расна и религиска основа. Особено нема дефиниција за злосторства/кривични дела сторени од омраза каде сексуалната ориентација и родовиот идентитет се сметаат за мотив.

- ii. Дали програмите и процедурите за обука можат да осигураат дека полицијата и судството имаат знаење и вештини за да идентификуваат такви злосторства и инциденти и да им обезбедат на жртвите и сведоците соодветна помош и поддршка?

Од одговорите кои ги добивме од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во рамките на Министерството за Внатрешни работи (24.08.2012), Центарот за обуки на Министерството за Внатрешни работи (24.08.2012) и Академијата за судии и јавни обвинители (01.08.2012), може да се заклучи дека полицијата и судството немаат обука за идентификување какво било злосторство каде сексуалната ориентација и родовиот идентитет се сметаат за мотив.

- iii. Дали програмите за обука и кодексите за однесување за полицијата и судството осигураат дека ЛГБТ лицата се третирали на недискриминаторски начин и со почит така да тие се чувствуваат безбедно да пријават злосторства од омраза или други инциденти мотивирани од омраза, дали како жртви или како сведоци, во врска со нивната а)сексуална ориентација и б) родов идентитет?
- iv. Дали има единици во рамките на полицијата со задача специфично да водат истраги за злосторства и инциденти поврзани со а) сексуална ориентација и б) родов идентитет?

Од одговорите кои ги добивме од Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во рамките на Министерството за внатрешни работи, Центарот за обуки од Министерството за внатрешни работи, Академијата за судии и јавни обвинители, може да се заклучи дека за полицијата и судството не постојат посебни обуки за идентификување на дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Обуки се спроведуваат за запознавање со поимот на дискриминацијата и општите прашања поврзани со дискриминацијата. Напредок во обуките и предметите е направен во студиските програми на Факултетот за безбедност-Скопје. Од одговорот што го добивме од Факултетот, може да се заклучи дека во рамките на предметот Полиција и човекови права и предметот Недискриминација и ранливи групи посебно внимание е посветено на маргинализираните групи и дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.

Во моментот не постојат афирмативни мерки кои би овозможиле ЛГБТ лицата да се чувствуваат слободни и безбедни да пријават злосторства од омраза или други инциденти мотивирани од омраза во полиција или други државни органи, без разлика дали се во позиција на жртва или сведок.

- v. Дали има специјални полициски службеници за врска со задача да одржуваат контакт со локалните ЛГБТ заедници со цел да се создаде однос на доверба?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за било какви активности на полицијата за директен или индиректен контакт со ЛГБТ заедницата, групите или организациите и сè досега нема специјални полициски службеници со задача да одржуваат контакт со локалните ЛГБТ групи со цел да се создаде доверба кон полицијата.

- vi. Дали постои систем на анонимни жалби или онлајн систем за доставување на жалби или користење на други средства за лесен пристап, кои овозможуваат пријавување од страна на трета страна со цел да се добијат информации за појавата и природата на овие инциденти?

Законите овозможуваат кривичните пријави, за злосторство за кое се гони по службена должност, да бидат анонимни.

Официјалната веб страна на Министерството за внатрешни работи има онлајн пријавување само во врска со несоодветен однос на вработените во Министерство за внатрешни работи.²⁹ Сепак, бидејќи во нашето законодавство, злосторствата од омраза врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет не се препознаени, може да кажеме дека овој систем не може да биде користен за ваков вид на злосторства/инциденти.

4. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се осигура безбедноста и интегритетот на сите лица во затвор или на друг начин лишени од слобода, вклучително лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица, а особено да преземат мерки против физички напад, силување и други форми на сексуално злоупотребување, без разлика дали е сторено од страна на затвореници или вработени; мерките треба да бидат преземени на начин што соодветно ќе биде заштитен и почитуван родовиот идентитет на трансродовите лица.

- i. Дали програмите за обука и кодексите за однесување за затворскиот персонал осигураат дека затворениците се третирали со почит и без дискриминација во врска со а)сексуалната ориентација и б)родовиот идентитет?

Во доставениот одговор до Македонскиот Хелсиншки Комитет, Управата за извршување на санкции не потврди дали програмите за обука и кодексите за однесување за затворскиот персонал вклучуваат одредби поврзани со сексуалната ориентација или родовиот идентитет. Овие основи не се ни споменати во Законот за извршување на санкции (Службен весник на Република Македонија 2/2006) и Законот за изменување и дополнување на Законот за извршување на санкции (Службен весник на Република Македонија 57/2010) или во кој било кодекс на однесување како посебна основа за дискриминација.

- ii. Дали има ефективни мерки за минимизирање на опасностите од физички напад, силување и други форми на сексуално злоупотребување, вклучително и ефективни процедури за одредување на дисциплинска или кривична одговорност на сторителите, вклучително и за несовесно вршење на надзор?

²⁹ Министерство за внатрешни работи; <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=352>

Управата за извршување на санкции одговори дека за минимизирање на опасноста од физички напад, силување и други форми на сексуална злоупотреба, Управата постојано спроведува обуки и презема мерки за подобрување на однесувањето на затворскиот персонал. Сепак, не успеа да потврди дали тие мерки се ефективни, особено кога се во прашање сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

Лошите услови во затворите, кои се под минималните стандарди предвидени во националното законодавство и меѓународните стандарди, ниското ниво на образование и професионализам на затворскиот персонал и несоодветното функционирање на службите за безбедност во затворите и понатаму се фактори за повреда на правата на затворениците кои се нагласени во медиумите и во извештаите на Народниот правобранител³⁰ и организациите за заштита на човековите права.

iii. Дали има ефективна машинерија за добивање и истрага на пријави на такви злосторства од страна на затворскиот персонал?

Според Законот за извршување на санкции (Службен весник на Република Македонија 2/2006) и Законот за измени и дополнувања на Законот за извршување на санкции (Службен весник на Република Македонија 57/2010), Управата за извршување на санкции е одговорна за надзор над законитото извршување на санкциите од страна на затворскиот персонал, но бидејќи Управата за извршување на санкции е орган во рамките на Министерството за правда, не може да констатираме дека е независна во своето делување. Може да се каже дека Народниот правобранител на Република Македонија е независна институција за примање и истрага на пријави на кривични дела/злосторства извршени од страна на затворскиот персонал. Омбудсманот на Република Македонија ги штити правата на лицата кои издржуваат казна-затвор и лицата на кои им е одредена мерка притвор со преземање на активности и мерки за спроведување на правата гарантирани со домашните и меѓународните норми и стандарди. Сепак, Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за добиена и истражена пријава на злосторства сторени од страна на затворскиот персонал поради сексуалната ориентација или родовиот идентитет на затвореник.

iv. Во случајот на трансродови затвореници, дали има процедури кои ќе обезбедат почитување на родовиот идентитет на лицето во однос на интеракции со затворскиот персонал како што се телесни претреси и исто така особено во одлуките донесени за сместување на затвореник во машки или женски затвор?

Не постојат подзаконски акти, ниту постапки со кои би се осигурало дека родовиот идентитет на лицето ќе биде почитуван во дејствувањето од страна на затворскиот персонал и од одговорот на Управата за извршување на санкции дознавме дека Управата нема сознанија за какви било случаи каде трансродово лице е сместено во затвор досега.

На Андреа, трансродово лице кое сè уште го нема променето матичниот број, поради неплаќање на издршка и беше изречена алтернативна мерка-условна осуда, така што и беше утврдена казна затвор од шест месеци, која нема да се изврши доколку во рок од една година од правосилноста на пресудата не го повтори делото. Иако, оваа судска одлука сè уште не е правосилна, поради правото на жалба, дневниот весник Вест постави прашање за Управата за извршување на санкции дали Андреа ќе служи казна во машки или женски затвор. Оттаму изјавија дека ова е прв случај од ваков карактер и со конечна одлука тие ќе излезат ако условниот период истече и казната стане ефективна³¹.

30 Годишен извештај на Народниот правобранител на Република Македонија <http://www.ombudsman.mk/ombudsman/upload/documents/2012/Izvestaj%202011-ANG.pdf>

31 Погледнете на пример <http://www.vest.com.mk/default.asp?ItemID=913B332F0FF0B74D9ECEB68CE2A43CBA> <http://www.vest.com.mk/default.asp?ItemID=913B332F0FF0B74D9ECEB68CE2A43CBA>

5. Земјите членки треба да се осигураат дека се соберени и анализирани релевантни податоци за преваленцијата и природата на дискриминацијата и нетолеранцијата врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет а особено на “злосторства од омраза” и инциденти мотивирани од омраза поврзани со сексуална ориентација или родов идентитет.

i. Дали има истражувања на природата и причините за непријателски и негативни однесувања кон ЛГБТ луѓето, со поглед кон развивање на ефективни политики за борба против овие појави?

Не е спроведена студија или истражување од страна на надлежните институции и не постојат ефективни политики за надминување на непријателските и негативните однесувања кон ЛГБТ луѓето. Само одреден број на НВО имаат спроведено истражување во врска со општествената прифатеност и правата на ЛГБТ заедницата. Сепак, наодите на тие истражувања не се земени предвид од страна на надлежните институции со цел да се елиминира непријателското однесување, хомофобијата и трансфобијата.

Во ноември 2011, Министерството за труд и социјална политика ја промовираше предлог-стратегијата за еднаквост и недискриминација врз основа на пол, возраст, етничка припадност и интелектуална и физичка попреченост. Министерот за труд и социјална политика на денот на промоцијата на предлог-стратегијата изјави дека хомосексуалците не се прифатливи за мнозинството граѓани на Република Македонија. Ова покажува дека Министерството не ја прифаќа борбата против дискриминација врз основа на сексуална ориентација. Дополнително, родовиот идентитет не беше воопшто споменат.

ii. Има ли редовни анкети за нивото на општествена прифатеност/непријателство кон ЛГБТ луѓето?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за редовни анкети во врска со степенот на општествена прифатеност или непријателство кон ЛГБТ луѓето од страна на кој било државен орган или институција.

iii. Има ли ефективен систем за забележување и објавување на статистики за злосторства од омраза и инциденти мотивирани од омраза поврзани со а)сексуална ориентација и б)родов идентитет?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за постоење на систем кој забележува и објавува статистички податоци во врска со злосторства од омраза и инциденти мотивирани од омраза поврзани со сексуална ориентација и родов идентитет од страна на властите.

До денес, декември 2012, знаеме за три инциденти кои можат да се квалификуваат како злосторства од омраза кон ЛГБТ луѓето. На 23-ти октомври 2012, Македонскиот Хелсиншки Комитет отвори Центар за поддршка на ЛГБТИ заедницата во Република Македонија, место каде ЛГБТ луѓето можат да се изразат себеси и да разменуваат информации³². По завршувањето на настанот, во околу 3 часот и 30 минути по полноќ, објектот беше оштетен од непознати сторители, односно стаклото на влезот на Центарот

www.time.mk/read/3cee1efc8e/9d86846033/index.html

32 Погледнете на пример <http://tocka.com.mk/1/78376/helsinski-komitet-go-otvori-prvot-centar-za-poddrska-na-lgbti-zaednicata-vo-makedonija> <http://www.karmakasha.mk/rubriki/vesti/item/6809-lgbti-centar-makedonija>

беше искршено³³. Македонскиот Хелсиншки Комитет и ЛГБТИ Центарот за поддршка веднаш го пријавија случајот во полиција, која изврши преглед на местото на настанот и започна е постапка против непознатите сторители.

Исто така, имаше уште еден напад на ЛГБТИ Центарот, на 17-ти декември 2012, кога непознати сторители се обиделе да го запалат Центарот. На металната ролетна на Центарот, сторителите нацртале кукаст крст и оставиле порака „Тремита“³⁴.

Постои пример за злосторство од омраза насочено кон ЛГБТ заедницата – двајца активисти беа нападнати на градскиот плоштад за време на Маршот на толеранција кој беше посветен против говорот на омраза кон жените и ЛГБТ луѓето, а кој се одржа на 17-ти ноември и беше организиран од Македонскиот Хелсиншки Комитет и ЛГБТИ Центарот за поддршка.

Ова беше кривично дело предизвикано од омраза кон ЛГБТ луѓето, но од причина што државата не препознава злосторства/кривични дела од омраза врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, напаѓачите ќе бидат обвинети само за насилство.

Б. “Говор на омраза”³⁵

6. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се справат со сите форми на изразување, вклучително во медиумите и на интернет што може да доведе до ефект на поттикнување, ширење и промовирање на омраза или други форми на дискриминација на лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица. Таков “говор на омраза” треба да биде забранет и јавно отфрлен кога ќе се појави. Сите мерки треба да го почитуваат основното право на слобода на изразување во согласност со Член 10 од Конвенцијата и судската пракса на судот.

- i. Дали постојат законски мерки за казнување на “говор на омраза” по одредени основи? Дали овие мерки казнуваат а)хомофобичен и б)трансфобичен “говор на омраза”?

Казнивост на “говорот на омраза” е предвидена во неколку закони како што е Кривичниот законик, Законот за граѓански асоцијации и фондации, Закон за политички партии, Закон за спречување на насилство и недолично однесување на спортски настани и Закон за служба во армијата на Република Македонија, кои опфаќаат “говор на омраза” врз основа на национална, политичка, етничка, расна или религиска припадност. Наведените закони не го опфаќаат трансфобичен или хомофобичен “говор на омраза”.

- ii. Дали медиумските организации, вклучително и оние кои работат на интернет, се охрабрени да промовираат во нивните практики (на пр. Преку кодекси на пракса):
 - Култура на почит, толеранција и разноликост и
 - Избегнување на негативни или стереотипни претстави за ЛГБТ луѓето?

33 Погледнете на пример <http://press24.mk/story/za-poddrshka/foto-kamenuvan-noviot-lgbt-centar-za-poddrshka-eve-kako-izgleda> <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=DBC7FF4AAC2C544E8E47EBD07A3F68DE>

34 Тремити е архипелаг каде што Бенито Мусолини пратил стотици хомосексуалци за време на фашистичкиот режим

35 Погледни поимник (Додаток II) или меморандум за образложение за дефиниција на “говор на омраза”.

Во моментот не се преземени мерки за да се охрабрат медиумските организации да промовираат почит, толеранција и разноликост како позитивни вредности. Советот за радиодифузија во доставениот одговор (03.10.2012) посочи дека во однос на непочитувањето на ЛГБТ луѓето од страна на медиумите, Советот нема преземено многу мерки затоа што ова не е актуелна тема, но кога ќе забележат хомофобичен или трансфобичен говор, Советот ги предупредува и охрабрува медиумите да ја почитуваат сексуалната ориентација и родовиот идентитет на луѓето. Сепак, истражувањата покажуваат дека медиумите постојано прикажуваат негативна слика што води до предрасуди и стигматизација на ЛГБТ луѓето. Истражување за односот на медиумите кон маргинализираните заедници беше спроведено од страна на Коалицијата за “сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници.”³⁶

Исто така, медиумите се заинтересирани за работата на ЛГБТ организациите само на сензационалистички начин често промовирајќи негативни стереотипи и предрасуди кон ЛГБТ лицата, со континуирано промовирање на хомофобични и трансфобични ставови. Дневниот весник “Вечер” објави изјава на познат фолк пејач во која хомосексуалците се експлицитно дискриминирани и дискредитирани. Изјавата предизвика голем број на негативни реакции, изразени преку социјалните медиуми.³⁷

Исто така, деградирачки и дискриминаторски говор за ЛГБТ луѓето во Македонија беше забележан во натписот на главниот уредник на дневниот весник “Вечер” и ТВ Сител, објавен во дневниот весник “Вечер”.³⁸

Хомофобичната кампања која Владата ја промовираше во 2012 година беше поддржана од страна на неколку медиуми, а особено од страна на дневниот весник “Вечер” поради што неколку невладини организации вклучително и Македонскиот Хелсиншки Комитет заедно поднесоа жалба до Комисијата за заштитата од дискриминација против дневниот весник “Вечер” и главниот уредник Ивона Талевска за дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Во периодот од 13-ти до 17-ти октомври 2012 година, дневниот весник “Вечер” континуирано објавуваше натписи и фотографии на насловната страна со дискриминаторска содржина која вознемирува и создава нерационален страв од ЛГБТ заедницата што претставува дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Насловите на овие натписи беа: “Сакаме внуци а не педерлаци”³⁹, “Децата посвоени од хомосексуални двојки се жртви на педофилија”⁴⁰, “Моми со кондоми”⁴¹, “Геј бракови во Македонија нема да има”⁴². Постапката по поднесената претставка е во тек и до сега, средина на месец ноември 2012 година, Комисијата за заштита од дискриминација сеуште нема донесено одлука.

- iii. Дали се имплементирани закони за криминализирање на “говор на омраза” на интернет и дали ова покрива а)хомофобичен б)трансфобичен “говор на омраза”?

Според член 394-г од Кривичниот законик, (Службен весник на Република Македонија бр. 114/09 од 14.09.2009), “говорот на омраза” на интернет, врз основа на боја на кожа, политичка, етничка, расна или религиска припадност, претставува кривично дело. Тоа значи дека трансфобичниот или хомофобичниот “говор на омраза” не претставува кривично дело согласно нашето законодавство.

36 Коалиција “Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници”, <http://archive.coalition.org.mk/images/mak%2Bang%2Bfinal%2B.pdf>

37 Вечер “Геј врски се болест на модерното време” <http://vecer.mk/?ItemID=29C118A673A3F34CADE9C45972B8B9A2>

38 Поранешен уредник на весникот Вечер, Драган Павлович Латас, колумна “Лето” <http://vecer.com.mk/?ItemID=B45552FD58AE8A489030328C035BF773>

39 Дневен весник “Вечер” <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=FD32A31036253E45A91FC75BFE441ECE>

40 Дневен весник “Вечер” <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=0CBFC61E03485140879688B1BCA9CBE2>

41 Дневен весник “Вечер” <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=35CB0BF2F31A9B4590D5921185428452>

42 Дневен весник “Вечер” <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=152A7482AD070B469C627C73A2D62BF2>

- iv. Дали се охрабрани интернет сервис провајдерите да преземат мерки за спречување на распространувањето на а)хомофобични б)трансфобични материјали, закани и навреди?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за мерки преземени за да се охрабрат интернет сервис провајдерите да спречат распространување на хомофобичен и трансфобичен материјал, закани и навреди или да промовираат практики на култура на почитување, толеранција и разноликост. Советот за радиодифузија во своето писмо одговори дека тие ги предупредуваат медиумите да бидат толерантни и да ги почитуваат ЛГБТ луѓето, во согласност со Законот за радиодифузија, но тие не наведоа конкретен пример или објаснување кое би го потврдило ова. Сепак, Советот покажа позитивна реакција во врска со оваа Препорака и нејзиниот Додаток со тоа што ги објави на својата веб страна.

- v. Доколку има инциденти на говор на омраза, дали тие се јавно отфрлени од страна на владините претставници?

Владините претставници никогаш не осудиле јавно искажан хомофобичен и трансфобичен говор на омраза. Напротив, Министерот за труд и социјална политика секогаш ја потсетува јавноста за ставот на Владата за правата на ЛГБТ лицата, особено нагласувајќи дека тие се против истополови бракови и посвојување на деца од истополови двојки што предизвикува говор на омраза во медиумите и социјалните мрежи. Македонскиот Хелсиншки комитет и Коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализирани заедници”, по нападот на градскиот плоштад на двајца активисти, за време на Маршот за толеранција кој се одржа на 17-ти ноември 2012 година и беше посветен против говорот на омраза против ЛГБТ лицата и жените, а организиран од страна на Македонскиот Хелсиншки Комитет и Центарот за поддршка на ЛГБТИ, (види дел 15 подолу) испратија барање⁴³ преку медиумите до политичките лидери и владините претставници за да го осудат ова однесување и да ја спречат негативната кампања кон ЛГБТ луѓето, но освен Министерката за внатрешни работи и партијата Демократска обнова на Македонија, која е дел од владејачката коалиција⁴⁴ никој друг не го осуди овој напад. Министерот за труд и социјална политика изјави дека не се чувствува одговорен за ситуацијата на ЛГБТ заедницата, бидејќи тој само зборувал за прашањето за брак на истополови двојки и според министерот ЛГБТ лицата уживаат голем број на права во Република Македонија⁴⁵.

7. Земјите-членки треба да ја подигнат свеста меѓу јавните власти и јавните институции на сите нивоа за нивната одговорност да се воздржат од изјави особено во медиумите кои би можеле разумно да бидат сфатени како легитимирачки на таква омраза или дискриминација.

- i. Дали се издадени упатства или се преземени други мерки за да се подигне свеста кај јавните власти/институции за нивната одговорност да се воздржат од такви изјави?

43 Погледнете на пример и линкот <http://www.time.mk/read/NONE/64dedf92ad/index.html>

44 Изјава испратена до јавноста од страна на пратијата за Демократска обнова на Македонија <http://www.time.mk/read/NONE/48a9ff94dc/index.html>

45 Изјава на Министерот за труд и социјална политика <http://www.time.mk/read/NONE/5d650954da/index.html>

Единствено Ивон Величковски, пратеник од Либералната партија, дел од опозициската коалиција, се обидел да ја подигне свеста на властите и институциите за отфрлање на омразата и дискриминаторскиот говор кон ЛГБТ луѓето со поднесување на Декларација за осуда на говорот на омраза кон ЛГБТ луѓето во Собранието на Република Македонија. Сепак, Собранието не ја усвои предложената Декларација, поради тоа што не беше поддржана од владејачката партија⁴⁶.

- ii. Дали имало случаи на изјави на преставници на јавни власти и институции кои разумно би можеле да бидат сфатени дека легитимизираат омраза или дискриминација?

Министерот за труд и социјална политика, на промоцијата на предлог-стратегијата за еднаквост и недискриминација врз основа на пол, возраст, етничка припадност и интелектуална и физичка попреченост, како и во врска со иницијативата поднесена од страна на Македонскиот Хелсиншки Комитет до Уставниот суд за проценка во врска со уставноста на член 94-б, став 3 од Законот за семејство, изјави дека Владата не поддржува промени на законите во врска со легализацијата на истополови врски и дека хомосексуалците не се прифатливи за мнозинството граѓани на Република Македонија. Оспорениот став 3 од член 94-б ги дефинира блиските лични односи како лични односи помеѓу лица од спротивен пол кои се или биле во партнерски однос, но не живеат во вонбрачна заедница. Со оспорената одредба законодавецот има извршено директна дискриминација на личности кои имаат блиски лични односи со луѓе од ист пол бидејќи тие не уживаат посебна заштита од семејно насилство. Изјавата на Министерот за труд и социјална политика е објавена на официјалната веб страна на Владата на Република Македонија⁴⁷. Исто така изјавата која ја даде Министерот за труд и социјална политика дека истополовите бракови и посвојувањето на деца од истополови двојки нема да биде дозволено во Македонија, предизвика говор на омраза кон ЛГБТ луѓето во медиумите и на социјалните мрежи⁴⁸. Македонскиот Хелсиншки Комитет, коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализирани заедници”, Фондацијата Институт Отворено Општество Македонија и ЛГБТ Јунајтед протестираа против оваа хомофобична изјава на министерот со изјава дека ќе поднесат претставка до Комисијата за заштита од дискриминација за сторена дискриминација кон ЛГБТ заедницата.

8. Државните и други државни претставници треба да бидат охрабрани да промовираат толеранција и почит за човековите права на лезбејките, геј, бисексуалните и транссексуалните личности кога се вклучуваат во дијалог со клучни претставници на граѓанското општество, вклучително и медиумите и спортските организации, политички организации и религиски заедници.

- i. Дали се издадени упатства се издадени за државните и јавните службеници и државните претставници во овој поглед?

46 Собрание на Република Македонија <http://www.sobranie.mk/ext/sessiondetails1.aspx?id=28adf593-733f-4c22-961e-b723cc6996dd>

47 Официјална веб страна на Владата на Република Македонија и линкот <http://vlada.mk/node/3309>

48 Погледнете на <http://a1on.mk/wordpress/archives/49550>

Погледнете на <http://www.mkd.mk/67073/makedonija/nevladini-organizacii-go-obvinija-ristovski-za-homofobija/>

<http://24vesti.mk/nevladini-organizacii-kje-go-tuzhat-spiro-ristovski>

<http://telma.com.mk/index.php?task=content&cat=1&rub=6&item=20836>

<http://www.makdenes.org/archive/news/20121014/428/428.html?id=24739158>

- ii. Доколку е така, дали има докази за државните и јавните службеници и државните претставници да промовираат толеранција кон ЛГБТ луѓето во нивниот дијалог со граѓанското општество и да охрабруваат употреба на одговорен и ненасилен говор?

Освен предложената Декларација за осуда на говор на омраза кон ЛГБТ луѓето од страна на пратеникот Ивон Величковски, која промовира толеранција и почит за ЛГБТ заедницата, Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за други чекори преземени за промовирање на толеранција и почит на правата на лезбејките, геј бисексуалните и трансродовите лица, ниту пак за упатства издадени за државните претставници и државните и јавните службеници во овој поглед.

II. Слобода на здружување

9. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки да се осигураат дека во согласност со член 11 од Конвенцијата, правото на слободно здружување може да биде ефективно остварено без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет; особено дискриминирачки административни процедури, вклучително и претерани формалности за регистрација и практично функционирање на асоцијациите треба да бидат спречени или отстранети; исто така треба да се преземат мерки за да се спречи злоупотреба на законски и административни одредби, како што се тие во врска со рестрикции во јавното здравство, јавниот морал и јавниот ред.

- i. Дали организации чија јавно изјавена цел е да работат за доброто на ЛГБТ луѓето, за нивните човекови права или на други начини, се спречени официјално да се регистрираат?
- ii. Доколку е така, дали е тоа преку употреба на дискриминаторски административни процедури, преку рестрикции во јавното здравство, јавниот морал или јавниот ред или преку други средства?

Во овој дел може да се констатира дека не постои дискриминација во законската рамка или пракса. Неколку организации се регистрирани да промовираат и работат на правата на ЛГБТ луѓето.

- iii. Во овој дел може да се констатира дека не постои дискриминација во законската рамка или пракса. Неколку организации се регистрирани да промовираат и работат на правата на ЛГБТ луѓето:
- Осигура дека ЛГБТ организациите може слободно да работат,
 - Одбранат нивните интереси кога е потребно,
 - Олесни и охрабри нивната работа?

- iv. Дали ЛГБТ организации се инволвирани на партнерска основа кога се креираат и имплементираат јавни политики кои влијаат врз ЛГБТ луѓето?

ЛГБТ активисти се вклучени во органите кои работат на креирање политики за недискриминација, но ова е само формално поради тоа што формата и содржината на овие политики, најчесто, е однапред одредена.

На пример, фокус лицето за ЛГБТ прашања од Македонскиот Хелсиншки Комитет и Центарот за поддршка на ЛГБТИ беше член на работната група која ја развиваше Стратегијата за еднаквост и недискриминација, но не можеше да интервенира во содржината на Стратегијата поради тоа што од кога работната група почна да работи беше одлучено од страна на Владата дека Стратегијата ќе се однесува единствено на четири основи: пол, возраст, ментална и физичка попреченост и етничка припадност.

10. Пристапот до јавни фондови достапни за невладини организации треба да биде обезбеден без дискриминација на основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

- i. Дали јавните фондови наменети за НВО се достапни за ЛГБТ организациите без дискриминација?
- ii. Дали такво финансирање е достапно за ЛГБТ организациите?

Не постои дискриминација во законската рамка, но во пракса, финансирање од државните фондови не е одобрено за проекти поврзани со ЛГБТ прашања. Со цел да се добијат информации, Македонскиот Хелсиншки Комитетот испрати писмо до Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија, Оддел за соработка со НВО. Според добиениот одговор од Секретаријатот и одлуките на Владата за распределба на средствата наменети за НВО, кои се објавени во Службен весник на Република Македонија за последните четири години, може да се констатира дека не постојат докази дека средства од државни фондови биле се дадени за поддршка на ЛГБТ организациите.

Во претходните години, апликација беше поднесена од страна на МАСО (кога МАСО беше активна како организација) но, истата не беше финансиски поддржана од страна на Владата.

11. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за ефективно да ги заштитат бранителите на човековите права на лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица од непријателство или агресија на кои може да бидат изложени, вклучително кога е тоа наводно извршено од страна на државни агенти, со цел да им се овозможи слободно да ги извршуваат нивните активности во согласност со Декларацијата на Комитетот на Министри за акцијата на Советот на Европа за подобрување на заштитата на бранителите на човековите права и да се промовираат нивните активности.

- i. Дали државата дава ефективна заштита од непријателство и агресија за организациите за човекови права на ЛГБТ?

Државата не обезбедува ефективна заштита од непријателско однесување и агресија кон организациите за човекови права. На пример, улогата на некои државни институции во затворањето на првата ЛГБТ организација - МАСО е сè уште нејасна. Кривична пријава беше поднесена до основниот јавниот обвинител пред пет години, но никогаш не беше обработена.

- ii. Дали има примери на мерки преземени од државата за да се создаде средина погодна за работа на такви организации, овозможувајќи им слободно да ги спроведуваат нивните активности и да промовираат почит кон нивната работа?

Македонскиот Хелсиншки комитет нема сознанија за какви било примери за преземање на вакви мерки од страна на државата. Сепак, позитивен пример е реакцијата на полицијата по нападот на ЛГБТИ Центарот за поддршка. Имено, само осум часа по отварањето на Центарот, предниот прозорец беше скршен со камења и полициската станица Бит Пазар која е најблиску до Центарот, имаше активна улога во заштитата и смирувањето на локалната заедница.

- iii. Дали организациите за човекови права на ЛГБТ можат да работат со
- Националните институции за човекови права и народниот правобранител,
 - медиумите,
 - други организации за човекови права?

ЛГБТ организациите и организациите за човекови права формално соработуваат со националните институции за човекови права и Народниот правобранител. Сепак, во пракса тие немаат големо влијание при креирање и донесување на политиките.

- iv. Дали тие може да земат учество во сесиите за обука, меѓународните конференции и други активности за човекови права?

Тие се слободни да земат учество на обуки, меѓународни конференции и други активности и настани поврзани со човековите права.

12. Земјите-членки треба да се осигураат дека невладините организации кои ги бранат човековите права на лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица се соодветно консултирани за донесувањето и спроведувањето на мерките кои може да имаат влијание на човековите права на овие лица.

- i. Дали ЛГБТ организациите се консултирани за носењето и спроведувањето на мерки кои влијаат на правата на ЛГБТ лицата?

Не се направени консултации од страна на властите кога правата на ЛГБТ лицата се во прашање. На пример, фокус лицето за ЛГБТ прашања од Македонскиот Хелсиншки Комитет и Центарот за поддршка на

ЛГБТИ беше член на работната група која ја развиваше Стратегијата за еднаквост и недискриминација, но не можеше да интервенира во рамката на Стратегијата бидејќи уште пред да почне со работа работната група беше одлучено од страна на Владата дека Стратегијата ќе се однесува само на четири основи: пол, возраст, ментална и физичка попреченост и етничка припадност.

- ii. Дали имало такви консултации во врска со спроведувањето на Препораката?

Освен претходно споменатата позитивна рекација на Советот за радиодифузија, до денес Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за други консултации во врска со спроведувањето на оваа Препорака и нејзиниот Додаток.

III. Слобода на изразување и мирно собирање

13. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се осигураат, во согласност со Член 10 од Конвенцијата, дека правото на слободно изразување може ефективно да се остварува, без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, вклучително со почитување на слободата да се примаат и праќаат информации на теми во врска со сексуална ориентација или родов идентитет.

- i. Дали властите ја имаат осигурано слободата да се примаат и праќаат информации и идеи во врска со сексуална ориентација и родов идентитет, вклучително:
- Активности кои ги поддржуваат човековите права на ЛГБТ лицата
 - Објавување на материјал
 - Медиумска покриеност
 - Организација/учество на конференции
 - Распространетост/ пристап до информации за безбедни сексуални практики?

Уставот на Република Македонија, во член 16 ја гарантира слободата на изразување, вклучително и слободата на примање и праќање информации и идеи на ЛГБТ луѓето, но во пракса многу малку медиуми известуваат и објавуваат информации во врска со ЛГБТ прашањата и активностите.

На 23.10.2012, Македонскиот Хелсиншки Комитет го отвори Центарот за поддршка на ЛГБТИ заедницата во Република Македонија, место каде што ЛГБТ луѓето може да се изразуваат и да пренесуваат информации⁴⁹.

⁴⁹ Погледни на пример <http://tocka.com.mk/1/78376/helsinki-komit-et-go-otvori-prvot-centar-za-poddrska-na-lgbti-zaednicata-vo-makedonija> <http://www.karmakasha.mk/rubriki/vesti/item/6809-lgbti-centar-makedonija>

- ii. Или напротив, имало ли случаи каде рестрикции се ставени на слободата на изразување?

Формално-правно, не постојат рестрикции за слободата на изразување. Сепак, многу малку медиуми известуваат за ЛГБТ прашања и често објавуваат погрешни или пак негативно насочени информации.

- iii. Дали властите охрабруваат плурализам и недискриминација во медиумите во врска со прашања за а) сексуална ориентација или б) родов идентитет?

Не, напротив, постојат медиуми кои очигледно ги поддржуваат негативните ставови на Владата околу ЛГБТ прашањата и постојано промовираат хомофобичен и трансфобичен говор.

- 14. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки на национално, регионално и локално ниво да се осигураат дека правото на мирно собирање, загарантирано со член 11 од Конвенцијата, може ефективно да се остварува, без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.**

- i. Дали властите ја имаат осигурано слободата на мирно здружување за ЛГБТ луѓето?

Уставот на Република Македонија, во членот 21, ја гарантира слободата на мирно здружување и со член 22 го гарантира правото на мирен протест. Исто така, овие права се заштитетни и со Законот за јавни собири и истите се однесуваат и на ЛГБТ луѓето.

- 15. Земјите-членки треба да се осигураат дека властите за спроведување на законот преземаат соодветни мерки за да ги заштитат учесниците на мирни демонстрации во корист на човековите права на лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица од какви било обиди незаконито да се прекине или попречи ефикасното уживање на правото на слободно изразување и мирно здружување.**

- i. Доколку имало непријателство кон настаните на слободно здружување на ЛГБТ, дали властите за спроведување на законот имаат преземено разумни и соодветни мерки за да се овозможи мирен тек на законитите демонстрации?
- ii. Конкретно, дали полицијата ефективно има заштитено учесници во мирни ЛГБТ демонстрации?
- iii. Дали полицијата постапила со интегритет и почит кон ЛГБТ луѓето и нивните поддржувачи кога обезбедувала настани на слободно здружување на ЛГБТ?

Македонскиот Хелсиншки Комитет и Центарот за поддршка на ЛГБТИ луѓето на 17-ти ноември 2012, по повод Меѓународниот ден на толеранција, по четврти пат одржа Марш за толеранција кој беше посветен против говорот на омраза кон ЛГБТ лицата и жените. Пораката на Маршот беше “Стоп за женофобијата, хомофобијата и трансфобијата”. Овој Марш беше поддржан од страна на неколку НВО кои работат на правата на ЛГБТ, сексуалните права и родовата еднаквост како што е Младински образовен форум, Коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници”, Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство, Плоштад Слобода, Националниот совет за родова еднаквост, Институт за човекови права, Цивил-Центар за слобода, Х.Е.Р.А. – асоцијација за здравствено образование и истражување, Хуманост - Асоцијацијата за унапредување на условите за нега и сместување на постари лица.

На денот на одржувањето на Маршот постоеше добра соработка со полицијата и безбедноста на учесниците, генерално, беше обезбедена. Сепак, на градскиот плоштад, каде што се поставуваа штандови и материјали, две лица беа нападнати и повредени. Еден од нив беше Кочо Андоновски, програмски директор на Центарот за поддршка на ЛГБТИ лицата и организатор на Маршот на толеранција, како и првиот кој јавно ја искажа својата хомосексуална ориентација. Лицето кое го изврши нападот беше брзо пронајдено од страна на полицијата и против него ќе се поднесе кривична пријава за насилство до јавниот обвинителство.

- 16. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се спречат рестрикциите на ефективно остварување на правата на слободно изразување и мирен собир како резултат од злоупотребата на законски или административни одредби, на пример во областа на јавно здравје, јавен морал и јавен ред.**

- i. Дали властите имаат поставено рестрикции на настани на слободно здружување? Ако е така, на која основа?
- ii. Дали се поставени услови, на пример, со оглед на рутата и времето на демонстрациите, кои воглавно не се поставени на други демонстратори?
- iii. Доколку рестрикции се поставени на настани на слободно здружување, дали било можно да се бара заштита од судските органи или преку други независни механизми за ревизија?

Бидејќи единствениот јавен настан кој се смета дека е делумно посветен на правата и статусот на ЛГБТ лицата беше Маршот на толеранција организиран од страна на Македонскиот Хелсиншки Комитет и Центарот за поддршка на ЛГБТИ лицата, можеме да кажеме дека иако формално не постојат рестрикции, поради непријателската средина ЛГБТ заедницата не е доволно видлива и зајакната за да организира ваков тип на настани.

- 17. Властите на сите нивоа треба да бидат охрабрани јавно да осудуваат, особено во медиумите, какви било незаконски пречки на правата на поединците и групите да ја остваруваат слободата на изразување и мирно здружување, особено кога се работи за човековите права на лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица.**

i. Доколку имало незаконски пречки во правото на слободно изразување и мирно здружување,

a. Дали јавните власти биле охрабрани да ги осудат таквите пречки?

Имаше непријателско однесување за време на ЛГБТ изложбата – “Член 1 и Нестрејт музејот”, организиран од страна на коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници” која се одржуваше од 22.02.2012 до 15.03.2012 во Чифте Амам – националната галерија на Македонија. Неколку дена пред отварањето на изложбата, хомофобични групи ги кинеа постерите за изложбата, но владините претставници не го осудија ваквото однесување.

b. Дали јавните власти ги имаат осудено ваквите пречки?

ii. Каде што имало јавно непријателство кон остварувањето на правото на слободно здружување од страна на ЛГБТ луѓето, дали властите го поддржале ова право во јавноста?

iii. Или напротив, дали властите го одобриле или поддржале непријателството кон настани на слободно здружување на ЛГБТ луѓето?

Македонскиот Хелсиншки Комитет и Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“, по нападот на двајца активисти на градскиот плоштад за време на Маршот на толеранција, посветен на против говорот на омраза кон жените и ЛГБТ луѓето, испрати барање⁵⁰ преку медиумите до владините претставници и политичките лидери, повикувајќи ги да го осудат ваквото однесување и да ја прекинат негативната кампања кон ЛГБТ луѓето, но освен Министерката за внатрешни работи и партијата Демократска Обнова на Македонија, која е дел од владејачката коалиција⁵¹, никој друг не го осуди овој напад. Министерот за труд и социјална политика дури изјави и дека не се чувствува одговорен за ситуацијата на ЛГБТ заедницата, затоа што тој единствено го изразил негативниот став кон истополовите бракови, а според него, ЛГБТ луѓето уживаат многу права во Македонија⁵².

Градоначалникот на град Скопје го поддржа моторскиот фестивал кој отворено забрани пристап на фестивалот за хомосексуалци на промотивниот материјал нагласувајќи дека присуството на фестивалот е забрането е за “педераси”⁵³.

50 Соопштение до јавноста од Македонскиот Хелсиншки Комитет и Коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници” <http://www.time.mk/read/NONE/64dedf92ad/index.html>

51 Соопштение до јавноста од партијата Демократска Обнова на Македонија <http://www.time.mk/read/NONE/48a9ff94dc/index.html>

52 Изјавата на Министерот за труд и социјална политика <http://www.time.mk/read/NONE/5d650954da/index.html>

53 Погледнете на пример <http://www.time.mk/read/93b3f1fca3/9e1a7b0057/index.html>

IV. Право на почитување на приватниот и семејниот живот

18. Земјите-членки треба да се осигураат дека какви било дискриминирачки закони кои криминализираат истополови сексуални акти помеѓу согласни полнолетни личности, вклучително и какви било разлики во однос на возраста за согласност за систополови сексуални акти и хетеросексуални акти, се укинати; тие исто така треба да преземат соодветни мерки за да се осигураат дека одредби во кривичниот закон, кои поради начинот на кои се искажани, може да доведат до дискриминаторска примена се укинати, поправени или применети на начин кој е компатибилен со принципот на недискриминација.

i. Дали законите криминализираат истополови сексуални акти? Дали има разлики во возраста на согласност? Доколку кое било од овие две прашања е потврдно, кои чекори ги преземаат властите да ги укинат законите?

i. Дали има одредби на кривичниот закон кои поради начинот на кој се искажани или опфатот може да се применат на дискриминаторски начин во врска со

(a) сексуалната ориентација или

(b) родовиот идентитет?

ii. Доколку е така, кои чекори ги преземаат властите да ја поправат оваа ситуација?

Истополовите сексуални акти не претставуваат кривични дела и не се забранети со Кривичниот законик, а предвидената “возраст за согласност” за стапување во сексуални односи е иста за хетеросексуалните и за хомосексуалните односи.

Не постојат одредби во Кривичниот законик кои поради начинот на кој се формулирани или поради опфатот може да се сфатат на дискриминаторски начин во врска со сексуалната ориентација и родовиот идентитет.

19. Земјите-членки треба да се осигураат дека личните податоци кои се однесуваат на сексуалната ориентација или родовиот идентитет на лицето не се собирани, чувани или на друг начин употребени од страна на државните институции особено во структурите за спроведување на законот, освен кога е потребно за изведбата на специфични, законски и легитимни цели; постоечките записи кои не се согласни со овие принципи треба да се уништат.

i. Кои чекори се преземени за да се осигура дека јавните власти го исполнуваат овој услов, во однос на а) сексуалната ориентација и б) родовиот идентитет особено во врска со записите на властите за спроведување на законот?

- ii. *Кои чекори ги имаат преземено властите за да се осигураат дека постоечките записи се уништени?*

Нема закони кои вклучуваат сегрегација на личните податоци во врска со сексуалната ориентација и родовиот идентитет.

- iii. *Дали овие чекори се покажаа ефективни?*

Дали има докази за:

- *Континуирано постоење на такви записи*
- *Континуирано собирање на такви податоци?*

Од одговорите што ги добивме од Државниот архив на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи и Управата за извршување на санкции, по претходно испратените писма, може да се заклучи дека не постојат записи со информации за сексуалната ориентација или родовиот идентитет на луѓето.

20. Претходните барања, вклучително и физички промени, за законско признавање на промена на полот, треба редовно да се прегледуваат со цел да се отстранат навредливи барања.

- i. *Дали е направен преглед на такви претходни барања?*

- ii. *Дали сè уште постојат барања кои може да бидат сметани за непропорционални или дури и навредливи⁵⁴, како што е:*

- *Неповратна стерилизација,*
- *Хормонски третман,*
- *Прелиминарни хируршки процедури или доказ дека лицето е способно да живее подолг период со новиот род?*

Постои хормонска терапија контролирана од страна на Клиниката за ендокринологија, но нема пракса кога трансродовите пациенти се подложени на другите форми на терапија без нивна дозвола.

21. Земјите-членки треба да земат соодветни мерки за да гарантираат целосно законско признавање на промената на полот на лице во сите сфери на живот, особено со овозможување промена на име и пол во официјалните документи на брз, транспарентен и пристапен начин;

⁵⁴ Меморандумот за образложение укажува кон Препораката Rec (2007) 17 на Комитетот на министри за стандарди и механизми на родова еднаквост, што потврдува дека “жените и мажите мора да имаат неоспорно право да одлучуваат за сопственото тело, вклучувајќи и за сексуални и репродуктивни прашања. Таквата потврда мора да се гледа во развој, имплементација, пристап до, следење и евалуација на здравствените услуги и во истражувачките приоритети.”

земјите членки треба исто така да се осигураат, каде што е соодветно, признавање и промени од страна на недржавни актери во однос на клучни документи, како што се образовни и работни сертификати.

- i. *Дали има процедури за да се осигура целосно законско признавање на промената на полот на лица?*

Во својот одговор Министерството за внатрешни работи не’ информираше дека според Закон за личното име (Службен весник на Република Македонија бр.8/95, 66/07, 103/08 и 51/11) секој граѓанин има право да го смени своето лично име и презиме.

За промената на матичниот број Министерството за внатрешни работи одговори дека според Законот за изменување и дополнување на Законот за матична евиденција, Управата за водење на матичната евиденција, орган во рамките на Министерството за правда, е надлежна за промена на матичниот број. Сепак, на овој одговор Управата одговори дека нивна одговорност е да го регистрираат променетиот матичен број, но не и да го променат. Според овој одговор, одлуката за промена на матичниот број е одговорност на Министерството за внатрешни работи.

Врз основа на горенаведеното, може да се констатира дека не постои точно утврдена постапка за промена на матичниот број, што е потребно за целосно признавање на родовиот идентитет на лицата. На пример, едно трансродово лице започна процедура за промена на матичниот број пред Управата за матична евиденција, но беше одбиено бидејќи ја немало направено целосна хируршка интервенција за фактичка промена на полот. Во овој случај, Управата не посочи дека не е надлежна за да започне и заврши таква постапка. Ова лице поднесе тужба до Управниот суд за овој случај и постапката пред судот е во тек.

- ii. *Дали со ова се овозможува промената на името и полот во официјални документи, вклучително и изводи на роденитите, идентификациони документи, возачки дозволи, пасоши, картичка и броеви за социјално осигурување, изборни регистри, регистри за земјиште на брз, транспарентен и пристапен начин?*

Недостатокот на законски одредби и подзаконски акти кои би го регулирале законското признавање на промената на полот создаде недоследност во постапувањето на државните службеници. До денес само на едно трансродово лице од градот Делчево му беше дозволено да го промени името и полот во документите за идентификација, вклучително во изводи на родените и идентификациони документи и сега води постапка за промена на пасошот, картичката и бројот за социјална заштита и изборни регистри. Сепак, како што напоменавме претходно, друго трансродово лице од градот Скопје беше одбиено затоа што немаше докази дека е изведена операција за промена на полот, додека за другото лице, од градот Делчево, барањето беше одобрено иако ги немаше завршено сите операции за промена на полот кои биле побарани како доказ за промена на матичниот број.

iii. Дали има процедури за да се осигураат соодветни промени на клучни документи од недржавни актери како што се

- дипломи,
- сертификати за вработување, и
- осигурителни или банкарски документи?

iv. Доколку да, дали овие процедури вклучуваат заштита на личниот живот на лицето за да не може трета страна да дознае за промената на полот?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за постоењето на ваков тип на постапки. Поради ова, испративме писмо до Министерството за образование и наука со барање за информации за постоењето на постапки за промените на дипломите, но не добивме одговор во врска со оваа работа.

22. Земјите-членки треба да ги преземат сите потребни мерки за да се осигураат дека штотуго промената на полот е извршена и законски признаена во согласност со параграф 20 и 21 погоре, правото на трансродовите лица да се омажат за лице со пол спротивен на нивниот нов пол е ефективно гарантирано.

i. Дали е ефективно гарантирано правото на законски признаено трансродово лице да се венча со лице со пол спротивен на нивниот нов пол?

Законот за семејство (Службен весник на Република Македонија, бр. 83/04 од 24-ти ноември 2004 година) предвидува дека бракот е со закон уредена заедница на живот на маж и жена и дека односите меѓу брачните другари се засноваат врз слободна одлука на мажот и жената да склучат брак, врз основа на рамноправност, меѓусебно почитување и заемно помагање. Дополнително, според член 17 бракот може да биде склучен помеѓу две лица од спротивен пол.

Така што, може да се заклучи дека по законското признавање на променатата полот нема да има законски пречки за трансродови лица да склучат брак со лице од спротивен пол. Во врска со ова прашање, испративме писма до Министерството за правда и Министерството за труд и социјална политика, но не добивме одговор.

23. Каде што националната легислатива дава права и обврски за невенчани двојки, земјите-членки треба да се осигураат дека се однесува на недискриминаторски начин и на истополовите двојки и на двојките со спротивен пол, вклучително со земање предвид на бенефити на право на семејна пензија и станарски права.

i. Дали законите даваат права и обврски на невенчани двојки? Ако е така, дали се преземени чекори за да се осигура дека овие права и обврски се однесуваат на истополови двојки?

Законодавството ги опфаќа правата и обврските само на невенчаните хетеросексуални двојки. Член 13 од Законот за семејство (Службен весник на Република Македонија, бр. 157/08 од 12-ти декември 2008-ма година) предвидува дека животот во заедница на маж и жена која не е заснована во согласност со одредбите на Законот за семејство (вонбрачна заедница) и која траела најмалку една година е изедначена со брачната заедница во поглед на правото на меѓусебно издржување и имотот стекнат за време на траењето на таа заедница. Исто така, член 94-б, став 3 од Законот за семејство ги дефинира блиските лични односи како лични односи помеѓу лица од спротивен пол кои или се или биле во партнерство, но не живеат во вонбрачна заедница.

На Меѓународниот ден против хомофобијата, 17-ти мај, Македонскиот Хелсиншки Комитет поднесе иницијатива до Уставниот суд за оценување на уставноста на член 94-б, став 3 од Законот за семејство. Оспорениот став 3 од член 94-б ги дефинира блиските лични односи како лични односи помеѓу лица од спротивен пол кои се или биле во партнерски однос, но не живеат во вонбрачна заедница. Со оспорената одредба законодавецот направил директна дискриминација против лицата кои имаат блиски лични односи со лица од ист пол, затоа што тие не уживаат посебна заштита од семејно насилство. Во иницијативата се повикавме на случајот *Карнер против Австрија*,⁵⁵ во кој Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) утврди дека „Целта да се заштити семејството во традиционалната смисла на зборот, е прилично апстрактна и за нејзина имплементација би можеле да се искористат широк спектар на конкретни мерки. Во случаите во кои маргината на проценка која им се пружа на државите е ограничена, како што тоа е случај во ситуација во која постојат разлики во третманот врз основа на пол или сексуална ориентација, принципот на пропорционалност не значи само обична обврска мерката која е избрана во принцип да е погодна за остварување на зацртаната цел. Мора, исто така и да се докаже дека за остварување на таа цел било неопходно да се исклучи одредена категорија на луѓе...“. Бидејќи во конкретниот случај државата Австрија не можела да докаже дека соодветната мерка била пропорционална, ЕСЧП нашол повреда на членот 14 од ЕКЧП. Заклучокот кој произлегува од оваа пресуда – кога ќе се земе во корелација со оспорениот член од законот е дека исклучувањето на категоријата лица кои имаат блиски лични односи со лицата од ист пол ниту е пропорционално ниту потребно со оглед на остварувањето на целта на законот (заштита од семејно насилство).

Во однос на членот 94-б, став 3 од Законот за семејство, на 28.11.2012 Уставниот Суд на Република Македонија донесе одлука со која поднесената иницијатива беше одбиена затоа што откако Уставниот Суд го анализирал Законот за Семејство и членот 94-б од овој закон, заклучил дека ниедна категорија на граѓани кои можат да бидат жртви на семејно насилство не се изземени од заштита од семејно насилство и оттука потенцијалните жртви на семејно насилство (вклучувајќи ги и истополовите парови) можат да бидат лица кои живеат во „заедничко домаќинство“. Според тоа, Уставниот Суд проценил дека Македонскиот Хелсиншки Комитет всушност сакал да ја прошири содржината на одредбата која е предмет на иницијативата, за што Уставниот Суд не е надлежен. Меѓутоа, иницијативата на Македонскиот Хелсиншки Комитет не се однесуваше на лицата кои живеат во „заедничко домаќинство“. Иницијативата се однесуваше на фактот што „блиски лични односи“ се дефинирани како односи меѓу лица од различен пол кои се или биле во врска и не живеат во вонбрачна заедница, т.е. не живеат под ист покрив, што претставува категорија поширока од бракот, семејството и вонбрачната заедница и терминот „заедничко домаќинство“ што ги вклучува лицата кои живеат под ист покрив, поради што ова претставува дискриминација кон истополовите парови кои не живеат под ист покрив и ги остава без заштита од семејно насилство, поради што се’ уште сметаеме дека оваа законска одредба е спротивна на Уставот на Република Македонија.

⁵⁵ Carner v Austria (Application no. 40016/98), Strasbourg, 24 July 2003.

24. Каде што националната легислатива признава регистрирани истополови партнерства, земјите-членки треба да се осигураат дека нивниот законски статус и нивните права и обврски се еднакви на тие на хетеросексуални двојки во споредбена ситуација.

- i. Дали легислативата признава регистрирани истополови партнерства? Доколку е така, дали се преземени чекори за да се осигура дека нивниот законски статус и правата и обврските се еднакви на тие на хетеросексуалните двојки?*

Македонското законодавство не дозволува правно признавање на истополови партнерства.

25. Онаму каде што националната легислатива не признава или дава права и обврски на регистрирани истополови партнерства и невенчани двојки, се канат земјите-членки да ја земат предвид можноста да им обезбедат, без дискриминација од каков било вид, вклучително и дискриминација на двојки од спротивен пол, на истополовите двојки законски или други средства за да се решат практичните проблеми поврзани со општествената реалност во која живеат.

- i. Доколку истополовите двојки не уживаат права или обврски, дали преку пристап до регистрано партнерство или преку нивниот статус како невенчани двојки, дали властите ја земале предвид можноста да спроведат законски или други мерки за решавање на практичните проблеми кои произлегуваат од непризнавањето?*

Иницијативата која Македонскиот Хелсиншки Комитет ја поднесе пред Уставниот суд е првата реакција до надлежните институции за детектирање на дискриминација која постои кон луѓето кои имаат блиски лични односи-партнерства со луѓе од истиот пол.

На 28.11.2012 Уставниот Суд на Република Македонија донесе одлука со која поднесената иницијатива беше одбиена затоа што откако Уставниот Суд го анализирал Законот за Семејство и членот 94-б од овој закон, заклучил дека ниедна категорија на граѓани кои можат да бидат жртви на семејно насилство не се изземени од заштита од семејно насилство, поради што потенцијалните жртви на семејно насилство можат да бидат лица кои живеат во „заедничко домаќинство“. Според тоа, Уставниот Суд проценил дека Македонскиот Хелсиншки Комитет всушност сакал да ја прошири содржината на одредбата која е предмет на иницијативата, за што Уставниот Суд не е надлежен. Меѓутоа, иницијативата на Македонскиот Хелсиншки Комитет не се однесуваше на лицата кои живеат во „заедничко домаќинство“. Иницијативата се однесуваше на фактот што „блиските лични односи“ се дефинирани како односи меѓу лица од различен пол кои се или биле во врска и не живеат во вонбрачна заедница, т.е. не живеат под ист покрив, што претставува категорија поширока од бракот, семејството и вонбрачната заедница и терминот „заедничко домаќинство“ што ги вклучува лицата кои живеат под ист покрив, поради што ова претставува дискриминација кон истополовите парови кои не живеат под ист покрив и ги остава без заштита од семејно насилство, поради што сè уште сметаме дека оваа законска одредба е спротивна на Уставот на Република Македонија.

26. Со оглед на тоа дека најдобрите интереси на децата треба да бидат примарна грижа во носењето одлуки во врска со родителската одговорност или старателство на дете, земјите-членки

треба да се осигураат дека таквите одлуки се донесени без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

- i. Кои чекори се преземени за да се осигура дека одлуките во врска со родителската одговорност или старателство на дете се донесени без дискриминација врз основа на а) сексуална ориентација или б) родов идентитет?*
- ii. Во пракса, дали таквите одлуки се донесени на недискриминаторска основа?*

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија дека се преземени било какви чекори од страна на властите со цел да обезбедат донесување на одлуки, во врска со родителската одговорност или старателство врз дете, без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

Во случајот на Андреа, првото јавно декларирано трансродово лице, Центарот за социјална работа го одзема правото на Андреа да може да ги гледа нејзините деца. Одлуката подоцна беше потврдена од страна на Министерот за труд и социјална политика.

Со оглед на тоа дека Министерството за труд и социјална политика не одговори на поставените прашања од овој дел, а Македонскиот Хелсиншки Комитет нема информации дали горенаведените мерки се преземени, може да се констатира дека вакви мерки не се ниту преземени, ниту планирани.

27. Со оглед на тоа дека најдобрите интереси на детето треба да бидат примарна грижа во носењето одлуки во врска со посвојување на дете, земјите-членки чија национална легислатива дозволува лицата кои не се во брачна или вонбрачна заедница да посвојуваат деца треба да се осигураат дека законот е спроведен без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

- i. Кои чекори се преземени за да се осигура дека одлуките во врска со посвојувањето на деца од страна на лицата кои не се во брачна или вонбрачна заедница (каде таквото посвојување е дозволено од страна на националната легислатива) се донесени без дискриминација врз основа на а) сексуална ориентација б) родов идентитет?*

- ii. Во пракса дали таквите одлуки се донесени на недискриминаторска основа?*

Законот за семејство дозволува и лице кое не е ниту во брачна, ниту во вонбрачна заедница да посвои дете, но Македонскиот Хелсиншки Комитет нема податоци за чекорите преземени од страна на институциите со цел да се обезбеди сигурност дека одлуките донесени во врска со посвојувањето на дете од овие лица се без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет, затоа што не добивме информации за овие прашања.

28. Каде што националниот закон дозволува репродуктивен третман за жени кои не се во брак или вонбрачна заедница, земјите-членки треба да бараат да се осигура пристап до таков третман без дискриминација врз основа на сексуална ориентација.

- i. *Кои чекори се преземени за да се осигура пристапот на жени кои не се во брак или вонбрачна заедница до асистирани репродуктивен третман (каде што е дозволено во националната легислатива) е без дискриминација врз основа на сексуална ориентација?*
- ii. *Во пракса, дали таквиот пристап е дозволен на недискриминаторска основа?*

Во член 9 од Законот за биомедицинско потпомогнато оплодување (Службен Весник на Република Македонија бр.37 од 19.03.2008 година) е предвидено дека право на користење на биомедицинско потпомогнато оплодување имаат полнолетни и деловно способни жени кои не се во брак или не живеат во вонбрачна заедница, но Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за какви било чекори преземени од страна на властите за да се осигураат дека таквите одлуки се донесени без дискриминација врз основа на сексуална ориентација.

V. Вработување

29. Земјите-членки треба да се осигураат дека се воспоставени и спроведени соодветни мерки кои даваат ефективна заштита од дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет при вработување и работење во јавниот како и во приватниот сектор. Овие мерки треба да опфатат услови за пристап до вработување и унапредување, отпуштања, плата и други работни услови, вклучително спречување, борба против и казнување на малтретирање и други форми на виктимизација.

- i. *Дали постојат закони⁵⁶ кои забрануваат дискриминација при вработување во јавниот и приватниот сектор врз основа на а)сексуална ориентација и б)родов идентитет?*
- ii. *Дали опфаќа:*
 - *Пристап до вработување (вклучително и регрутирање); унапредување,*
 - *Отпуштања од работа,*
 - *плата, вознемирување и други форми на виктимизација?*

Член 6 од Законот за работни односи забранува дискриминација од страна на работодавците врз основа на полова “насоченост”, што ја сметаме за дискриминаторска терминологија затоа што се однесува само на сексуалниот чин, не вклучувајќи ги сите аспекти на сексуалната ориентација. Имено, сексуалната ориентација се однесува на сите аспекти на сексуалноста (биолошки, културни, општествени, психолошки

⁵⁶ Согласно со Европската социјална повелба оваа легислатива треба да опфати директна или индиректна дискриминација. Исто така треба да обезбеди товарот на докажување на случаите на дискриминација да го носи вработувачот (Види Преглед на судската пракса на Европскиот комитет за социјални права—интерпретирање на различни одредби--Член 1-- право на работа—http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Digest/DigestSept2008_en.pdf). ЕУ директивата за вработување ја дава следната дефиниција за индиректна дискриминација: “каде што очигледно неутрална одредба, критериум или практика би ставиле личности кои имаат...одредена сексуална ориентација во неповолна положба во споредба со други лица...”

и социјални), додека пак половата насоченост се однесува единствено на биолошкиот ригиден аспект (не на сексуалноста со целата своја комплексност). Оваа терминологија, досега е непозната во меѓународната легислатива, теорија или методологија. Со оваа одредба ЛГБТ лицата може да бараат заштита под можните основи “други лични карактеристики”. Овој член опфаќа пристап до вработување, отказ, плата, вознемирување и други форми на виктимизација, но во пракса немаме сознанија за случај каде што одредено лице било заштитено од виктимизација.

Исто така, Законот за спречување и заштита од дискриминација опфаќа дискриминација во вработувањето. Иако овој закон не вклучува специфично сексуална ориентација или родов идентитет како основа за дискриминација, Комисијата за заштита од дискриминација, во повеќе одлуки, има признаено дискриминација врз основа на сексуална ориентација. Со оваа одредба ЛГБТ лицата може да бараат заштита од Комисијата по можните основи “други лични карактеристики”.

Иако Законот за спречување и заштита од дискриминација не го опфаќа родовиот идентитет како основа за дискриминација, во праксата се покажува дека Комисијата за заштита од дискриминација постапува по поднесени претставки за дискриминација врз основа на родов идентитет под основите пол и род.

- iii. *Дали властите имаат промовирано други мерки за борба против дискриминација, вознемирување и виктимизација, во јавниот и приватниот сектор, на пример:*
 - *Носење на кодекси за однесување за работодавачите и вработените;*
 - *Обука и програми за подигнување на свеста за работодавачите и вработените;*
 - *Доставување материјали до вработените со кои им се објаснуваат правата, механизмите за жалба и други правни лекови;*
 - *Напори за вработување насочени кон ЛГБТ лица;*
 - *Носење на недискриминаторски политики кои експлицитно ги наведуваат сексуалната ориентација и родовиот идентитет;*
 - *Соработка и поддршка за групации на вработени ЛГБТ лица?*

Македонскиот Хелсиншки комитет нема сознанија за какви било промовирани мерки за борба против дискриминација, вознемирување и заштита од виктимизација и во јавниот и во приватниот сектор и во кои било од споменатите делови. Министерство за труд и социјална политика не одговори дали какви било мерки се преземени за постигнување на оваа цел.

- iv. *Дали се преземени чекори за да се укинат закони, прописи и практики кои дискриминираат врз основа на а)сексуална ориентација и б) родов идентитет за пристап до и напредување во кариерата кај одредени професии и занимања, вклучително особено кај вооружените сили?*

Министерството за труд и социјална политика не достави одговор дали некои од горенаведените мерки се преземени и Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за какви било мерки преземени од страна на властите по ова прашање.

Министерството за одбрана во својот одговор (19.09.2012) не информираше дека Законот за служба во армијата нема дискриминаторски карактер врз основа на сексуалната ориентација, кога е во прашање вработувањето и напредувањето во кариерата во вооружените сили. Според одговорот, во процесот

на вработување и напредување во кариерата, кандидатот треба единствено да ги исполни општите и специјалните услови одредени со Законот за служба во армијата, а прашања во врска со сексуалната ориентација или родовиот идентитет не се поставуваат во постапката при вработување.

v. *Особено во врска со вооружените сили:*

- *Дали се преземени мерки за да се даде заштита за ЛГБТ лица од истраги, предупредувања, малтретирања, силеџиство, сурови ритуали за иницијација, понижување и други форми на лош третман?*
- *Дали кодексите за однесување и обуките ја задоволуваат потребата за борба против дискриминација на ЛГБТ лица и промовираат толеранција и почит?*

Министерството за одбрана во својот одговор не информираше дека Член 131 став 16 од Законот за служба во армијата забранува вознемирување врз основа на род и определува дисциплински санкции во случаите кога ќе биде утврдено дека определено лице вршело вознемирување. Тие наведуваат дека овој член штити од вознемирување и врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, но бидејќи нема доказ за таков случај, не може да се каже дека во пракса овој член ги штити ЛГБТ луѓето од вознемирување во армијата.

vi. *Дали мерките креирани за борба против дискриминација при вработување целосно и ефективно ги опфаќаат трансродовите лица?*

Не се креирани мерки за борба против дискриминација во вработувањето кои целосно и ефективно ги опфаќаат трансродовите лица. Министерството за труд и социјална политика не даде информации за дека било каква мерка е креирана за борба против дискриминација во вработувањето која ги опфаќа трансродовите лица.

vii. *Дали се развиени програми за вработување кои се фокусираат специфично на можности за вработување за трансродови лица?*

Програми за вработување кои би се фокусирале на можностите за вработување на трансродовите лица ниту постојат, ниту пак е планирано да се развијат во иднина. Министерството за труд и социјална политика не даде информации за каква било програма развиена конкретно за можностите за вработување на трансродовите лица.

Од случајот на трансродовото лице Андреа, која го менува својот пол од машки во женски јасно е дека овој вид на програми не постојат. Андреа се разведе од нејзината сопруга и судот одлучи да го додели чувањето и воспитувањето на нивните две деца на мајката и ја обврза Андреа да плаќа издршка од 2000 денари за секое дете. Бидејќи Андреа е невработена и нема финансиски средства, таа не успеаше да ја плати издршката, поради што беше осудена за сторено кривично дело неплаќање на издршка. Врз основа на ова, судот и изрече алтернативна мерка-условна осуда, утврдувајќи и казна затвор од шест месеци, која нема да се изврши доколку во рок од една година од правосилноста на пресудата не го повтори делото. Иако оваа судска одлука сè уште не е правосилна поради правото на жалба, истата покажува дека судот не го зема предвид фактот дека Андреа не може да најде работа поради нејзиниот

трансродов идентитет. Иако Андреа постојано бара работа таа не може да најде затоа што програми за вработување на трансродовите лица не постојат.

30. Особено внимание треба да се посвети за обезбедување на ефективна заштита за правото на приватност на транссексуалните индивидуи во контекст на вработување, особено во врска со апликации за вработување, за да се избегне непотребно објавување на нивната родова историја или нивното поранешно име на вработувачот или на други вработени.

i. *Дали се преземени мерки за да се избегне објавување на родовата историја или поранешното име на трансродовите лица во контекст на вработување?*

Немаме сознанија за таква практика. Македонскиот Хелсиншки комитет испрати писмо до Министерството за труд и социјална политика за ова прашање, но не доби одговор.

Сепак, поради правната несигурност во однос на промената на матичниот број, постојат шанси трансродовите лица да бидат изложени на разоткривање на податоците против своја волја, во контекст на вработувањето.

VI. Образование

31. Со оглед на најдобрите интереси за детето, земјите-членки треба да преземат соодветни законски и други мерки, насочени кон образовниот кадар, учениците и студентите, за да се осигураат дека правото на образование може ефективно да се ужива без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет; ова особено вклучува, заштитување на правото на децата и младината за образование во безбедна околина, ослободени од насилство, силеџиство, социјално исклучување или други форми на дискриминаторски и деградирачки третман поврзано со сексуалната ориентација или родовиот идентитет.

i. *Дали се воведени или обновени*

- *Политики за еднаквост и безбедност,*
- *Кодекси за однесување и*
- *прирачници*

за образовниот персонал за да се се осигура дека ЛГБТ учениците и студентите го добиваат своето образование во безбедна околина, без насилство, силеџиство, социјално исклучување или други форми на дискриминаторски и деградирачки третман?

ii. *Дали почетните и стручни програми за обука за наставници и друг образовен кадар се однесуваат на потребата за тие да*

- a. *Ги третираат своите ЛГБТ ученици и студенти со почит*
- a. *Можат да детектираат, анализираат и ефективно да одговорат и да се справуваат со дискриминација на овие основи во училиштата?*

Програмата “Образование за животни вештини” за основните и средните училишта има за цел да придонесе за личниот, емоционалниот и социјалниот развој на учениците и со тоа да помогне во развојот на психолошки вештини кои му овозможуваат на секој студент успешно да се справи со секојдневните предизвици.

На претходно испратено писмо до Бирото за развој на образование, во рамките на Министерството за образование и наука, добивме одговор на 31.07.2012, каде се наведува дека програмата “Образование за животни вештини” за средни училишта (физичко, уметничко и техничко образование) ќе вклучува цели кои се однесуваат на човековите права и недискриминација на различни основи вклучително сексуална ориентација и родов идентитет, како што е постоење на различни групи во општеството кои се маргинализирани, за стереотипите и предрасудите кои влијаат на односот помеѓу различните социјални групи, за тоа дека сите треба да имаат еднакви можности и да ги остваруваат своите права. Исто така, постои прирачник подготвен за спроведување на оваа програма и обука и семинари за наставници во средни училишта. Сепак, поради тоа што се работи за нова програма сè уште нема истражување кое ќе ги покаже резултатите од спроведувањето на програмата од страна на наставниците и нејзиниот ефект врз учениците.

- i. Има ли поддршка за воспоставување на школски програми и културни настани против хомофобија и трансфобија, вклучително и учество, каде што е соодветно на претставници на ЛГБТ организации?*

Ваков вид на поддршка не постои.

32. Земајќи ги предвид најдобрите интереси на детето, соодветни мерки треба да бидат преземени на сите нивоа за да се промовира заемна толеранција и почит во училиштата, без оглед на сексуалната ориентација или родовиот идентитет. Ова треба да вклучува обезбедување на објективни информации во врска со сексуалната ориентација и родовиот идентитет, на пример во училишните наставни програми и образовните материјали и обезбедување на потребни информации, заштита и поддршка за учениците и студентите за да можат да живеат во согласност со нивната сексуална ориентација и родов идентитет. Понатаму, земјите-членки може да креираат и спроведат политики за еднаквост и безбедност во училиштата и акциони планови и може да осигураат пристап до адекватна антидискриминаторска обука или поддршка и наставни помагала. Такви мерки треба да ги земат предвид правата на родителите во врска со образованието на нивните деца.

- i. Дали има информации за*
a. Сексуалната ориентација
b. Родовиот идентитет

Во школските наставни програми и часовите за сексуално и здравствено образование?

- ii. Дали се обезбедени на објективен начин и со почит?*

Освен наведената програма “Образование за животни вештини”, Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за постоењето на други школски наставни програми кои имаат информации за сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Напротив, постоеја дискриминаторски делови во учебникот по Педагогија за средните училишта во кој хомосексуалноста се третираше како болест. На 19.05.2011, Комисијата за заштита од дискриминација утврди постоење на дискриминација во овој учебник и донесе одлука Министерството за образование и наука да го ревидира учебникот. Промените беа направени, но стариот учебник сè уште беше во употреба во школската година 2011/2012. Министерството за образование и наука во својот одговор на 12.09.2012 не’ информираше дека учебникот е ревидиран и дека новото издание е достапно во книжарниците. Исто така, имаше дискриминаторски делови во учебникот “Криминална психологија” кој е дел од образовната програма на Универзитетот Св. Климент Охридски, Битола –Факултет за безбедност- Скопје затоа што трансродовите лица беа наречени трансвестити, дека со облекување или однесување како лица од спротивниот пол трансродовите лица доживуваат сексуално задоволство, дека хомосексуалците се облекуваат како лица од спротивниот пол со цел да привлечат партнери кои сè уште не се одлучени и се бисексуалци, дека насилството врз трансродовите лица може да биде брутално иако ретко, насочено кон женски како чин на одмазда затоа што природата ги казнила со тоа што не им дала целосно женски изглед. Коалицијата “Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници” поднесе претставка до Комисијата за заштита против дискриминација, но тие одговорија дека тоа не е дискриминација затоа што е научен став заоснован на научно истражување.

- iii. Дали на ЛГБТ учениците и студентите им се обезбедени потребните информации, заштита и поддршка за да можат да живеат според својата сексуална ориентација и родов идентитет?*

- iv. Дали се преземени мерки за адекватно да се задоволат потребите на трансродовите ученици во текот на нивното школување, на пример, во однос на промената на името или полот во училишните документи?*

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за постоењето на вакви информации за заштита и поддршка на ЛГБТ учениците. До Министерството за образование и наука беше испратено писмо со барање за горенаведените информации, но не добивме одговор.

VII. Здравје

33. Земјите-членки треба да преземат соодветни законски и други мерки за да се осигураат дека највисокиот здравствен стандард ефективно се ужива без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет; особено тие треба да ги земат предвид специфичните потреби на лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица во развојот на национални здравствени планови вклучително и превентивни мерки за самоубиства, здравствени анкети, медицински програми, програми и материјали за обука, како и при следење и проценување на квалитетот на здравствените услуги.

- i. Дали во
 - a. националните здравствени планови,
 - b. Здравствени анкети,
 - c. Програми за спречување на самоубиства,
 - d. Медицински програми за обука,
 - e. Курсеви и материјали за обука
 - f. Следењето и проценката на квалитетот во давањето на здравствени услуги
 се земени предвид специфичните потреби во врска со (а) сексуалната ориентација (б) родовиот идентитет?

Освен во превентивните програми и бихевиоралните студии во Глобалниот фонд за борба против ХИВ, маларија и туберкулоза, Националниот план за 2011 за превенција на ХИВ, сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се земени предвид.

- i. Дали програмите за обука за здравствени работници им овозможуваат да можат да обезбедат највисок стандард за здравствена нега и заштита за сите лица со целосна почит кон (а) сексуалната ориентација и (б) родовиот идентитет?

Министерството за здравство не достави одговор во врска со ова прашање. Земајќи предвид дека сексуалната ориентација во програмата за здравствена заштита или не е спомената или сè уште се третира како душевна состојба, може да се заклучи дека нема програми за обука за здравствените работници кои би им овозможиле да можат да обезбедат највисок стандард за здравствена заштита со целосна почит кон сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Напротив, болницата во Тетово ја дискриминираше Андреа поради нејзиниот родов идентитет со тоа што и оневозможи пристап до болницата за да го посети нејзиниот психијатар. Андреа покрена кривична постапка против болницата и е претставувана од страна на Македонскиот Хелсиншки комитет. Постапката е во тек.

- ii. Дали се достапни образовни, превентивни програми и услуги и програми и услуги за нега и третман во областа на сексуалното и репродуктивното здравје за ЛГБТ лица и дали тие ги почитуваат нивните потреби?

Освен за превентивни програми и био-бихевиорални студии во Глобалниот фонд за борба против ХИВ, маларија и туберкулоза, нема други програми и услуги во областа на сексуалното и репродуктивното здравје достапни за ЛГБТ лица.

- iii. Дали здравствените работници и социјалните работници се охрабрани да создадат средина која е безбедна и отворена за млади ЛГБТ лица, на пример преку информациски кампањи?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за каква било позитивна кампања направена досега за правата и прашањата поврзани со ЛГБТ лицата.

- iv. Дали пациенти во болница или на друг начин подложени на медицински интервенции се слободни да ги идентификуваат најблиските и дали се применети правила за прашања поврзани со најблиските без дискриминација врз основа на (а) сексуална ориентација (б) родов идентитет?

Во Законот за заштита на правата на пациентите сексуалната ориентација е вклучена како посебен основ за дискриминација и истата се однесува и на идентификување на најблиските. Но, во пракса истополовите партнери не се признаени како најблиски од страна на здравствените работници.

34. Соодветни мерки треба да бидат преземени за да се избегне класификација на хомосексуалноста како болест, во согласност со стандардите на Светската здравствена организација.

- i. Дали хомосексуалноста е отстранета од националната класификација на болести?

Македонската национална класификација на болести ги има истите стандарди како и класификацијата на болести на Светската здравствена организација и според ова хомосексуалноста беше отстранета од националната класификација на болести.

- ii. Дали сите документи, медицински учебници и материјали за обука кои претходно ја третираше хомосексуалноста како болест се корегирани или повлечени?

Иако во националната класификација на болести сексуалната ориентација не е класифицирана како болест, сепак во учебникот по Педагогија и Етика за средно училиште и во учебниците Медицинска педагогија и Психијатрија и Развојна Психологија за Факултетот за Медицински науки при Универзитетот Св. Кирил и Методиј, без оглед на сексуалната ориентација, авторите користат толкувања, погледи и класификации кои не се базираат на модерна научна мисла и не се во согласност со постоечките официјални документи за класификација на болести/нарушувања. Македонскиот Хелсиншки Комитет испрати писмо до Министерството за образование и наука со барање за информации за тоа дали овие учебници се се' уште во употреба и тие не' информираа единствено за учебникот Педагогија, односно дека истиот е ревидиран и новото издание е достапно во книжарниците.

- iii. Дали има мерки за да се осигура дека никој не е принуден да биде подложен на каков било третман, протоколи или медицински или психолошки тест или да биде затворен во медицинска институција поради својата сексуална ориентација или родов идентитет?

Затоа што хомосексуалност не е болест според националната класификација на болести никој не може да биде лекуван со каков било медицински или друг третман за својата сексуална ориентација.

Трансродовите лица прават тестови и посетуваат третмани со цел да добијат мислење за операција и законско признавање на промена на полот..

35. Земјите-членки треба да преземат соодветни мерки за да се осигураат дека трансродовите лица имаат ефективен пристап до соодветни услуги за промена на полот, вклучително и психолошка, ендокринолошка и хируршка експертиза во областа на здравствената заштита на трансродовите лица, без да биде предмет на неразумни барања; ниедно лице не треба да биде подложено на процедури за промена на полот без негова или нејзина дозвола.

- i. Дали трансродовите лица имаат ефективен пристап до соодветни услуги за промена на полот, вклучително и стручна помош од лица од областа на психологијата, ендокринологијата и хирургијата?*

Државата обезбедува психолошки и ендокринолошки третман за трансродови лица, но не може да се каже дека истово претставува соодветен третман поради тоа што не постои пракса или обука за здравствените работници за постапување во случаите на промена на полот.

Република Македонија не обезбедува хируршки интервенции за промена на полот. Сите хируршки интервенции за промената на полот се направени во друга држава со приватни средства и не постои доказ за надоместок на овие средства од страна на Фондот за здравствено осигурување.

- ii. Ако било пракса да се натераат трансродови лица да бидат подложени на терапија да го прифатат нивниот пол назначен при раѓањето, дали оваа пракса е прекината?*

Немаме сознанија за постоење на пракса каде што трансродовите пациенти се подложени на други форми на терапија без нивна дозвола.

- i. Дали се усвоени мерки за да се осигура дека на ниедно дете не му е неповратно променето телото со медицински практики дизајнирани за да се наметне родов идентитет без негова или нејзина целосна, слободна и информирана согласност, според неговата или нејзината возраст и зрелост*

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за какви било мерки и собирани податоци во врска со интерсексуалните лица.

36. Земјите-членки треба да преземат соодветни законски и други мерки за да се осигураат дека какви било одлуки кои ги ограничуваат трошоците покриени од страна на здравственото осигурување за процедури за промена на полот се законити, објективни и пропорционални.

- i. Каде што законодавството обезбедува покривање на потребни здравствени трошоци од страна на јавните или приватни системи за социјално осигурување, дали е осигурано таквото покривање за третман за промена на полот?*

- ii. Доколку да, дали е обезбедено на разумен, непроизволен и недискриминаторски начин?*

Сите регистрирани докази кои ги одразуваат овие прашања се направени во друга држава со приватни средства и не постојат докази за надоместок на дадените средства од страна на Фондот за здравствено осигурување.

VIII. Домување

37. Мерки треба да бидат преземени за да се осигура ефективен и еднаков пристап до соодветно домување за сите лица, без дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет; такви мерки треба особено да имаат цел да дадат заштита од дискриминаторски иселувања и да гарантираат еднакви права да се добие и задржи сопственоста на земјиште и друг имот.

- i. Дали законите забрануваат дискриминација во области како што се:*

- Продажбата или изнајмување на станови;
- Обезбедување на кредити за купување на станови;
- Признавање на правата на партнерот на станарот;
- иселувања

врз основа на (а) сексуална ориентација и (б) родов идентитет?

Законите директно не забрануваат дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во областа на домувањето. Иако сексуалната ориентација и родовиот идентитет не беа вклучени како посебни основи за дискриминација во Законот за спречување и заштита од дискриминација, кој ја опфаќа и областа домување, Комисијата за заштита од дискриминација може да утврди дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во областа на домувањето. Сепак, свесноста за оваа можност за заштита од дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, особено во областа на домување е на многу ниско ниво.

- ii. Дали има одредби за да се осигура недискриминиран пристап до засолниште и други сместувања во вонредни случаи во врска со (а) сексуална ориентација и (б) родов идентитет?*

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за какви било одредби во врска со сексуалната ориентација и родовиот идентитет за пристап до засолништа/шелтер центри и други места за итно сместување, а на ова прашање не добивме одговор ниту од Министерството за труд и социјална политика.

- iii. Дали се достапни информации за сопствениците и закуподавателите на станови со цел да се спречи таква дискриминација?

Според сознанијата на Македонскиот Хелсиншки Комитет, не постојат информации или практика достапна за закуподавателите и станарите со цел да се спречи таква дискриминација.

- iv. Дали се достапни соодветни и ефективни законски или други лекови на жртвите на таква дискриминација?

Како што споменаваме претходно, законите директно не забрануваат дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во областа на домувањето. Сепак, Комисијата за заштита од дискриминација, согласно Законот за спречување и заштита од дискриминација кој ја опфаќа и областа домување може да утврди дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во областа на домувањето. Сепак, свесноста за оваа можност, особено во областа на домувањето е на многу ниско ниво, поради што може да се констатира дека тоа не е ефективен правен лек.

- v. Дали се спроведени какви било кампањи за подигнување на свеста помеѓу агенциите за домување со цел да се зголеми нивното знаење за анти-дискриминаторските одредби?

Според сознанијата на Македонскиот Хелсиншки Комитет не постојат кампањи поврзани со оваа тема.

- 38. Соодветно внимание треба да биде посветено на ризиците од бездомништво со кои се соочуваат лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица, вклучително и млади лица и деца кои може да бидат особено ранливи на социјално исклучување, вклучително од нивните семејства; во овој поглед релевантните социјални услуги треба да бидат обезбедени врз основа на објективна проценка на потребите на секое лице, без дискриминација.**

- i. Дали се воспоставени социјални програми, вклучително и програми за поддршка за да се одговори на факторите кои ја зголемуваат ранливоста на бездомништво кај ЛГБТ луѓето, особено деца и млади луѓе, вклучително и шеми на поддршка од соседството и безбедност?
- ii. Дали во релевантните агенции се обезбедени програми за обука и подигнување на свеста за да се осигура дека тие се свесни и осетливи на потребите на ЛГБТ луѓето кои се соочуваат со бездомништво, особено млади луѓе?

Според сознанијата на Македонскиот Хелсиншки Комитет не постојат социјални програми, вклучително и програми за поддршка, воспоставени за да се одговори на факторите кои го зголемуваат бездомништвото на ЛГБТ луѓето, децата и младите луѓе, вклучително и шеми на поддршка од соседството и безбедноста.

IX. Спорт

- 39. Хомофобијата, трансфобијата и дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во спортот, како и расизмот и другите форми на дискриминација, се неприфатливи и треба да се спречат.**

- 40. Спортските активности и објектите треба да бидат отворени за сите без дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет; особено треба да бидат преземени мерки за да се спречи, да се води борба против и да се казни употребата на дискриминаторски навреди во однос на сексуална ориентација и родов идентитет за време на и во врска со спортски настани.**

- i. Кои мерки се преземени за да се спречи ризикот од исклучување од учество во спорт врз основа на (а) сексуална ориентација и (б) родов идентитет?
- ii. Со охрабрување, на пример на:
- Подготовка и распространување на кодекси за однесување за прашања во врска со спорт и сексуална ориентација или родов идентитет за спортски организации и клубови,
 - Партнерства помеѓу асоцијациите кои ги претставуваат лезбејките, геј, бисексуалните и трансродовите лица и спортски клубови,
 - Кампањи за антидискриминација во светот на спортот,
 - Поддршка за спортски клубови воспоставени од лезбејки, геј, бисексуални и трансродови лица.

Не се преземени никакви мерки за да се спречи дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во оваа област.

Во својот одговор (12.10.2012) Агенцијата за млади и спорт нè информираше дека е формирано Национално координативно тело за спречување на непријателството на спортските терени кое работи на спречување на сите основи на дискриминација на спортските терени, вклучително и на дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Сепак, Агенцијата не даде конкретен одговор за мерките преземени за да се заштитат ЛГБТ луѓето од исклучување од учество во спортови или дискриминација за време на спортски настани. Исто така, некои спортисти беа вклучени во хомофобичната кампања, започната од страна на Министерот за труд и социјална политика против истополови бракови и посвојување на деца од страна на истополови двојки.

- iii. Дали се преземени ефективни мерки за да се спречи, да се води борба против и да се казни употребата на дискриминаторски навреди за време и во врска со спортски настани?

iv. Особено:

- Дали хомофобично и трансфобично скандирање за време или во близина на спортски настани е направено да биде кривичен прекршок?
- Дали конкретните одредби од Европската конвенција за насилството и недостојното однесување на гледачите на спортските настани,⁵⁷ Европската спортска повелба⁵⁸
- општата препорака на ЕКРИ No.12⁵⁹ биле имплементирани во делот за (а) сексуалната ориентација and (б) родовиот идентитет

Не се преземени ефективни мерки врз основа на кои би се спречила и казнила употребата на дискриминаторски навреди за време и во врска со спортски настани. Навивањето на спортски настани, кое во себе содржи хомофобичен или трансфобичен говор не претставува кривично дело во Кривичниот законик. Во одговорот од Агенцијата за млади и спорт е наведено дека Националното координативно тело за заштита од непријателско однесување на спортските терени работи во согласност со Европската конвенција за насилството и недостојното однесување на гледачите на спортските настани, Европската спортска повелба и општата препорака на ЕКРИ, без притоа да се споменат општите или специфичните практики или мерки кои се применуваат за борба против дискриминирачки навреди врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет⁶⁰.

v. Дали се преземени конкретни и соодветни мерки за:

- Да се стави крај на исклучувањето на трансродовите лица од спортски активности или натпревари,
- Да се отстранат пречки со кои се соочиле при учество во спорт (пристап до соблекувални),
- Да се признае нивниот префериран род?

Агенцијата за млади и спорт не даде конкретен одговор на ова прашање и може да се каже дека не се преземени специфични мерки во оваа област.

41. Земјите-членки треба да охрабруваат дијалог и да поддржуваат спортски асоциации и фан клубови за развивање на активности за подигнување на свеста во врска со дискриминација против лезбејки, геј, бисексуални и трансродови лица во спортот и за осудување на манифестации на нетолеранција кон нив.

57 <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=120&CL=ENG> – види особено член 2 («Домашна координација»), 3 («Мерки»), 5 («идентификација и третман на престапниците»).

58 [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(92\)13&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(92)13&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=rev&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75);

Види особено: Член 1.1 (да му се овозможи на секое лице да учествува во спорт, во безбедна околина); Член 3 (блиска соработка со невладините спортски организации); Член 4.1 (недискриминација); Член 4.2 & 4.4 (со пристап на лица во нерамноправна положба).

59 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N12/e-RPG%2012%20-%20A4.pdf: Иако овој документ се однесува особено на расизам и расна дискриминација во спортот, деталните мерки поставени во него се исто толку релевантни за борба против дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет во спортот. Од трите документи наведени погоре, овој е практично најкорисен.

60 Погледни на <http://www.inpress.com.mk/default.asp?ItemID=1875DED48360C2489F50493CB26D821D>

- i. Дали се преземени чекори за да се охрабри дијалог со, и да се даде поддршка на спортски асоциации и фан клубови за
- Развивање на активности за подигнување на свеста,
- Осудување на хомофобично и трансфобично однесување за време и во врска со спортски настани?

Агенцијата за млади и спорт не даде одговори за ова прашање и може да се констатира дека не постојат активности за поддршка и подигнување на свеста во оваа област.

X. Право на барање на азил

42. Во случаи каде што земјите-членки имаат меѓународни обврски во овој поглед, тие треба да признаат дека оправдан страв од прогон врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет може да биде валидна основа за да се даде статус на бегалец и азил според националното право.

- i. Дали оправданиот страв од прогон врз основа на (а) сексуална ориентација и (б) родов идентитет е признаен како валидна основа за одобрување на бегалски статус и азил?

Во својот одговор Одделот за азил при Министерството за правда, не даде конкретни информации, односно одговори за прашањата поставени во претходно испратеното писмо.

Според Член 29 од Уставот, странците во Република Македонија имаат слободи и права гарантирани со Уставот, според услови утврдени со закон и меѓународни договори.

Во член 4 од Законот за азил и привремена заштита е дефиниран статусот на признаен бегалец како лице кое не е граѓанин на Република Македонија и ги исполнува условите поставени во Конвенцијата во врска со статусот на бегалци од 1951 и Протоколот за статусот на бегалците од 1967 и има оправдан страв од прогон поради раса, религија, националност, припадност на одредена социјална група или политичко мислење. Иако во листата на основи за кои може да се побара азил сексуалната ориентација или родовиот идентитет не се посебно наведени, истите треба да бидат препознаени под основот “припадник на одредена социјална група”.

- ii. Дали на вработените одговорни за обработка на барања за азил им се обезбедени обуки за специфичните проблеми со кои се соочуваат ЛГБТ бегалци или баратели на азил?

Преку доставениот одговор (01.10.2012), Одделот за азил при Министерството за правда не информираше дека вработените во овој оддел постојано присуствуваат на обуки и се запознаени со сите препораки кои се однесуваат на дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Но, врз основа на вака добиениот одговор не може да се констатира дека вработените во Одделот се специфично обучени за да се справат со проблемите на ЛГБТ бегалците и барателите на азил.

- iii. Дали барањата за азил се одбиени врз основа на тоа дека барателот може да избегне прогон во земјата од која што потекнува со тоа што ја крие својата сексуална ориентација или родов идентитет?

Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за конкретни барања за азил поради сексуалната ориентација или родовиот идентитет на определено лице.

- 43. Земјите-членки особено треба да се осигураат дека барателите на азил не се праќаат во земја каде што нивниот живот или слобода се загрозувани или би се соочиле со ризик од тортура, нечовечко или деградирачко однесување или казна врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.**

- i. Кои процедури се воспоставени за да се осигура исполнувањето на оваа обврска?

Во својот одговор, Одделот за азил при Министерството за правда не наведе ниту една постапка или мерка преку која се обезбедува исполнување на оваа обврска и Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за каква било практика или постапка поврзана со оваа обврска.

- ii. Дали има документирани случаи каде што барателите на азил се вратиле во таква земја?

Македонскиот Хелсиншки комитет нема сознанија за какви било документирани случаи каде што барателите на азил се вратиле во таква земја.

- 44. Барателите на азил треба да бидат заштитени од какви било дискриминаторски политики и практики врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет; особено, соодветни мерки треба да бидат преземени за да се спречат ризиците од физичко насилство, вклучително и сексуално злоупотребување, вербална агресика и други форми на малтретирање кон барателите на азил лишени од слобода и да се осигура дека нивниот пристап до информации е релевантен за дадената ситуација.**

- i. Кои мерки се преземени за да се исполни ова барање?

- ii. Особено, дали вработените во прифатните центри за странци и азиланти, полицискиот и медицинскиот персонал и волонтерските организации со пристап до такви случаи се соодветно обучени и имаат добиено информации за прашања во врска со (а) сексуална ориентација и (б) родов идентитет?

Во доставениот одговор, Одделот за азил при Министерството за правда не даде конкретен одговор за какви било мерки преземени за исполнување на ова барање.

XI. Национални структури за човекови права

- 45. Земјите членки треба да се осигураат дека националните структури за човекови права имаат јасен мандат да се справуваат со дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет; особено тие треба да можат да дадат препораки за закони и политики, да ја подигнуваат свеста на јавноста, како и - колку што обезбедува националното право – да испитуваат одделни жалби во врска со приватниот и јавниот сектор и да започнуваат или да учествуваат во судски постапки.**

- i. Дали националните структури за човекови права имаат јасен мандат да се справуваат со дискриминација врз основа на (а) сексуална ориентација или (б) родов идентитет?

Во Република Македонија Уставниот суд, Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓаните, во рамките на Парламентот на Република Македонија, Судовите, Народниот правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација се национални тела за човекови права кои имаат јасен мандат да се справуваат со дискриминација во целина.

Комисијата за еднакви можности помеѓу мажите и жените, во рамките на Парламентот на Република Македонија и Комисиите за еднакви можности на мажите и жените во рамките на општините во државата, како и Секторот за еднакви можности во состав на Министерството за труд и социјална политика работат на еднаквоста и недискриминација на мажите и жените, но до денес Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија дека овие тела работат на ЛГБТ прашања. Македонскиот Хелсиншки Комитет испрати писмо до секој пратеник во Парламентот со цел да ги запознае со оваа Препорака и нејзиниот Додаток и да добие одговор дали се предложени определени мерки или иницијативи за да се спроведе Препораката, но од пратениците не добивме никаков одговор.

Според Член 76 од Уставот на Република Македонија, Постојаната анкетна комисија за заштита на правата и слободите на граѓаните, во рамките на Собранието на Република Македонија има јасен мандат да ги штити слободите и правата на граѓаните во случаи кога се загрозувани од страна на државните тела. Наодите на Комисијата се основа за започнување на постапка за утврдување на одговорност на државните органи. Македонскиот Хелсиншки Комитет нема сознанија за каков било став или предлог или иницијатива за носење на закони и други регулативи и акти за поцелосна заштита на слободите и правата на ЛГБТ луѓето, направени од страна на оваа Комисија. Како што споменавме погоре, Македонскиот Хелсиншки Комитет испрати писмо до секој пратеник во Собранието со цел да ги запознае со оваа Препорака и нејзината содржина и да добие одговор дали се предложени определени мерки или иницијативи за да се спроведе Препораката, но од пратениците не добивме никаков одговор.

Според Член 110 од Уставот на Република Македонија, Уставниот суд ги штити луѓето и граѓаните од дискриминација врз основа на пол, раса, религија, национална, социјална или политичка припадност направена од страна на јавните тела и судовите. Андреа, трансродово лице поднесе жалба до Уставниот суд за дискриминација од страна на јавниот обвинител врз основа пол, но Уставниот суд се' уште нема донесено одлука за оваа жалба.

Исто така, во рамките на Министерството за труд и социјална политика постои застапник за еднакви можности на мажите и жените, кој постапува по претставки за дискриминација врз основа на пол/род.

Народниот правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација немаат јасен мандат за да постапуваат во случај на дискриминација врз основа на сексуална ориентација или родов идентитет.

Комисијата за заштита од дискриминација со своите одлуки има утврдено дискриминација врз основа на сексуална ориентација и постапува по поднесени претставки за дискриминација врз основа на родов идентитет, опфаќајќи го со основите пол и род. Исто така, Законот за спречување и заштита од дискриминација (Службен весник на Република Македонија, бр. 50 од 13ти Април 2010) обезбедува судска заштита од дискриминација. Исто така, јавниот обвинител може да поведе кривична постапка во случај на дискриминација, односно повреда на рамноправноста, согласно Кривичниот законик.

i. Во пракса дали тие

- *Прават препораки за закони и политики,*
- *Ја подигнуваат свеста на општата јавност,*
- *Испитуваат оддлени жалби,*
- *Учествуваат во судски постапки,*
- *Се изјаснуваат со поддршка за остварувањето на правата на ЛГБТ луѓето, на пример кога слободата на здружување на настани е загрозена,*

Во врска со (а) сексуална ориентација или (б) родов идентитет?

Во пракса структурите за човекови права не преземаат мерки во врска со дискриминацијата врз основа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет и ЛГБТ прашањата. Напротив, претседателот на Комисијата за заштита од дискриминација често постапува во согласност со ставовите на Владата кога се работи за ЛГБТ прашањата. Може да се каже дека тој не е целосно независен во постапувањето поради тоа што работи во Министерството за труд и социјална политика како државен советник.

За Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија

www.mhc.org.mk

НАШАТА МИСИЈА

Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија (Македонски Хелсиншки комитет) е невладина организација за промоција и заштита на човековите права, без политички и религиозни насоки, основана во 1994. Целокупното постоење на Македонскиот Хелсиншки комитет произлегува од свесноста за концептот на човекови права и основните слободи. Македонскиот Хелсиншки комитет ја мониторира ситуацијата со човековите права, дава правна помош во случаи на прекршување или ограничување на правата и слободите, соработува со други организации и државни органи со цел да ја зголеми промоцијата, почитта и заштитата на човековите права и слободи.

НАШАТА ВИЗИЈА

Визијата на Македонскиот Хелсиншки комитет е сите луѓе да имаат шанса да ги остваруваат своите основни права и слободи и да можат да ги заштитат во случај на нивно прекршување или ограничување. Ова е основата на демократскиот развој, која гарантира мир на национално, регионално и глобално ниво.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

Со цел да ги оствариме својата мисија и визија, имаме пет општи цели кои го одредуваат нашето дејствување:

Заштита од дискриминација

Јакнење на владеењето на правото

Јакнење на економските и социјалните права

Промоција на слободата на уверувањето и религија

Јакнење на слободата на изразување

Стратешка цел на Македонскиот Хелсиншки комитет е понатамошно институционално јакнење на државата и практични предуслови за идентификување дискриминација, ограничување и санкционирање на случаи на дискриминација, особено во областа на сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Затоа Македонскиот Хелсиншки комитет, со поддршка на Холандската Амбасада, го отвори првиот ЛГБТИ Центар за поддршка во Македонија, во Старата Чаршија во Скопје, на 23.10.2012, како подружница на Македонскиот Хелсиншки комитет.

За ЛГБТИ Центарот за поддршка

www.lgbti.mk

ЛГБТ програмата на Хелсиншкиот комитет за човекови права на РМ беше надградена во ЛГБТИ Центар за поддршка во октомври 2012.

НАШАТА МИСИЈА

Нашата мисија е јакнење на ЛГБТИ заедницата за самозастапување и промена на правниот и социјалниот статус на ЛГБТИ луѓето во општеството.

НАШАТА ВИЗИЈА

Нашата визија е свет без дискриминација, во кој сите луѓе ги уживаат своите права и слободи.

